

Danielis prophetae scriptum, ad Ebraicam et Chaldaicam veritatem recognitum, & argumentis atque scholiis illustratum

<https://hdl.handle.net/1874/428365>

DANIELIS
 PROPHETAE
 SCRIPTVM,
 ADEBRAICAM ET CHAL-
 DAICAM VERITATEM
 recognitum, & argumen-
 tis atque scholijs
 illustratum

à

Victorino Strigelio.

LIPSIÆ,
 CVM PRIVILEGIO DECENNII.

DANIELL

THE GREAT

STREET

AND

MARKET

STREET

STREET

STREET

STREET

1774

THE GREAT

CLARISSIMO

ET HUMANISSIMO VIRO,

DOCTRINA, VIRTUTE, ET ELO-
quentia præstanti D. Christophoro Dorfeldio,

Iuris utriusque Doctori, &c. compatri

& amico suo cum observantia

colendo Victorinus

Strigelius

S. D.

EVSEBIVS Cæsariensis præful, duo
volumina lectu dignissima poste-
ritatis memoriæ reliquit, in quo-
rum altero, quod inscribitur: De præ-
paratione Evangelica, collegit multas
refutationes aduersus Ethnicos, in al-
tero, cui titulus est: De demonstratione
Evangelica, refutauit Iudæos dissentien-
tes ab Ecclesia de Messia, quem negant
venisse, & passurum esse, & daturum iu-
sticiam & vitam æternam, sed somniant
regnum politicum habiturum esse. Etsi
autem ex omnibus prophetarum scri-
ptis tanquam apicula flosculos fragran-
tes odore cœlestis doctrinæ decerpit:
tamen præcipuam refutationem Ethni-
corum & Iudæorum, pugnantium cum
Ecclesia, ex libro Danielis, quasi quodam

EPISTOLA

dam sancto augustoque fonte, hausit. Cum enim Ethnicis opponi & debeant & possint gradus testimoniorum, qui sumuntur à miraculis & vaticinijs, à collatione doctrinarum, à fortitudine martyrum, à conseruatione Ecclesiæ, à pœnis hostium Euangelij & Ecclesiæ, res ipsa conuincit nos, vt fateamur Danielem de his omnibus testem esse grauissimum & locupletissimum. Nam vt à miraculis ordiamur, Quid est aut tam admirabile, quàm interpretatio somnij de ordine regnorum? de pœna Nabogonosor & restitutione eius? aut tam inauditum, quàm conseruatio trium virorum, qui propter confessionem in flammis coniecti erant? aut tam inusitatum, quàm protectio Danielis inter leones? Hæc nisi ita esse magna & mirabilia fateamur, vt ea vix cuiusquam mens aut cogitatio capere possit, amentes simus. Sed tamen vaticinia Danielis sunt his maiora. Prædixit enim quatuor futuras Monarchias, & in quarta venturum Dominum, & pene ipsum articulum constituit. Quid, quod de translatione Monarchiæ Persicæ ad Græcos, de immanitate Antiochi Epiphanis,

DEDICATORIA.

phanis, de regno Mahometico, & de alijs multis regnis ita vaticinatus est, vt non tam futuros rerum euentus prædicere, quàm totam mundi historiam narratione sua complecti videatur? Quare cum non dubium sit hæc vaticinia à Deo orta, & Danieli monstrata esse, testantur & reliquam doctrinam huius vatis diuinam esse. Ostendit & doctrinarum collatio, Danielis doctrinam à Deo traditam esse. Nam Daniel monstrat regi Nabogdonosor remedia, quorum efficaciam expertus est in vera conuersione ad Deum. Tales consolationes ignorat Philosophia, quæ tantum est, vt Plato verissime dixit, meditatio mortis. Quid dicam de fortitudine trium virorum in medijs flammis, & Danielis inter leones, qui maluerunt interfici, quàm abijcere confessionem? Cum igitur nemo sanus velit tam tristia pati propter inanes fabulas, ipso facto ostenderunt, se vere hoc sentire, quod profitebantur. Adde huc perpetuam conseruationem Ecclesiæ inter tristissimas mutationes & ruinas imperiorũ. Etsi enim omnibus seculis summi reges, & antecellentes gloria & potentia, opprimere

E P I S T O L A

eam conati sunt, vt Pharao, Nabogdonosor, Antiochus, Romani Imperatores multi, Turci & alij innumerabiles: tamen hic cœtus egenus & pauper nunquam omnino deletus est, nec deinceps vlllo tempore funditus deleri poterit. Ac ne illa quidem consideratio negligenda est, quæ nos de pœnis hostium Ecclesiæ admonet. Quam enim duriter castigatus sit Nabogdonosor, qui interfece- rat multos sanctos, deleuerat templum toto orbe celebratissimum, coniecerat in ignem viros sanctos, taxantes impios cultus, liber Danielis satis declarat. Quantas porro pœnas blasphemix aduersus Deum & sæuiciæ in Ecclesiã Baldassar rex impius persoluerit, quis est qui ignoret? Cum igitur scriptum Danielis præcipuos gradus testimoniorum, de quibus breuiter dixi, complectatur, iure ac merito laudatur non solum diligencia, sed etiam prudentia Eusebij Cæsariensis, qui in refutatione Ethnicorum ad hos fontes digitũ præcipue intendit.

SED non minus firma refutatio Iudæorum abhorrentium à veritate ex eodem scripto sumi potest. Nam Daniel prædixit, Christũ stante politia Mosaica ven-

DEDICATORIA.

venturum esse, & numerum annorum expressit. Prædixit & futurum esse, ut interficiatur, & tamen tollat peccatum & mortem, & deinde politiam Iudaicam interituram esse, nec vnquam instaurari posse. Hæ prædictiones perspicue refutant multos Iudæorum errores. Nam excidium vrbis Ierusalem testatur Messiam exhibitum esse, cum exhiberi eum adhuc stante politia Iudaica oportuerit. Hoc testimonium de perpetua vastitate politia Iudaicæ Eusebius in libris de demonstratione Euangelica, omnibus alijs testimonijs anteponit. Etsi enim Iudæi pertinaces callide & veteratorie reliqua dicta prophetarum corrumpunt: tamen hoc testimonium in oculos incurrens, nullis præstigijs cauillationum eludere possunt. Nam rudera & cineres ostendunt, Ierosolyman, templum, politiam Iudaicam, funditus deleta esse, nec instaurari potuisse, etiamsi aliquoties instauratio tentata & inchoata est. Illi ergo cineres & solitudo illa testimonium dicunt, quod missus sit Messias, non quidem ad constituendum regnum politicum, sed ad restituenda bona æterna, ut Daniel inquit, Adducetur iusticia

A 4

sempi-

sempiterna. Et quoniam in hanc commemorationem de instauratione Ierosolymæ contra Dei decretum tentata ingressus sum, repetam verba Ammiani Marcellini, qui res Iuliani libro 23. describens, inquit: Imperij sui memoriam magnitudine operum gestiens propagare, ambitiosum quondam apud Ierosolymam templum, quod post multa & interneciua certamina obsidente Vespasiano, postea à Tito ægre est expugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis. Negociumq; maturandum Alipio dederat Antiochensi, qui olim Britannias procurauerat præfectus. Quum itaq; rei eidem fortiter instaret Alipius, iuuaretq; prouinciæ Rector, metuendi globi flammaram propè fundamenta crebris assultib. erumpentes, fecere locum exustis aliquotiens operantibus inaccessum. Hocq; modo elemento destinatius repellente cessauit incaptum. Hæc ille. Agnoscamus igitur Filium Dei non esse otiosum ad dexteram æterni Patris, sed cum hostib. suis, Ethnicis, Iudæis, & alijs blasphemis, ita bellum gerere, vt facile ipsi victoriam tradant. Etenim Iulianus bellum gerens
 cum

DEDICATORIA.

cum Persis, in prælio vulnus accepit incerto autore, ac relatus in castra, sanguinem caua manu exceptum, sursum sparsit, clamans: Vicisti tandem Galilæe. Illud etiam consideratione & admiratione dignissimum est, quod filius Dei eodem tempore suam potentiam aduersus Iudæos & Ethnicos declarauit. Non solum enim Iudæorum conatus contra decretum Dei, & contra prædictiones Danielis & Christi, inanes & irriti fuerunt, vt iam dixi: sed etiam Delphicum templum, omnium templorum Ethnicorum locupletissimum, cum Iulianus legatos eò misisset, interrogaturos de euentu belli Persici, fulmine cœlitus incensum, totum conflagrauit, nec vnquam deinceps instauratum est. Horum igitur duorum templorum, Iudaici & Delphici euersio, diuinitus facta eodem tempore, insolentiam Iudæorum & Ethnicorū valde repressit, & pios confirmauit.

Cum autem non satis sit habere in promptu perspicuas refutationes aliarū sectarum, quæramus etiam in scripto Danielis confirmationes articulorum, qui ad salutis nostræ fundamentum pertinent. Docet enim hic Propheta, quis

fit Messias, & quæ sint eius beneficia, & quomodo accipienda sint. Affirmat hunc Redemptorem esse filium Dei & filiû hominis, & deleto peccato, placata ira Dei, abolita morte, adducturum esse iusticiam sempiternam. Vtilissimum est autem in singulis testimonijs meminisse ipsa Prophetæ verba, in quibus amplissima doctrina continetur, vt cap. 9. his verbis beneficia Messiaë describit: Septuaginta hebdomades præfinitæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctuarij tui, vt finiatur præuaricatio, & obsignetur peccatum, & fiat propitiatio pro iniquitate, & adducatur iusticia sempiterna, & compleatur visio & prophetia, & vngatur Sanctus sanctorum. Et in eodem capite confugiens ad misericordiam, petit se exaudiri propter Dominû, id est, propter præmissum Mediatorem. Sed hæc in præfatione complecti nimis longum esset. Nunc igitur de consilio huius editionis pauca dicam. Sicut antea pio studio edidi Esaiæ prophetæ conciones argumentis & scholijs illustratas, ita nunc cum studiosis pietatis communico librum Danielis, qui partim Ebraico sermone, partim Chal-

daico

DEDICATORIA.

daico scriptus est. Etsi autem vtriusq; sermonis magna affinitas est: tamen Chaldaicus habet sua quædam vocabula, & peculiarem inflexionis formam. Ideo in ea parte libri Danielis, quæ Chaldaice scripta est, secutus sum Hieronymi Stridonensis, Sebastiani Munsteri, & soceri mei piæ memoriæ D. Erharti Snepfij, ductum & auspicia. Non enim tantum mihi sumo, vt meo iudicio de lingua Ebraica & Chaldaica plus tribui velim, quàm horum virorum iudicio, qui singula verba ad calculos vocarunt, & de phrasi vtriusq; linguæ coniecturas minime fallentes habuerunt. Quare si quid in vulgari versione emendatum est, id eorum, quos honoris causa nominavi, autoritate & exemplo factum est. Neq; vero prolixam enarrationem concionib. Danielis addere volui, cum sit in omnium manibus eruditissimus & incomparabilis commentarius Clarissimi præceptoris D. Philippi Melanthonis, sed tantum argumenta & scholia singulis capitib. addidi, vt ijs gratificarer, qui amant breuitatem, nec procul à conspectu textus Prophetici abduci volunt.

C A V S A autem, cur huic editioni tuum no-

E P I S T O L A

um nomen Clarissime Doctor Christophore ascripserim, non hæc tantum est, quod scio te in hac ingenij & virtutis præstantia libenter legere totam Danielis historiam, sed etiam quia vidi penitusq; perspexi in meis varijs temporibus & sollicitudines ac læticias tuas. Nul- lum autem certius veri amoris signum est, quàm & lætari amicorum læticia æque atq; nostra, & pariter dolere angoribus. Accipies igitur hunc librum tanquam monumentum & pignus mutuæ erga te benevolentia, coniunctæ cum pari obseruantia, & hanc significationem mei erga te studij boni confules. Id si non merentur meæ annotationes, tamen Danielis nomini tribuito, quem iuniores auidius legent, cogitantes hunc Prophetam à te quoq; magnifieri, quem Deus excellenti ingenio, virtute & eloquentia ornauit. Bene & feliciter vale
 Vir Clarissime, & Compater colende,
 Lipsiæ Cal. Augusti, anno Christi 1565.

I

O R A T I O D E
P R O P H E T A
D A N I E L E.

MAGNIFICE Domine Rector, Amplissimi, Reuerendi, Humanissimi, Optimi doctissimiq; viri, & studiosa bonarum artium iuuentus: Cum hodierno die, quod faustum & felix sit, doctrine testimonium tribuendum sit aliquot viris honestis & doctis, & consuetudo postulet in talibus congressibus aliquid dici, quod cum utilitate iuuentutis coniunctum sit, Peto à vobis reuerenter & amanter, vt me officij potius quam dicendi studio hanc suscepisse operam ac munus putetis. Sed ne videar de vestra sapientia atque de vestra humanitate dubitare, omissa longiore petitione exponam vobis breuiter, quale argumentum orationis ex plurimarum & optimarum rerum cumulo potissimum elegerim. Etsi enim nemo tanta eloquentia preditus est, neque tam diuino atque incredibili genere dicendi, qui **Danielem** Prophetam oratione sua satis ornare possit: tamen propter multas causas de hoc amplissimo argumento, in quo non tam copia, quam modus dicendi querendus est, qualicunq; oratione iuniores commonefaciam. Primum, quod Daniel suo exemplo iuuentutem ad
colen-

colenda humanitatis studia hortatur, & hostes atque contemptores Philosophiae refutat. Constat enim Danielem mandato regis Nabodonosor, qui à Ptolemaeo appellatur Nabopolassar, honeste educatum & ijs artibus imbutum fuisse, sine quarum cognitione & scientia nemo ad Rempub. satis ornatus potest accedere. Deinde, quod tota Danielis historia plena est exemplorum, quae ad virtutum imitationem nos excitare & possunt & debent. Est enim Daniel omnium qui sunt, fuerunt, erunt, virtute, sapientia ac gloria princeps. Maxime vero hac causa moueor, ut de Daniele aliquid dicam, Quoniam non est nobis haec oratio habenda aut imperita in multitudine, aut in aliquo conuentu agrestium, sed in coetu virorum, qui in omni genere ac varietate artium excellunt. Nam Danielis scriptum homines doctos maximarum rerum bonitate augere, & ipsa varietate delectare potest. His igitur & alijs causis permotus, de Daniele Propheta dicam non quantum debeo, sed quantum possum, sic tamen ut oratio congruat ad historiam & doctrinam, quam ipse nobis tradidit.

Cum autem Danielis scriptum sit partim historicum, partim propheticum, primum mihi repetenda videtur historia earum rerum, quibus Daniel non interfuit solum, ut spectator

& auditor, sed etiam præsuit tanquam dux
 & moderator Ecclesie & Reipub. Deinde
 ostendendum, nullum Prophetam tam aperte
 de Christo dixisse, cum non modo scribat eum
 esse venturum, quod est commune cum cæteris,
 sed etiam quo tempore venturus sit, doceat, &
 reges per ordinem digerat, & annos enume-
 ret, ac manifestissima signa prænunciet, ut Di-
 ui Hieronymi verbis utar, Hec duo dum ex-
 plico, peto à vobis, ut eadem benignitate qua
 soletis, verba mea audiatis.

Sed quoniam magna pars hominum eodem
 consilio Ecclesie historias & prophanas legunt,
 antequam ad recitationem historiarum, quas
 liber Danielis continet accedo, de discrimine
 historiarum Propheticarum & Ethnicarum
 pauca dicam. Ac mihi quidem videntur
 historie Ethnice tantum proponere exempla
 ire Dei contra atrocia scelera, & quasdam
 admonitiones pertinentes ad secundam tabu-
 lam Decalogi. At in historia Ecclesie utri-
 usque generis exempla proponuntur, exempla
 ire in pœnis, & exempla misericordie seu
 gratie, ut in historia Danielis interitus Ty-
 ranni Balthasari est horrendum exemplum
 ire Dei aduersus blasphemiam ac scuitiam, qua
 in Ecclesiam exercetur. Regis vero Nabogdo-
 nosor conuersio illustre exemplum est regule,
 Gratia

Gratia exuberat supra peccatum. Etsi enim
 hic rex deleuerat templum veri Dei & urbem
 Ierosolymam, interfecerat sanctos innumera-
 biles, iusserat adorari idola, coniecerat in flam-
 mas tres viros, deniq; his omnibus addiderat
 superbiam intolerabilem: tamen à Deo recipi-
 tur contaminatus tam horrendis sceleribus, ut
 non dubitemus gratiam exuberare supra deli-
 ctum, & filium Dei potentiozem esse toto regno
 peccati. Deinde in historia Ecclesie tradun-
 tur admonitiones de utraq; tabula Decalogi,
 de fide, & de bonis operibus, ut in scripto Da-
 nielis multa dicta sunt de filio Dei, de fide, de
 veris cultibus, valde perspicua. Postremo in
 Ethnicis historijs nulla extat doctrina de vera
 agnitione & inuocatione Dei, nulla firma con-
 solatio, nulla testimonia presentie dei in erum-
 nis, ut Hercules celebratissimus in historia Eth-
 nica nec inuocat Deum, nec cernit armatum se
 esse hoc robore animi diuinitus. Ideo paulo post
 tantum decus amittit, & in erumnis iacet si-
 ne Deo, sine opitulatore, nec ei quicquam Eth-
 nice religiones profunt. At tres viri comecti
 in flammis vera inuocatione Deum colunt, &
 retinent fidem ac spem in media morte, &
 agnoscunt manifestam presentiam filij Dei.
 Hanc admonitionē de discrimine historiarum
 Ethnicarum & nostrarum, initio propter iu-
 niores

niores recitari, & ut avidius legant historias Propheticas, que multa de articulis fidei, & de gubernatione ac defensione Ecclesie mo-
nent, & ut Ecclesiam rectius nosse discant.
Nunc igitur ad id, quod institui, accedo.

ANNO tertio Ioakim vel Iehoiakim filij Iosie, hoc est, anno septimo ante spontaneam migrationem Ieconie siue Ioachin, ut nunc sane momenta temporum non nimis subtiliter constituamus, Nabogonosor Magnus rex Babylonicus indixit tributum regi Ioakim, & abduxit multos Iudeos in Babylonem, inter quos & Daniel & alij quidam nobiles adolescentes abducti sunt, quos rex honeste educari & doceri curavit. Cum autem Daniel fuerit de semine regio, ut sacra scriptura testatur, nemini dubium esse potest, quin ortus sit ex familia Davidis. Itaque Christo coniunctus est non tantum fide, qua omnes credentes efficiuntur fratres & membra Christi, sed etiam propinquitate sanguinis. Neq; vero nobilitate generis & forme dignitate solum, verumetiam ingenio excelluit, quod omnium doctrinarum de Deo & alijs rebus bonis capax fuit, & ad virtutem flecti potuit. Quare cum ad naturam eximiam atq; illustrem accesserit liberalis disciplina & doctrina, minime mirandum est, Danielem preclarum ac singularem

gubernatorem Ecclesie & Reipublice annos septuaginta fuisse. Vixit enim vsq; ad annum tertium Cyri, qui Dario Medo successit, & annos viginti duos regnavit. Etsi autem ab alijs artificibus, qui eloquentia antecellunt, splendide & copiose Philosophia defensa est, neq; hoc tempore nobis propositum est refutare eos, qui contendunt nihil opus esse illa subtili eruditione, aut Philosophiam pietatis luminibus officere & obstare: tamen ad confirmandos animos iuuentutis contra clamores hostium & contemptorum Philosophie, duo testimonia, unum Basilij, Alterum Nazianzeni recitabo, quorum consensum pluris facere debemus, quam indoctorum futiles opiniones, ut Plato in Epistola quadam ad Dionysium inquit: κριώτερα τῶν θεῶν ἀνδρῶν μαντεύματα, ἢ τὰ τῶν μ.ά.

ITA enim censet, itaq; differit Basilij in concione de utilitate lectionis scriptorum Ethnicorum: Quemadmodum in plantis differunt fructus à folijs: ita magnum discrimen est inter Philosophiam & eam sapientiam, quam filius Dei ex sinu aeterni Patris proculit. Nam ex doctrina Evangelij possunt decerpi fructus Deo placentes, & salutare animæ nostræ & Ecclesie: At Philosophia similis est folio, quia tantum seruit huic mortali vitæ. Sed ut folium

folium tegit & ornat fructus, sic Philosophia
 magnum ornamentum est Ecclesie; & admi-
 niculum cum in explicatione, tum in propugna-
 tione doctrine Evangelij. Hanc ob causam &
 Moyses, cuius nomen propter sapientiam
 apud omnes homines clarissimum est, literas &
 artes Egyptiorum didicit, Et Daniel sapien-
 tia Chaldeorum imbutus, ad gubernationem
 Ecclesie & Reip. accessit. Verba Basilij, quo-
 rum sententia utcumque reddita est, asscri-
 bam, si quis forte testimonium hoc magis ama-
 bit, propter tanti viri autoritatem: Καθάπερ
 φυτὸς οἰκεία μὴ ἀρετῇ τῶ καρπῶ βρῆειν ἄραϊω,
 φέρει δὲ τινὰ κῶσμον καὶ φύλλα τοῖς κλάδοις περισεισ-
 μῶνα. οὕτω δὲ καὶ ψυχῆ, παραγουμένη μὴ καρπὸς,
 ἢ ἀλήθεια, οὐκ ἀχαεῖ γὰρ μὲν οὐδὲ πῶν θύραθεν σο-
 φίαν περιβεβλημένης, οἷον τινὰ φύλλα σκέπτω τε τῶ
 καρπῶ καὶ ὅψιν οὐκ ἀρετῆν παρεχόμενα. λέγεται τοί-
 νω καὶ μωσοῦς ἐκείνος ὁ πᾶν, οὗ μέγιστον ἔστιν ἐπὶ
 σοφίᾳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὄνομα, τοῖς αἰγυπτί-
 ων μαθήμασιν ἐγγυμνασάμενος πῶν δόξαν, οὕτω
 προσελθεῖν τῇ θεωρίᾳ τῶ ὄντος. παραπλησίως δὲ
 τέτρῳ καὶ τῆς κάτω χεῖρας τὸν σοφὸν δανιὴλ ἐπὶ
 βαβυλῶνος φασὶ πῶν σοφίαν χαλδαίων καταμα-
 θόντα, τότε τῶν θεῶν ἀφ᾽ αὐτοῦ παιδεύματα.

Nazianzenus vero in oratione funebri de Ba-
 silio, et bona ingenia ad philosophiam colendam
 hortatur, & causam exponit, quare multi hanc
 doctrinā ex alto despiciant. B 2 Con-

CONSTAT inter omnes, qui habent aliquid sanitatis, doctrinam esse summum bonum, Non hanc solum præstantiorem nostram, que omnem ambitiosum orationis ornatum negligens, sola rerum bonitate & salutis ratione contenta est, Sed etiam externam illam, quam multi Christiani tanquam insidiatricem, fallacem, & à Deo procul abducentem respuunt & aspernantur. Sed tales in summo errore versantur, atq; in maximarum rerum ignorantione. Quemadmodum enim cælum & terram, & aërem, & que his continentur, non ideo contemnimus, quod aliqui creaturis honorem diuinum tribuunt: sed quicquid in singulis boni est, ad usum vitæ prudenter accommodamus, & nocitura, quantum fieri potest, declinamus, nequaquam conditori creaturam anteponeutes, sed potius ex operibus fabricatorem agnoscentes: ita philosophiam quodam iudicio amplectimur, & si quid in ea heret erroris aut impietatis, id omne constanter reijcimus, simul ex collatione discentes Ecclesie doctrinam perfectiorem esse. Non igitur contemnenda est liberalis doctrina propter quorundam inconsiderata iudicia, sed malis & indoctis annumerandi sunt, qui volunt omnes sui similes esse, ut in turba similibus latere, & inscitie reprehensionem effugere possint. Hactenus Nazianzenus.

QVIS porro non iure miretur constantiam Danielis & sociorum eius, quos de pio proposito nulla res potuit depellere? Neque enim exilium, nec dominorum impietas, nec seruilis conditio, nec graue regis iugum, nec etatis flos, nec vita amor, nec metus mortis, neque quicquam aliud eos inflexit, ut minimam legis partem violarent, aut transuersum unguem ab ea discederent, sed magnopere orant eum, cui puerorum erat demandata cura, ut legumina ad victum suppeditet, reiectis autem delicijs, & varietate ciborum repudiata, quam mentione idolorum contaminari videbant. Tanta etiam animi magnitudine, orta à fide & dilectione paternae auiteque religionis præditi erant, ut omni assueuratione confirmarent, se vescentes leguminibus non cessuros de formæ dignitate alijs pueris, qui regio victu pascerentur. Neque vero spe sua frustrati sunt, sed pietatis amplissimum fructum ceperunt. Euentus enim ostendit ipsos antecellere reliquis pueris, & robore corporis, & formæ atque ingenij præstantia.

CVM autem iam ea etate essent, ut partem gubernationis sustinere possent, non voluit Deus latere eos in solitudine & specu aliquo, & tantum arcanis ceremonijs vacare, sed voluit eos in maximis turbinibus & fluctibus Reip.

versari, ut ibi circumferrent doctrinam diuinitus traditam, & in his periculis exercerent fidem, inuocationem, confessionem, & dilectionem erga alios homines.

AC PRIMVM quidem Tyrocinium huius militiae satis arduum fuit. Nam anno secundo post vastitatem Egyptiam, ut testatur Iosephus libro decimo ἡ ἀρχαιολογία, vidit Nabogodonosor mirabile somnium, quod erat partim ἀμύβοτον, hoc est, publicis rebus & publico statui, partim νοσομήν, id est, toti mundo futuros euentus significans. Visus est enim videre statuam grandem & sublimem capite aureo, pectore et brachijs argenteis, ventre & femoribus aneis, tibijs ferreis, imis pedibus partim ferreis, partim fictilibus, & tandem auulsum à monte prægrandem lapidem suo pte nutu & impetu precipitari in statuam, eoque ictu primo ferreas & fictiles pedum partes, mox reliquas partes vniuersas comminui velut in paleas, ipsum autem montis fragmen crescere & dilatari, donec impleret vniuersam terram. Hanc imaginem ostensam diuinitus cum rex oblitus esset, iussit ad se vocari omnes sapientes totius regni, quorum vanitate deprehensa edictum seuerissimum proposuit de necandis omnibus, qui antea sapientie nomine maximo in precio habiti, & apud regem

regem gratiosissimi fuerant. Hoc edicto promulgato, sapientes ad necem rapiebantur, querebanturque Daniel & socij eius, ut ipsi quoque interficerentur. Sed Dominus, qui nouit suos ex faucibus fati eripere, siue ut Psalmus ait, exaltare de portis mortis, opem & auxilium tulit Danieli & socijs eius, qui iam in acie nonacule versabantur. Nam Daniel deliberandi sibi tempus à rege postulauit, non ut sagacitate mentis humane occulta ex latebris in lucem proferret, sed ut peculiare donum intelligendi & interpretandi somnia pijs precibus à Deo impetraret. Nec vero solus Deo preces adhibuit, sed socios sibi adiunxit, ut quorum erat commune discrimen, communis esset & oratio. Quam enim efficax sit precatio, que à multis pijs simul concipitur, docet Tertulliani memorabilis sententia in Apologetico: Coimus in cœtum & aggregationem, ut Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes, Hec vis Deo grata est. Quare cum Deus Danieli imaginem & interpretationem somnij regij ostendisset, ut se autorem esse testaretur, non solum erga Deum gratus fuit, sed etiam erga sapientes Babylonis admirabili ac pene incredibili dilectione usus est. Extat apud Poëtam immanis versus, qui

B 4

decla-

declarat, quanta confusio sit in cupiditate priuata vindictæ: Pereant amici, dum vnâ inimici intercident. Et in Satyra dicitur:

At vindicta bonum vita incundius ipsa.
Sed hunc turbulentissimum & senissimum affectum, qui turbat imperia & vitam communem, spiritu dilectionis & modestiæ Daniel oppressit atq; extinxit. Etsi enim inter sapientes Babylonis haud dubiè multi erant partim inuidi, certantes cum Daniele de antecellentiâ, partim inimici malis artibus, exulem sapientiâ & virtute præstantem oppugnantes: tamen Danielis tanta mansuetudo, tam inusitata inauditâq; lenitas est, vt pro sapientibus Babylonis intercedat, & summum iudicem obsecret, ne emulis & hostibus vsuram huius lucis eripiat. Norat enim speciosius iniurias beneficijs vinci, quàm mutui odij pertinaciâ pensari. Incredibilem vero modestiam huius vatis ac pene diuinam tacitus nullo modo præterire possum. Non enim propter singularem lucem & sapientiam sese miratur & magnificat, nec alios homines infra se positos quasi ex alto despicit, sed Deo laudem sapientiæ tribuit, inquit: Mibi non in sapientia mea, quasi huius possessione omnibus hominibus antecellam, hoc mysterium reuelatum est. O modestiam admirabilem, atq; omni laude, predicatione, literis

teris monumentisq; decorandam. Pudeat igitur nos nostræ arrogantie, qua efferimus nos quasi vertice cœlum tangentes, & blandimur ipsi nobis, quasi antecellamus omnibus sapientia & virtute.

SED redeo ad somnium ἀνδρῶν ἐν ὕπνῳ supra recitatum, quod Daniel regi id oblito reuocat in memoriam, & de distinctis quatuor Monarchijs interpretatur, quib. finitis Deus suscitaturus sit regnum æternum, collectis iustis & traductis ad consuetudinem sui æternam & ad æternam læticiam, impijs abiectis in æterna supplicia. Hac interpretatione audita, Nabogodonosor honore afficit Danielem, quia agnoscit diuinitus ei datam esse sapientiam supra communem captum. Nam honos principaliter refertur ad Deum, & ad opera Dei præcipua, sapientiam, virtutem, defensionem, & liberationes.

VERE igitur de Daniele dici potest, quod de Pompeo Cicero dixit, In hunc Deum & homines omnia ornamenta certatim congecessisse. Fuit enim Danieli donum prophetiæ diuinitus tributum, quale nullus reliquorum Prophetarum habuit, Nam & numerum annorum constituit, intra quos Messias pro genere humano futurus erat victima, & Monarchiarum seriem monstrat, & clarè dicit, in quarta

Monarchia venturum Dominum. Deinde nemo ex posteris Abrahæ ad tantum fastigium ascendit. Etsi enim Ioseph magno in honore fuit apud Pharaonem regem Egyptium, & David atq; Salomon in politia Israel floruerunt: tamen quid sunt regnum Egypti & politia Israel? si conferantur ad duas florentissimas Monarchias, Babylonicam & Persicam, quas gubernavit Daniel, & in quibus Nabogdonosor & Darius edicta plena pietatis de colendo Deo Danielis proposuerunt. Quam autem vere à Prospero dictum sit in quodam Epigrammate: (desunt.

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina

Et cum quo certet, mens pia semper habet: ostendit historia de tribus socijs Danielis, qui interpretatione somnij de ordine regnorum ex media morte erepti, in nouum vitæ discrimen adducuntur. Nam rex Nabogdonosor spiritus altos gerens, proponit maximam illam statuam, ex ligno & auro conflatam, & seuerissime mandat, ut omnes hanc statuam diuino honore colant, simul denunciatis non obedientibus horribilem pœnam, videlicet, vim flammarum immensa materia auctam. Hoc edicto proposito non solû maxima multitudo imperata facit, sed etiam aulici sycophantæ, qui artes nocendi sciunt astutissime, regis crudelitate

teno

tem aduersus socios Danielis his & similibus
 verbis acuunt: *Quid tam insolens, tam per-
 uersum preposterumue dici aut excogitari po-
 test, quam paucos quosdam Iudeos in tuo regno
 exulantes, & maximis à te honoribus affectos,
 mandatum tuum de adoratione statuae tetre ac
 impie cum summa temeritate & impudentia
 violare? Cum enim mandatis tuis ciues af-
 sentiantur, socij obtemperent, hostes obediant,
 Quis non acerrime oderit maximeq; detestetur
 hos inimicos bonorum, reos lese maiestatis,
 scelerum fœdere inter se ac nefaria societate
 coniunctos?*

*QVARE si vis tuam autoritatem sacro-
 sanctam & inuiolatam retinere atq; conserva-
 re, dicito seueram sententiam aduersus hos con-
 temtores regij edicti, ut & in presens scelera-
 tos ciues timore à contemptu legum deterreas,
 & in posterum documentum statuas, ne quis
 ralem amentiam velit imitari. Nam magi-
 stra pudoris & modestie est seueritas: & pœ-
 ne delinquentium spectatoribus utiles sunt, qui
 redduntur meliores exemplo. Hoc veneno ac-
 census rex, flammam irarum aduersus soci-
 os Danielis concipit, & fit furenter crude-
 lis. Iubet enim ad se adduci Ananiam, A-
 zariam, & Misäelem, & terribili oratione
 eos compellat: *Aut vos repriment valide
 legum**

legum habene, atq; imperij insistent inigo, aut
 flammæ docebunt quantum momenti sit in re-
 gis edictis. Huic iracundia, quæ in imperij
 fastigio fulmen esse dicitur, blasphemiam ad-
 didit, inquit: *Quis est Deus, qui possit vos
 eripere de manu mea? Hanc blasphemiam vo-
 cem modeste & grauitè refutarunt pietatis
 athlete: Non oportet nos de hac re respondere
 tibi, nec debes audire verba, quorum iam re-
 busipsis probabis fortitudinem atq; constan-
 tiam. Deus enim noster quem colimus, potest
 nos, ô Rex, è manibus tuis, & ex medijs flam-
 mis eripere. Quod si noluerit nos liberare, no-
 tum sit tibi rex, quod deos tuos non colimus,
 & statuam quam erexisti, non adoramus.
 Non enim obedientiam Deo præstamus præ-
 sentium utilitatum causa, nec salutem corpo-
 rum pietate emimus, nec quoquo modo viuere
 cupimus, Sed amplectimur voluntatem Dei,
 & in ea suauiter acquiescimus. Quod si nos ex
 periculis liberat, grata mente beneficium cele-
 bramus. Sin autem permittit suo quodam con-
 silio nos mergi in calamitates, nihilominus ei
 preces cultusq; adhibemus. Neq; vero dubi-
 um est, quin possit nos in medijs flammis tueri,
 defendere, custodire, incolumesque seruare.
 An autem hoc facere velit, ignoramus.
 Nam consilia Dei omnia in gubernatione Ec-
 clesie*

clesie & priorum singulorum, exhauriri non possunt. Quare si tibi certum deliberatumque est, nos abycere in flammis, veremur quidem te Rex, & si ita vis etiam timemus: sed plus & veremur & timemus Deum immortalem, qui dissimilis est statuae, quae oculos quidem & aures habet arte fabrefactas, sed nec videre, nec audire potest. Hac Apologia audita, Rex de sua mente & sanitate deturbatus, tres Viros in flammis conijci iussit.

Etsi autem ignis ferreos compedes, quibus membra sanctorum implicata erant, soluit: tamen ipsi pepercit, eosdemq; attingere erubuit, & quacumq; ferebant illi vestigia cessit, cumq; idolorum cultores consumeret, ministros Dei inuiolatos conseruauit. O rem nouam, inauditam, inusitatam. Nam tres Viri in medijs flammis versantes, & carbonibus vestigia imprimentes, nullam vim ignis experti sunt. Qui vero tanquam administri aliene crudelitatis extra flammis stabant, & his materiam supeditabant, magnitudine incendij absumti sunt. Et hi quidem ustulati, flebiliter suam calamitatem deplorabant. Tres autem viri inter flammis Deum laudabant, & omnibus creaturis hortatores erant, vt hunc Dominum, qui est beneficus, generiq; hominum amicus, celebrarent. Huius miraculi tanta fuit efficacia, vt

cia, ut ipse Rex scivens paulo ante in pios, atque ira tumens, ad eos recto cursu contenderet, qui adorationem statuae recusauerant, & omnibus subditis veri Dei invocationem mandaret.

Quaquam autem multa sunt, quae piamentem in consideratione huius historiae deletare possunt: tamen haec mira res est, quae non Poëtarum carminibus, non annalium monumentis celebratur, sed piorum iudicio expenditur: quod conspectus est FILIVS DEI inter tres viros. Ita enim Rex Babylonicus inquit: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & forma quarti est similis FILIO DEI. De hac praesentia filij Dei in arumnis piorum, necesse est Ecclesiam fideliter erudiri, ut agnoscamus hunc Dominum semper adesse Ecclesiae, & esse caput, omnia in omnibus perficiens.

Illud etiam cogitet pia mens, quo consilio Deus voluerit gloriosam Catastrophen huius certaminis tribus viris ignotam esse. Si enim praesciissent exitum, nequaquam tanta admiratione digni essent, propter obedientiam quam praestiterunt. Quid enim admirationis habet fortitudo in arumnis certa salutis spe proposita? DEO quidem in tali casu iure ac merito tribuenda esset laus infinite potentiae, qua potest

test ex medys flammis, quos vult eripere: Ipsi vero non magna laude ornandi essent, qui sine metu naufragij inter scopulos Cyaneos nauigassent. Quare ut virtus ipsorum conspectior esset, solus DEVS tanquam gubernator in specula sedens, optatum & salutarem portum nauigationis prospexit, eaque in re non modo suae sapientiae & bonitatis specimen illustre ostendit, sed etiam trium virorum decus in immensum auxit.

Satis mihi multa verba fecisse videor, de clementia & moderatione Nabogdonosor in victoria, quae natura insolens & superba est, de priore somnio eiusdem Regis, & de impij decreti correctione. Restat ut de altero somnio huius Monarchae, & de superbia & poena, deq; miranda restitutione in regnum, dicendum esse videatur.

Habuit enim Nabogdonosor alterum somnium de arbore amplissima & pulcher. cuius fructibus omnes bestiae partim immanes, partim cicures pascuntur, & in cuius umbra tanquam in tutela & praesidio omnia, quibus natura sensum dedit, latent. Hanc arborem ramis & fructibus spoliatae atq; orbatam, vidit prosterni, sic tamen ut radici parceretur, & compedibus constrictam, & rore caelesti perfusam, inter bestias tantisper sine mente vagari,

gari, donec agnosceret arrogantiam, & se emendaret. Hoc somnium Daniel interpretatus est de tristissima castigatione regis, & de mitigatione poenae, deq; causa finali tragicarum calamitatum. Ac ne regi inter tanta mala consolatio deesset, concionem poenitentiae ei proposuit, cuius prior pars praecipit conuersionem & beneficentiam in gubernatione. Altera pars est absolutio seu promissio remissionis peccatorum, quam oportet fide accipi. Peccata, inquit, tua remoue iusticia, & iniquitates tuas beneficijs erga pauperes, & erit sanatio delictorum tuorum.

Sed Nabogdonosor velut ebrius magnitudine rerum gestarum, & elatus successibus, admiratur & magnificat suam virtutem & potentiam, & se his vocibus oblectat: Ego sum ille gloriosus & inuictus rex, cuius labore in negocijs, fortitudine in periculis, industria in agendo, celeritate in conficiendo, consilio in prouidendo, tantum imperium partum & constitutum est. *Quae est enim ora, quae sedes, qui locus, in quo non extent meae cū fortitudinis, tum vero animi impressa vestigia? Quae porro gens est, quae nō aut armis meis ita subacta sit, ut vix extet, aut ita domita, ut quiescat, aut ita pacata, ut victoria mea imperioq; letetur.* Ego sane perfecī, ut Babylon sit lux orbis terrarum,
 ara so-

ara sociorum, arx atq; portus omnium gentium. Hoc deniq; non dubitans confirmo, aliorum regum res gestas cum meis nec contentionum magnitudine, nec numero prætorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec dissimilitudine bellorum posse conferri.

Hvnc igitur Monarcham exultantem & præidentem sibi, subito Deus ex altissimo amplissimog; gradu dignitatis deturbat, & precipitat in acerbissimas calamitates, in quibus non solum regnum & auctoritatem, sed mentem etiam amisit, & Deo pœnas superbiæ, quæ grauissimæ sunt, furore atq; insania persolvit. Ut enim *Aiax Telamoni*us ideo punitus est furore, quia patri bene monenti arrogantissime respondit: *Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere, Timidis & ignavis opus est auxilio Dei, Ego vero vel sine Deo adiutore hostes vincere possum: Ita Nabogdonosor propter similem arrogantiam mente captus, inter bestias discurrit. Huius furoris mentionem facit Alphæus, de rebus Assyriorum scribens: Megasthenes, inquit, vir priscus Nabogdonosorem Hercule robustiorem fuisse dicit, uniuersamq; Libyam, Asiamq; vsq; ad Armenios subegisse, quem Chaldei dicunt, cum in regnum redisset, furore diuinitus captum, magna voce exclamasse: O Babylonij*

futuram vobis calamitatem pronuncio, quam neq, Belus, nec vlla vis deorum auertet, Veniet Persa mulus, qui vobis afferet seruitutem. Hec Alphaeus.

QVOD exemplum commemorari potest illustrius regula, Deus superbis resistit? Nulla est enim tanta potentia, tam florens gloria & opibus, quam non facile possit Deus euertere, vt historie omnium temporum ostendunt. Sed meminerimus exemplum Nabogodonosor, qui duriter castigatus, ad Deum conuertitur, & mirando modo restitutus in regnum, agnoscit se prius tutum fuisse, nec sua virtute, nec amicorum fide, nec etiam Regum ac nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, sed Deo seruante, protegente & gubernante.

IN HOC igitur Exemplum intuentes, sic cogitemus: Cum DEVS non pepercerit tanto Monarchæ, quem antea prætulit omnibus Regibus, & quem incendit singulari impetu ad faciendam Imperij translationem: quanto minus parcat alijs hominibus, qui habent similia delicta. Cum autem receperit contaminatum tam horrendis sceleribus, vt magnitudo non cogitari satis possit, confugiamus nos quoque ad Mediatorem Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, & huius meritum atque obedientiam, omnibus omnium ho-

um hominum peccatis anteferamus.

ETSI autem Alphæus & Alexander Polyhistor, de successoribus Nabogdonosoris paulò aliter scribunt, quàm Propheta: tamen honestius est, si ita loqui fas est, his ducibus errare, quàm illis magistris erudiri. Assentiamur ergo Ieremia Propheta, qui capite vigesimo septimo duos tantum successores Nabogdonosoris recenset, inquiens: Seruient Nabogdonosori omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius. Et capite ultimo filium Nabogdonosoris nominat Euilmerodach, qui Ieconiam Regem, quem pater hæcenus captiuum tenuerat, emisit è custodia, & leuatum vinculis, habuit inter primores aula.

CONSENTANEVM est autem & hunc amplexum esse doctrinam Danielis de vero DEO, quam & pater publico edicto professus est, eamque ob causam clementiam exercuisse erga Regem Ieconiam: Et fortassis ideo principes impij nominarunt eum stultum Mero-dach. Seruauit igitur Deus etiam in exilio regiam posteritatem, & populum magnis miraculis ornauit, quibus & quatuor Monarche ad agnitionem veri Dei conuersi sunt, Nabogdonosor & filius eius Euilmerodach, Darius Medus, & Cyrus Persa.

TERTIVS à Nabogdonosor, quem nominat Herodotus in libro primo Labynitum, & Daniel Balthasarum, à pietate paterna auitaq; degeneravit. Narrat enim Xenophon in libro septimo *caudeias*, apud Cyrum fuisse principem ex regno Babylonico Gobryam, cuius filium in venatione rex Balthassar iniuste occiderat. Scribit etiam, obsessa Babylone à Medis & Persis sequentibus ductum & auspiciâ Darij & Cyri, hunc tyrannum magna securitate agitate conuiuium, quasi testimonium de historia Danielis dicat. Etenim descriptio captæ Babylonis apud Xenophontem apte congruit ad Danielis verba. Sed longe atrocius scelus est, quod restituit idolorum cultum, & vero Deo populi Israel palam in conuiuio maledixit.

CUM enim vasa templi in hostium potestatem venissent, Nabogdonosor hæc spolia, tanquam res Deo dedicatas, à prophanis vîbus segregavit, & in deorum suorum templis reposuit. At nepos eius Balthassar, oblitus auitæ castigationis, nec considerans, quantas ille poenas superbie persolisset: cum quidem vasa templi in honore habuisset, hæc ipsa semel Deo consecrata, in conuiuium afferri iubet, nec solus ex eis bibit, sed etiam reliquis conuiuuis porrigit, nunquam prophanis manibus contractata.

tractata. Hoc sacrilegium coniunctum cum
 petulantia, qua odium aduersus verum De-
 um declarauit, mox pœna secuta est. Nam
 manus scribentis in pariete tria verba, fuit
 monitrix & concionatrix de iudicio Dei. Ac
 tyrannus quidem vehementer animo angeba-
 tur, cum nec legere literas, nec vim earum
 cognoscere posset. Regina vero, quam alij ma-
 trem, alij auiam Balthasari fuisse scribunt,
 Danielelem accersebat, qui auo sepe in simili con-
 sternatione salutare consilium dederat. Is igitur
 non modo legit tria verba, sed etiam in
 hanc sententiam interpretatus est: Circuma-
 Etis periodis regnorum deficere autoritatem, &
 mox sequi discordias, que sunt exitiose impe-
 rii, simul exponens pœne causam: Nos, in-
 quit, pœnas peccatorum persoluentes, iure belli
 capti sumus, & hæc vasa à nobis quondam
 consecrata, Deus hosti victori tradidit, ut te-
 staretur, se non indigere sacrificijs & donis, sed
 ea tantisper sibi accepta esse, donec pietatem re-
 ligiose coleremus. Postquam vero amplexi
 sumus idolorum cultum, res à nobis oblatas re-
 iecit ac repudiavit. Ac tuus quidem auus
 tanta moderatione in victoria usus est, ut va-
 sa, de quibus dixi, à prophanis vsibus segrega-
 ta, suis dijs consecraret. Tu vero ani exem-
 plum deserens, in superbie profundissimum ba-
 rathrum

rathrum incidisti, & sacra pocula prophana-
sti. Quamobrem horum Dominus te docebit,
qualem exitum habeat superbia, non quod re-
rum inanimatarum cura magnopere afficia-
tur, sed quia hominum rationem habet, quos
tua poena de modestia commonefaciet. Hac
cum Daniel dixisset, sic punita sunt tyran-
ni blasphemiae, ut capta Babylone à Cyro, &
ipso interfecto, Monarchia translata sit ad
Persas.

QVOD autem vincente Cyro, solus Da-
rius, quem Iosephus inquit esse Cyaxarem fili-
um Astyagis, in regno successisse scribitur, id
propter ordinem aetatis & propinquitatis fa-
ctum est. Darius enim sexaginta duorum an-
norum erat, & auunculus Cyri. Quare cum
prior esset iure naturae, merito successor regni
debut numerari, ut ait Hieronymus enarrans
Danielem. Apud hunc Darium Daniel fu-
it gratiosissimus, & sapientiae nomine in ma-
ximo precio habitus. Ita enim Iosephus scribit
libro decimo & à ξαλοογίης, capite duodeci-
mo: Darius, qui Babyloniorum destruxit im-
perium, iuuantem se & pariter dimicante Cy-
ro propinquo suo, annum vitae agebat sexage-
simum secundum, quando cepit Babylonem,
tulitq; secum Daniele prophetam, & addu-
xit in Mediam, & unum fecit e tribus prin-
cipibus,

cipibus, qui uniuerso regno eius præerant. Et Hieronymus vsq; ad primum, inquit, annum Cyri regis, qui Chaldeorum destruxit imperium, Daniel potens fuit in Chaldea, postea vero à Dario in Medos translatus est. Sed verissime dictum est à Græco poëta Apollodoro :

Fortuna magna non caret formidine,

Nec splendor eminens vacat periculo :

Et quicquid altum est, haud tutū diu manet,

Ut quod ruat vel inuidia, vel tempore.

Cum enim Satrapæ propter inertiam suam, eundem dignitatis gradum, in quo Daniel collocatus erat, assequi non possent, gloria Danielis vrebantur, & omnia in eius perniciem parabant atq; meditabantur. Nulla enim ingenia tam prona ad inuidiam sunt, quàm eorum, qui genus ac fortunam suam animis non æquant, quia virtutem & bonum alienum ode-
runt. Et quoniam in hanc commemorationem de inuidia, que media non tangit, sed tanquam ignis summa petit, ingressus sum : repetam insignem & memorabilem sententiam, que apud Polybium extat : Præclara facta, & res cum laude gestæ, magnam plerunque inuidiam & graues calumnias concitare solent, quibus ciues quidem septi præsidijs cognatorum & affinium facile resistunt : peregrini vero nudi à propinquis, & nulla cognatione
C 4 muniti,

muniti, utriusque mali tempestate facile ob-
 ruuntur. αὶ ἃ ὀφθαλμοῖς καὶ παρὰδοξοῖς ἀπαρξέεις,
 βαρεῖς μὲ τῶν φθόνου, ὀξείας δὲ τὰς διαβολὰς ἡμιῶ-
 σιν· αὖ οἱ μὲ ἐγχεόμενοι διὰ τὰς συγγενείας καὶ τὸ
 ὄψ φίλων πλῆθος αἰοῖτ' ἀναφέρειν, οἱ δὲ ξένοι τα-
 χέως ἐφ' ἐπατέρων τούτων ἠπῶνται. *Huius
 grauissime sententiae exemplum maxime in
 Daniele conspicitur. Is enim cum esset exul,
 & omnium gentium atque omnis memoria
 clarissimum lumen, omnibus telis inuidiae pro-
 positus fuit: & tanquam ouicula inter multa
 luporum agmina versatus est, nec defensorem
 habuit certum, nisi filium Dei, qui solus est fi-
 delis, & firmus amicus.*

CV M autem inuidi Satrapae nullam no-
 tam infidelitatis aut iniusticiae in gubernatione
 Danieli inurere ad ignominiam sempiternam
 possent: insidias astutissime cogitatas doctrina,
 quam Daniel profitebatur de vera agnitione
 & inuocatione Dei, collocarunt. Impulerunt
 enim Darium regem sapientem & iustum, ut
 veram inuocationem Dei prohiberet, & huius
 prohibitionis pretextu Daniele leonibus ob-
 iiceret. Libet mihi hoc loco cum Hieronymo
 exclamare: O felicem conuersionem, in qua
 inimici nullam reperiunt occasionem, nisi for-
 te in lege Dei.

ET SI autem queri potest, quae causa
 Darium

Darium permouerit, ut legem impiam promulgaret: tamen consentaneum est, caussam huius edicti fuisse emulationem aduersus Cyrum. Est enim acer & vehemens affectus emulationis, nec facile est amulo parcere aut cedere, ut historia Themistoclis & Aristide, Periclis & Cimonis, Sylla & Marij, Caesaris & Pompeij, ostendunt. Sed nunc contenti sumus exemplo Darij, qui incensus emulatione, de qua Xenophon scribit libro 5. *παύσιος*, Cyrum natu minorem premebat, quia videbat eum propter heroicam sapientiam, virtutem & felicitatem, magnisieri. Cyrus vero, etsi plurimum laboris sustinet, tamen dissimulat iniurias, & dolorem suum nemini imperit, ac morigerum se Dario prebet, non suggillat eum, sed vera animi reuerentia tanquam dominum colit, & iubet eum ab alijs honore affici. Propter hanc moderationem, qua Darium ornat, & hac siue incommoda, siue vicia, siue iniurias eleganter tolerat, plus vere laudis habet, quam propter vllas quamuis gloriosas victorias. Nam dolorem atque inimicitias priuatas Reipub. concedere, magni cuiusdam hominis & persapientis videtur. Sed quid plura de caussa edicti disputo, cum nulla aula tam felix sit, in qua non plurima *σφάλματα*, que à Demosthene dicuntur

κοινὰ καὶ ἀναγκὰ ἀμαρτηματα, accidant. Quare cum suspicionum & calumniarum multitudinem refutare veritas non posset, Daniel leonibus obiectus est, & his fulgore pietatis & diuine imaginis clarissimo splendore pauorem incussit. Cum enim viderent in imagine expressam similitudinem archetypi, subiectionem suam, deposita ad tempus immanitate, declararunt: existimantes se videre Adam illum, qui ante lapsum singulis animantibus nomina imposuerat. Est igitur hic vates ex plurimis periculis & insidijs, atque ex media morte non ad vitam suam, sed ad gloriam Dei, & ad salutem Ecclesie reseruatus. Multos enim Danielis liberatio confirmauit, ut certò statuerent, quod Deus inuocantibus ipsum affit, & opem ferat. Rex vero quanquam aliqua culpa tenetur erroris & infirmitatis humane: tamen multis certissimis argumentis atq; indijs declarat, se à scelere liberatum esse. Primum enim in magno luctu fuit, & Satrapas non rogauit solum, verum etiam obsecrauit, ne optimo viro lucem qua fruimur, spiritumq; quem ducimus, eriperent. Deinde annulo suo & annulis principum lacum leonum obsignauit, ne qua vis afferretur Danieli. Præterea nec cibum sumfit, nec dedit membra sopori, Corpora ceu prodest senio confecta fo-

cta foueri. Maxime vero cordis affectum lachrymis indicat, & oblitus regia dignitatis victor ad captiuum, dominus currit ad seruum. Postremo, ut alia signa omittam, & seueritate animaduersionis in aulicos hyphantas, & promulgatione edicti de cultu veri Dei, euidentissime ostendit, se non fuisse inimicum voluntarium Danielis. Utinam vero Darij exemplum multi principes huius etatis imitarentur, & impia edicta corrigerent, non atramento, sed sanguine scripta. Illustrior enim ipso lapsu est resipiscencia, siue ut Dionysius Alexandrinus ad Nouatum scribit, μείζον ἔσται τῆ σφάλματος τὸ κατόρθωμα.

DARIO mortuo successit Cyrus rex felix & fortis, qui commotus vaticinio Esaie, qui ducentis & decem annis ante ipsum, de regno eius nominatim predixerat, edictum proposuit, ut Iudei in patriam redirent, urbem templumq; instaurarent, redditis templi vasis, que Nabogdonosor ante annos septuaginta in Babyloniam aduexerat. Hic cum iam pacato Oriente, non solum gloria floureret, sed etiam doctrinam veram de Deo amplexus esset, bellum mouit non necessarium aduersus Scythas, quo in bello acie victus & captus est, & corpus interfecti muliebribus contumelias

melius affectum est. Cum autem optandum sit, omnibus notissimos esse libros Herodoti & Xenophontis, non inseram eorum narrationes de Cyro, huic breui commemorationi, qua cognita, facilius est mihi aditus ad alteram partem de somnijs & visionibus Prophetis Danielis. Distribuem enim vaticinia huius Prophetæ de maximis rebus in tempora Regum, de quibus hæcenus dictum est. Ea dum breuiter percurro, queso orog, vos, ut adhuc fecistis, me attente audiatis.

ANNO igitur primo Balthasari, qui regnavit annos quatuordecim, oblatum est Danieli illustre somnium de serie quatuor Monarchiarum, quam Deus voluit Ecclesie notam esse, ut sciret tempus utriusque aduentus Filij. Prædicat enim Filium in quarta Monarchia venturum esse, & sacrificium facturum, ad quod mittendus erat: & deinde finem fore generationis hominum, & secuturam esse resurrectionem mortuorum. Cum autem videamus hunc fuisse Monarchiarum ordinem & successionem, sicut à Daniele prædicta est: non dubitemus secuturum esse iudicium, in quo filius Dei præmia & pœnas distribuet, & adducet Ecclesiam letam & triumphantem ad æternum Patrem, ut Deus sit omnia in omnibus beatis.

EST etiam hæc prædictio Danielis firmissimum testimonium de providentia contra Epicureos. Si enim incerto fluerent mortalia casu, non posset prædici certa series regnorum, nec eventus vaticinijs exacte responderent. Quid, quod hæc congruentia prædictionum & eventuum pios confirmat de certitudine doctrinæ Prophetica? Cum enim eventus, quia à nulla creatura prospici possunt, respondeant vaticinijs Danielis: non dubium est Danielem fuisse Prophetam à Deo missum, & doctrinam quam professus est, cœlestem & diuinam esse. Præclare ergo Tertullianus in Apologetico inquit: Idoneum, opinor, testimonium diuinitatis, veritatem diuinationis. Hinc apud nos futurorum quoque fides tuta est, iam scilicet probatorum, quia cum illis, quæ quotidie probantur, prædicebantur. Eadem voces sonant, eadem litera notant, idem spiritus pulsant. Et Augustinus epistola tertia: Hæc omnia sicut leguntur prædicta, ita cernuntur impleta: atq; ex his iam tot & tantis quæ restant, expectantur implenda.

NON dicam hoc loco de regno Mahometico, quod est funestum & fatale monstrum ex blasphemijs, ex nefarijs libidinibus, ex cruce sanctorum ex omnium scelerum importunitate, & flagitiorum impunitate concretum.

Appa-

Apparet enim Daniele de Mahometico regno loqui, cum predicat quartæ Monarchiæ distractionem, & ait tale regnum venturum esse, cuius vultus sit plenus furoris, oculi scele-
ris, sermo arrogantie, hoc est, quod nouam & contumeliosam doctrinam contra Deum propagaturum sit, et bella gesturum aduersus sanctos. Nam hæc magis ad enarrationem integram Danielis, quam ad hanc breuitatem, cui nunc studemus, pertinent.

CÆTERVM, Anno tertio regni Balthasari, monstrata est Danieli, non quidem dormienti, sed vigilantibus, imago arietis & hirci, quæ translationem Monarchiæ à Persis ad Græcos significat. Scribit autem Iosephus lib. 11. & ἀρχαιολογίας cap. ultimo, Sacerdotes Iudaicos narrasse Alexandro hanc Danielis prædictionem, qui ante annos ducentos vaticinatus fuerat, regem Græcorum potiturum esse imperio Persico. Idem lib. 10. locum, in quo à Daniele hæc imago inspecta est, notat & designat in-
quiens: Daniel in Susis turrim extruxit excel-
sam & quadro edificatam marmore, tantæque magnitudinis & pulchritudinis, ut vsque in præsens videatur esse noua, In eaque regum Persarum atq; Medorum conduntur reliquie, & custos siue aditus ac sacerdos eiusdem loci Iudeus est. Hactenus Iosephus, interprete Hieronymo. VI

U T autem in somnio prophetico Danielis,
Alexander comparatur Pardo, ita in hac
visione confertur hirco. Nam Pardus non ca-
pitur ab armatis venatoribus, quorum tela sua
celeritate eludit, sed sopitus vino & Venere.
Sic Alexander, cum in tot praelijs inuictus
fuiſſet, & res ipſius geſtae iſdem, quibus ſolis
curſus, regionibus ac terminis continerentur,
immodico vino extinctus eſt.

Aſcribam verſiculos D. præceptoris Phi-
lippi, quibus hæc imago Alexandri expreſſa eſt.
Aſpice Pelleum Pardum, quo pulcrior alter
Non fuit in pulcro quem vicerat orbe, nec vn-
Res ſimiles geſſit quiſquã breuiorib. annis. (quã
Confectos ætate ſenes, bellig. labore,
Conſilijs vicit cunctos in flore iuuentæ.
Ergo illi nocuere nihil, nec tela, nec hoſtes,
Sed fœda ebrietas & deſidioſa voluptas.
Qui ſapis, inuictæq. decus ſeruare laboras
Virtutis, ſemper fuge deſidis oria vite,
Ac memor eſto Deum, cum ſit caſtiſſimus idem,
Plectere pollutos, & tandem extollere caſtos.

INTERTEXTV R autem huic viſioni va-
ticiniũ de Antiocho Epiphane, cuius tanta fuit
petulãtia, vt pro Epiphane dictus ſit Epimanes,
id eſt, furioſus. Interdũ enim in conuiuia ge-
ſtatus eſt, ſicut Pacuuius, de quo Seneca in li-
bro 1. Epistoſarum ſcribit: Pacuuius qui Syri-
am

am usum suam fecit, cum vino & illis funereis epulis se sepelisset, quasi sibi parent auerit, sic in cubiculum ferebatur à coena, ut hoc ad symphoniam caneretur, Celiône, Celiône. Talis fuit, qui Deo bellum intulit, & delere Ecclesiam conatus est. Diserte autem dicitur, hunc tyrannum vastaturum esse Iudeam, & profanaturum templum duobus millibus dierum & trecentis, id est, sex annis & sex mensibus. Suntq; tot anni à tertio anno Antiochi, usq; ad octauum Antiochi, quo anno Macabeus templum recuperavit. Quis igitur potest esse tam auersus à vero, tam præceps, tam mente captus, qui cum videat annorum numerum congruere ad prædictionem Danielis, neget tamen hæc omnia quæ videmus, præcipueq; Ecclesiam Dei immortalis nutu atque potestate administrari? Non est enim humani consilij tantarum rerum & præuisio & gubernatio.

ET SI autem omnes partes atque omnia membra scripti Danielis uberrimam doctrinam continent: tamen caput 9. in libro Danielis sic eminet, ut inter stellas Hesperus. Initio enim recitat precationem plenam ardentissimorum affectuum, in qua Daniel verum Deum certis testimonijs patefactum alloquitur, & hunc Deum letus inuocat fiducia Domini nostri Iesu Christi. Nos inquit, omnipotens, eterne,

eterne, viue & vere Deus, confitemur tibi nos
 miseros peccatores esse, & dolemus, quod of-
 fendimus te, & coram te prostrati precibus
 & lacrymis petimus, non tam nostræ iusticiæ,
 quæ nulla aut exigua est, fidentes, quàm tuæ
 misericordiæ, ut remittas nobis omnia pecca-
 ta nostrâ, & mitiges pœnas publicas & pri-
 uatas, propter Filium tuum Dominum no-
 strum Iesum Christum, & propter tuam glo-
 riam, ut te in tota eternitate celebremus, &
 tibi gratias agamus. Hæc precatio complecti-
 tur doctrinam pœnitentiæ, taxat exultantes
 fiducia propriæ iusticiæ, & monstrat iustici-
 am fidei. Diserte enim inquit: Exaudi nos
 propter Dominum, id est, propter Filium tu-
 um, quem mirando & inenarrabili consilio vo-
 luiti pro nobis esse victimam, mediatorem &
 deprecatozem. Deinde traditur in hoc capite
 illustre testimonium de tempore aduentus
 Christi, de morte Christi, de beneficijs noui te-
 stamenti, de excidio & perpetua vastitate po-
 litie Iudaicæ. Ac valde prodest hanc con-
 cionem omnibus hominibus notissimam esse,
 quia consonantia vaticiniorum & euentuum,
 qui in historys recitantur, vehementer pios
 confirmat, & refutat Iudæos vociferantes,
 nondum venisse Messiam. Sæpe igitur lega-
 tur caput nonum Danielis, in quo enarrando,

summa ingenia elaborarunt, ut verbi causa, Africanus in quinto temporum volumine, Eusebius in octavo demonstrationis Evangelice, Hippolytus, Apollinaris Laodicensis, Clemens Alexandrinus, Origenes, Tertullianus in libro contra Iudeos, quorum explanationes Hieronymus prolixè recenset in commentarijs in Daniele. Longum est persequi ceteros, qui hoc tempore præclaram operam nauarunt in computatione hebdomadum Danielis, quarum initium rectissime sumitur à I. anno Longimani, quo rursus concessum est, ut beneficium Cyri renouaretur, & ædificatio templi absolueretur. Nam toto tempore Cambysis & Darij impedita est, ut testatur historia in libro Esdræ. Sed multa præterea, eaque præclara. Ad extremam enim visionem, quæ Danieli anno tertio Cyri, exhibita est, festinat oratio. Ea vero est vaticinium de regno Persico, de regno Alexandri Magni, & successorum eius, & de bellis regum Egypti & Syriæ, quibus Iudæa interiecta inter hæc regna, duriter quassata est, ut dicitur: Aliquid mali, propter vicinum malum. Hæc visio continet exempla poenarum, calamitatum, liberationum, & multarum rerum in Ecclesia. Hic enim videmus, eam mirabili consilio Dei in imperijs duriter quassari, & tamen

men seruari diuinitus, sed non eo modo, quem mentes humanae cogitant.

CIRVS anno primo post captam Babylonem, edidit decretum, quo concessit Iudaeis reditum in patriam, & dedit mandata de instauratione templi, & attribuit reditus. Inchoata est igitur edificatio templi anno secundo Cyri, & bona spes erat, iam regnante pio principe Cyro, futurum, ut cito restituerentur templum & ciuitas, & populus fruere-
tur tranquillitate. Sed ecce, ut fit, noua pro-
cellae Ecclesiam obruunt. Cyrus, cuius benefi-
centia erga Ecclesiam reliquis virtutibus me-
rito anteponitur, procul ex regno discedit, bel-
lum gerens cum Scythis, & paulò post inter-
ficatur. Interea domi filius Cambyfes impius
regnum gubernat, qui iterum prohibet adifi-
cationem & reditum. Ita Ecclesiae instaura-
tio impeditur, & diuina liberationes non pro-
cedunt humanis consilijs. Cambyse mortuo,
noua bella in ipso regno Babylonico orta sunt.
Nam Darius filius Hystaspis, Magos in-
terfecit, & Babylonem recuperauit.

HVC successit Longimanus, qui renoua-
uit edictum Cyri, & iussit perfici adificatio-
nem Ierosolymae & templi. Ac anno sexto
Longimani, templi edificatio absoluta est.
Ab hoc Longimano usq; ad tempora Ochi, Ec-
clesia

clesia populi Iudaici mediocrem tranquillita-
 tem, & quasi halcyonia habuit. Nam Ochus,
 cuius gubernatio plena fuit crudelitatis, mul-
 ta oppida Iudææ delenuit, & multas familias
 procul transtulit in Hyrcaniam, ad mare Cas-
 spium. Rursus igitur Ecclesiam exercuerunt
 magne calamitates, usq; ad Alexandrum,
 qui veniens Ierosolymam, restituit Iudæis or-
 τωροῦσιαν & pacem. Anno autem 145. post
 mortem Alexandri, regnante in Syria An-
 tiocho Epiphane, cuius teterrima crudelitate
 omnis barbaria superata est, malorum Ilias
 Ecclesiam oppressit. Fuit enim eo tempore tan-
 ta calamitas populi Iudaici, quanta nulla fuit
 antea, ut & verba Danielis predicunt. Sed
 integra historia de immanitate & interitu
 huius tyranni, & de Ecclesie defensione plena
 mirabilium operum, & testimoniorum præ-
 sentie Dei, legatur in libris Maccabeorum,
 & apud Iosephum. Nam profecto guberna-
 tio Ecclesie proprie Dei est, & filius Dei belli-
 geratur cum Diabolo, ut Daniel in fine sui li-
 bri inquit: Illo tempore stabit Micaël dux
 magnus pro filiis populi sui, Nec potest huma-
 na sapientia prospicere mutationes rerum, po-
 litiarum, principum, & munire Ecclesiam hu-
 manis presidij. Ideo fides nostra Deum in-
 tueatur, & mandati officij munera fideliter
 exequatur.

exequatur, & exitus Deo commendet, sicut
 Psalmus inquit: Commenda Domino viam
 tuam, & ora eum, & ipse faciet.

SED iam satis multa de vaticinijs Da-
 nielis, quæ nunquam exhauriri possunt. Quid
 igitur restat, nisi ut pro mea diligentia flo-
 rem iuuentutis moneam: pro autoritate, quam
 mihi officij ratio circumdat, hortor: pro magni-
 tudine rerum obtestor, ut Daniele mretur
 & magnificiat, quem Deus ipse amplissimo
 testimonio ornauit, quem angeli suspiciunt,
 quem omnes homines summi, medijs, infimi, qui
 non modo habent aliquid sapientiæ, verumet-
 iam sanitatis, admiratione dignum esse iudi-
 carunt. Ac ut à diuino iudicio ordiar,
 quis vestrum non legit præconium de sapien-
 tia Danielis, quod recitatur cap. 28. Ezechie-
 lis, ubi Deus ipse principem Tyri his verbis
 compellat: An tu sapientior es Daniele, &
 nullum mysterium tibi ignotum est? Cum au-
 tem maior laus sit iustitiæ, quàm sapientiæ,
 audiamus etiam quid idem Præco de iusticia
 Danielis dicat. Sic enim Ezechielis 14. scribi-
 tur: Si fuerint tres viri isti in medio eius,
 Noha, Daniel, & Iob, ipsi iusticia sua libe-
 rabunt animas suas. Quæ laus vnquam Dei
 ipsius voce tributa est homini maior? Quæ
 gloriosior? Quæ commendatior hominum me-
 moria

morie sempiterna? Angeli vero Daniele[m] aliquoties appellant virum desiderabilem, hoc est, ut Hieronymus interpretatur, virum amabilem, & Dei amore dignum, qui Dei secreta audire, & esse conscius futurorum mereretur. Quantis porro honoribus à summis Monarchis affectus sit, ostendunt hæ voces Nabodonosoris: Daniel, in quo est spiritus Deorum sanctorum, & regina, est vir in regno tuo, qui spiritum Deorum sanctorum habet, & omnibus hominibus sapientia antecellit. Has laudes cumulat Iosephus, qui libro decimo capite ultimo inquit: Danieli utrunq[ue] Dei concessit & munere datum esse, ut & faceret scribenda, & scriberet legenda. Verba Iosephi sunt: ἀπαντα αὐτῷ παραδόξως ὡς ἐνί τινι τῶν μεγίστων εὐτυχίῃ προφητῆς, καὶ παρὰ τὸ τὴ ζωῆς χρόνον τιμῆ τε καὶ δόξα παρὰ τῶν βασιλέων καὶ τῶ πλήθους, καὶ τελευτήσας ᾧ, μνήμην αἰώνιον ἔχει. τὰ γὰρ βιβλία ὅσα δὴ συγγραψάμενος κατὰ λέλοιπεν, ἀναγινώσκονται παρὰ ἡμῶν ἔτι καὶ νῦν, καὶ πιστεύουσιν ἕξ αὐτῶν, ὅτι δανιῆλος ὁμίλει τῷ θεῷ. οὐ γὰρ τὰ μέλλοντα μόνον προφητεύων διετέλει, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται, ἀλλὰ καὶ χαρὸν ὤριζεν, εἰς ὃν ταῦτα ἐπιβήσεται. ὡς ἀναγιώσκοντες ταῦτα πάντα, καὶ τὰ συμβάντα σκοποῦντες θαυμάζουσιν ὅτι τῆ παρὰ θεοῦ τιμῆ τὸ δανιῆλον. Omnia huic viro contigerunt, quæ in summo & beatissimo

tissimo Propheta eminent. Nam & hunc vite fructum cepit, ut à maximis Regibus, & à promiscua multitudine in precio haberetur, & post mortem gloriam immortalitatis memoria consecutus est. Etenim scripta, quæ posteritati reliquit, quotidie à nobis leguntur, ex quibus apparet, quanta gratia apud Deum valuerit, quantaque luce & sapientia diuinitus ornatus fuerit. Non enim futura tantum prædicit, ut ceteri Prophetae, sed pene ipsum articulum futurorum euentuum constituit. Itaque hæc legentes, & euentuum certitudinem considerantes, tribuunt Danieli præstantiam propter dona diuina.

Cum igitur Daniel & Deo placuerit, sancta dicendo & sancta faciendo, & probatus sit omnibus hominibus recte iudicantibus: & Christus ipse apud Mattheum nos ad lætationem scripti Danielis hortetur: cumque ipsa senecta Ecclesie, in qua nos viuimus, doctrina & consolatione huius Prophetae maxime egeat, Vos iuniores hortor, ut librum Danielis sepe multumque legatis, & pectora vestra compleatis cum aliarum artium scientia, tum historiarum cognitione. Nam ad intelligendum Danielem, multiplex Græcorum & Latinorum historia necessaria est, Herodoti videlicet, Xenophontis, Diodori Siculi, Polybii,

Polybij, Pausania, Iosephi, Liuij, qui Regum Persicorum, Alexandri, & successorum eius res gestas describunt.

POSTREMO hec verba bonas mentes ad lectionem Danielis hortentur: Tu Daniel reconde sermones, & obsigna librum vsq; ad tempus finis, quo plurimi discurrent, & multiplicabitur scientia.

LOCI

LOCI PRAECIPVI
IN CONCIONIBVS DANIELIS
PROPHETAE.

P R I M V S locus est miranda conseruatio Ecclesiæ, & testimonium præsentia Dei in Ecclesia. Etsi enim ingens calamitas est exilium, & ita dissipata erat gens Iudaica, & euersa vrbs Ierosolyma, & deleta politia, vt humanis consilij restitui non posset: tamen Deus mirabiliter & seruauit Gentem & reduxit, & in exilio magna gloria ornauit. Nam Danielis confessione & doctrina conuersi sunt ad veri Dei agnitionem quatuor Monarchæ: Nabogdonosor, qui Daniele in Babylonem abduxerat, Filius Euilmerodach, & deinde Darius Medus, & Cyrus Persa. Hæc non sunt facta sine insignibus miraculis, in quibus Deus testimonium ostendit de sua doctrina & de Ecclesia, quorum aliqua in historia Danielis recitantur.

S E C V N D V S est promissio de Messia, quam Daniel ita illustrauit, vt non solum dixerit, quale futurum esset regnum Messie, & quæ beneficia, sed etiam numerum annorum expresserit, intra

quos Messias pro genere humano futurus erat victima. Hæc concio præcipuam Euangelij doctrinam complectitur. Ac valde prodest omnibus hominibus, hanc concionem capituli 9. notissimam esse, quæ quidem & perspicue refutat Iudæos. Cum enim affirmet stante politia Mosaica venturum esse Messiam, non dubium est errare Iudæos, qui nondum venisse Messiam vociferantur.

TERTIVS locus est series Monarchiarum, quam voluit Deus notam esse, quia vult sciri has generis humani confusiones non fore sempiternas, sed aliquando finem futurum esse, & secuturam meliorem Ecclesiæ vitam. Vult item sciri, quo tempore filius Dei se ostensurus fuerit hominibus, & postea in fine mundi iudicaturus. Ideo Monarchias distinxit, ut monstraret tempus aduentus Filij. Ac prædixit Filium in quarta Monarchia venturum esse. Non igitur deficiamus à Deo, sed expectemus aliam vitam, & sciamus illud tempus melioris vitæ non procul esse.

QVARTVS locus complectitur doctrinam de conuersione ad Deum, de fide, de inuocatione, de resurrectione mortuo-

tuorum. *Quam illustre exemplum est regulæ: Gratia exuberat supra peccatū, conuersio regis Nabogdonosor, qui interfecit multos sanctos, deleuit templū, mandauit adorari statuas, coniecit in ignem viros sanctos, taxantes impios cultus. Tanta delicta attraxerunt horribilem pœnam, à qua tamen Deus eum ppter preces sanctorum liberauit. Hac pœna cōmonefactus audit Prophetas, & verum Deū agnoscit, & ad eum conuertitur ac recipitur, quanquā tanta fuerat moles peccatorum, vt magnitudo non cogitari satis possit. Cum igitur receperit Deus Nabogdonosor contaminatum tam horrendis sceleribus, non dubitemus gratiam exuberare supra delictū, & filium Dei potentiorē esse toto regno peccati. Valde etiam prodest considerare insigne exemplum fidei lucentis in inuocatione. Diserte enim Daniel petit se exaudiri propter Dominum, id est, propter promissum liberatorem. Obseruet præterea lector expressum testimonium de resurrectione mortuorū, quod extat cap. 12. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium, vt videant semper.*

QVINTVS continet exempla gubernatorum, qui non tantum fuerunt scuta terræ, & arbores sub quib. subditi pascuntur, sed etiam nutricij veræ Ecclesiæ, siue vt Psalmus loquitur, congregati cum populo Dei Abraham, à quibus Dominus vehementer exaltatus est. Nā edicta Nabugdonosor & Darij Medii testantur, hos Monarchas fuisse custodes vtriusq; tabulæ Decalogi, & oppressæ Ecclesiæ opem tulisse, & omni officio adiuuasse propagationem doctrinæ de vera agnitione Dei & promissi saluatoris.

SEXTVS est prædictio de regno Antichristi, quæ monet, vt de Ecclesia iudicemus non ex aduersis vel secundis rebus, sed iuxta hanc regulam: Tantū ille cœtus est Ecclesia, qui sine corruptelis retinet scripta Prophetica & Apostolica. Cum igitur secta Mahometi rejiciat libros Propheticos & Apostolicos, certissimum est hanc sectam non esse Ecclesiam Dei. Etsi autem Papa & hæretici iactitant se esse Ecclesiam retinentem scripta Prophetica & Apostolica: tamen quia affingunt dictis cœlestibus peregrinas opiniones, & defendunt manifesta idola, non sunt membra Christi, sed organa Diaboli.

SEPTIMVS est consideratio virtutum Danielis & sociorum eius. Quod enim in Daniele fuerit spiritus gratiæ & precum, ostendit inuocatio plena ardentissimorum affectuum cap. 9. Quod autem præditus fuerit spiritu sapientiæ & consilij, & spiritu non timiditatis, sed Fortitudinis, Dilectionis, Modestix & Temperatiæ, testantur narrationes cap. 2. 4. 5. 6. & 10. Huius exemplum imitati sunt socij, qui in flammis coniecti noxam, inauditam & inusitatam liberationem experti sunt.

CVM igitur Daniel tantas res complexus sit, sæpe legantur eius conciones, quæ partim sunt historicæ, partim Propheticæ. Nam sex priora capita recitant historias maximarum rerum, quibus Daniel non solum interfuit vt spectator & auditor, sed etiam præfuit, tanquam dux & moderator ecclesiæ & Reipublicæ.

SEX vero capita inde vsque ad finem continent vaticinia de quatuor Monarchijs, de bellis quæ gesserunt Alexander Magnus & successores eius in Aegypto & Syria, Denicq; de regno Antichristi, cuius duo brachia sunt, Papa & Mometus.

CAPVT I.

Argumentum.

HISTORIA primi capituli monstrat pœnas atrocium scelerum & liberationes iustorum. Nam in pœna Iehoiakim & maxime multitudinis cernitur ira Dei aduersus idolatriam, contemptum ministerij & alia scelera. Quanta enim fuerit confusio opinionum, cultuum & morum in populo Iudaico ante exilium Babylonicum, docet Ieremias cap. 2. & 5. Ezechiel vero cap. 5. & 9. Rursus & misericordia cernitur, cum inter tantas calamitates reliquie Ecclesie mirabiliter à Deo seruentur, sicut inquit Ieremias, Misericordie Domini quod non consumti sumus. Ut autem exordium huius capituli rectius intelligatur, sciendum est, Iosiam tres filios degeneres suscepisse, quorum primus Ioachas, cuius & alterum nomen est Sellum Ieremie 22. à rege Egyptio Neco in Egyptum abductus & interfectus est. Alter filius Iehoiakim, cuius hic fit mentio, à rege Babylónico propter perfidiam interfectus & sepultura Asini sepultus est, sicut prædixerat ei Ieremias cap. 22. Sepultura Asini sepelietur. Huius filius fuit Iehoiachin siue Ieconias, qui consilio Ieremie obtemperans deditionem fecit.

cit, & una cum aliquot millibus cœuium in voluntarium exilium abiit. Hæ reliquie fuerunt seminaria, quæ instaurarunt postea Remp.

Tertius filius Iosie fuit Zedekias, qui capta urbe à Nabogdonosor, ex fuga retractus est, & ad regem Babylonicum adductus, ubi filij eius interfecti sunt, & pater effossis oculis Babylonem abductus est.

TEXTVS.

ANno tertio regni Iehoiakim regis Iuda, venit Nabogdonosor rex Babylonis contra Ierusalem & obsedit eam, & tradidit Dominus in manum eius Iehoiakim regem Iuda & partem vasorum domus Dei, & * transtulit eam in terram Senaar, in domum Dei sui, & vasa in domum thesauri Dei sui.

Hoc est, Anno septimo ante migrationem spontaneam Ieconia.

Deus vititur tyrannis tanquã mercenariis conductitiis, Esa. 7. & armat eos Esa. 10. & reddit eis mercedem pro laboribus, Ezech. 29.

Plin. lib. 6. cap.

26. Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit fideralis scientiæ. Et Beli cap. 14. Danielis

nielis crebra fit mentio, quem Baal fuisse consensaneum est.

* Exemplum dicti, Vos cogitastis de me malum, sed Dominus conuertit in bonum. Et si enim rex Babylonicus hæc spolia idolo suo consecrauerat: tamen Deus conuertit hanc idolatriam in bonum id est in conseruationem vasorum, de qua 1. Esdræ. 1. scribitur.

Et mandauit rex Aspenaz præfecto Eunuchorum, vt introduceret de filijs Israel, de semine regio & de principibus pueros, in quibus nulla inesset macula, præstantes forma & ingenio ad omnem sapientiam, scientiam & intelligentiam [scilicet percipiendam]

Exemplum clementiæ & moderationis in victoria.

Tria προκειμένα eorum qui accessuri sunt ad Remp. I. Formæ dignitas. II. Ingenii sagacitas. III. Firma valetudo.

& in quibus esset robur, vt possent stare in palatio regis, & vt doceret eos literas & linguam Chaldæorum.

Et constituit eis rex demensum diurnum de cibis suis & vino, vnde bibebat ipse, vt cum educati essent tribus annis, quidam ex eis starent coram rege. Fuerunt ergo inter eos de filijs Iudæ, Daniel Hanani-

Stare coram rege, est partem gubernationis sustinere.

Daniel Iudex me-

as, Misael, & Azarias. Et imposuit eis præfectus Eunuchorum nomina, Danieli Baltassar, Hananiæ Sidrach, Misaeli Misach, & Azariæ Abednego.

us Deus. Hananias, gratiofus. Misael, postulatus a Deo. Azarias, adiutus a Deo.

Baltassar, id est, Deus Babyloniorum, abscondens seu cõseruans thesaurum. Hanc *ετυμολογίαν* confirmat rex ipse

cap. 4. Cui nomen Baltassar, secundum nomen Dei mei, &c.

Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius, & rogauit Eunuchorum præfectum, ne contaminaretur. Dedit autem

Exemplum fidei, constantiæ & confessionis non abiicientis legem propter impias illecebras aut impia terculamenta. Theodoretus Oratione octaua de prouidentia.

Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis Eunuchorum, Et ait princeps Eunuchorum ad Daniëlem, Timeo ego Dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum, qui si viderit vultus vestros tristiores cæ-

Exemplum regulæ de officio seruorum, Coloss. 3.

æqualibus vestris,
E in pericu-

in periculum adducetis caput meum apud regem. Et dixit Daniel ad Malazar, quem constituerat princeps Eunuchorum super Danielelem, Hananiam, Misaelem, & Azariã:

Tenta nos obsecro seruos tuos dieb. decem, & dentur nobis * legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum, & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio, & † sicut videris, facies cum seruis tuis. Qui audito hoc sermone, tentauit eos dies decem. Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorũ meliores & pleniores omnibus alijs, qui vescabantur cibo regio. Porro Malasar tollebat cibaria, & vinum potionis eorum, dabatq; eis legumina.

Pueris autem his dedit Deus scientiam

Incredibilis fidei magnitudo, non solum sibi corpulentiam polliceri esu vilioris cibi, sed & tempus statuere. Non est ergo temeritatis, sed fidei, ob quam regias dapes contemserunt. Hicronymus.

* Hic delectus ciborum non fuit superstitiosus, sed habuit mandatũ Dei. Abstinencia vero a vino fuit exercitium certi temporis. † Prouerb. 20. Vt oculus videat, & auris audiat, Deus facit vtrunque.

Hi euentus congruunt ad regulas & doctri-

& doctrinam in omni libro & sapientia, Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.

1. Reg. 2. Glorificantes me glorificabo. Et 1. Tim. 4. Pueras ad omnia utilis est, habens promissiones presentis & futurae vite.

Completis itaque diebus, post quos dixerat rex ut introducerentur, introduxit eos prepositus Eunuchorum in conspectum Nabogodonosor. Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales de vniuersis, ut Daniel, Hananias, Michael, & Azarias, & steterunt coram rege. Et omne verbum sapientiae & intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum super cunctos ariolos & magos, qui erant in vniuerso regno eius. Vixit autem Daniel vsque ad primum annum Cyri regis.

Hostibus & contemptoribus Philosophiae opponit Basilius exempla Moyse & Danielis.

Daniel annos 70. gubernauit Ecclesiam & Remp.

C A P V T I I.

Argumentum.

E 2

I N

IN capite secundo recitat Daniel somnium regis Nabogdonosor, quod ipse interpretatur de quatuor Monarchijs. Nam caput aureū significat primam Monarchiam Chaldeorum & Assyriorum. Argenteum pectus secundam Monarchiam Medorum & Persarum. Venter aeneus Alexandrum & successores. Tibiæ ferrea Romanum imperium. Ferrei pedes sunt aliquot potentes Imperatores Germanici, vt Carolus primus, Ludovicus filius, Henricus Auceps, Otthones, Henricus Bombergensis. Postea fuerunt multi imbecilliores, quos significant lutei pedes. Sed mixti fuerunt & fortes principes, qui res utiles gesserunt, vt Lotharius Saxo.

*Recitantur autem à Prophetis hæc vaticinia de serie & euerfione Monarchiarum propter quatuor causas, quarum Prima est, vt testentur Deum esse autorem imperiorum. Secunda, vt testentur doctrinam Propheticam veram, & à Deo traditam esse. Cum enim respondeant euentus, qui à nulla creatura prospici poterant, manifestum est à Deo monstratos esse, & vocem Prophetarum diuinam esse. Imo nulla doctrina ullius gentis aut religionis vnquam seriem Monarchiarum ita complexa est, sicut solius Ecclesie doctrina. Hoc signo confirmamur vt alijs miraculis, vt
firmius*

firmius statuamus, doctrinam Ecclesie à Deo traditam esse.

Tertia, ut Ecclesie consolatio proponatur, ne existimet Deo magis placere florentia imperia, que defendunt idola, quam hunc paruum & erumnosum cœtum custodem doctrine cœlestis. Item, ut statuatur se defendi & seruari etiam ruentibus imperijs.

Quarta. Ideo etiam series Monarchiarum tradita est, ut indicaretur tempus, quo Christum Deus nasci voluit, & significaretur tempus resurrectionis mortuorum ac iudicij. Ex quo perspicuum est, his vaticinijs de serie Monarchiarum multipliciter erudiri et confirmari Ecclesiam.

Neg^o vero in hac historia & interpretatione somni tantum politicæ sententiæ, sed etiam Euangelicæ consideranda sunt, quia Daniel narrationi de quatuor Monarchijs attexit concionem de aeterno regno Christi, quod non humanis consilijs, nec humana potentia, sed diuinitus constituetur. Christus enim est lapis sine manibus à monte, id est, à populo Iudaico auulsus, & omnia frangens ac comminuens. Implet autem vniuersam terram, quia colligit ex Iudeis & gentibus Ecclesiam, cui sua bona in omni aeternitate communicabit.

TEXTVS.

ANno secundo re-
gni Nabogdo-
nosor *vidit Nabog-
donosor somnium, &
consternatus est ani-
mus eius, & somnus
eius recessit ab eo.
Præcepit autem rex,
vt conuocarentur a-
rioli & magi, & incan-
tatores & Chaldæi,
vt indicarent Regi
somnia sua, qui cum
venissent, steterunt
coram rege. Et dixit
ad eos rex, Vidi som-
nium, & † perculsus
est animus meus ad
cognoscendum som-
nium. Responderunt-
que Chaldæi regi Sy-
riace: Rex in sempi-
ternum vine, dic som-
nium seruis tuis, &
interpretationē eius
indicabimus. Et re-

Regni, sc. pacati
& tranquilli. Nam
ipsa series narratio-
nis ostendit, hæc nō
posse intelligi de se-
cundo anno guber-
nationis Nabogdo-
nosor.

Iosephus lib. 10.
τῆς ἀρχαίας. Post
annum secundū Ae-
gyptiæ vastitatis, vi-
dit Nabogdonosor
mirabile somnium.

*Vidit rex impi-
us somnium futuro-
rum, vt interpre-
tante sancto quod
viderat, Deus glo-
rificaretur, & ca-
ptiuorum, Deoque
in captiuitate ser-
uientium sit gran-
de solatiū, Hieron.

†Id est, adeo per-
motus sum imagine
huius somnii, vt ar-
deam incredibili de-
siderio cognoscendi
quid significet.

Vanitas Chaldeo-
rum promittentiū
spondens

spōdens rex ait Chal-
dæis : Sermo recessit
à me, Nisi indicaueri-
tis mihi somnium &
interpretationē eius,
funditus pibitis vos,
& domus vestræ in
puluerem redigētur.
Si autem somnium &
interpretationē eius
narraueritis, præmia & dona, & hono-
rem multum accipietis à me. Somni-
um igitur & interpretationem eius in-
dicare mihi. Responderunt secundo,
& dixerunt : Rex somnium dicat seruis
suis, & interpretationem illius indica-
bimus. Responditq; rex & ait : Certe
noui, quod tempus
redimitis, scientes
quod recesserit à me
sermo. Si ergo som-
nium non indicaue-
ritis mihi, vna est lex
vestra, & verbū men-
dax & corruptū, quo
preparati estis ad
hoc, vt dicatis coram
me, donec immutetur

rem supra vires hu-
manas positam.

Sermo, id est,
imago somnii.

Iustissima senten-
tia aduersus impo-
stos, congruens
cum dicto Alexan-
dri Seueri. Fumo
puniatur, qui fu-
mos vendidit.

Tempus emere,
est moram necere
& procrastinare.

Ratio probabi-
lis seueræ iusticiæ.

Id est, Conspira-
stis ad me ludifican-
dum, & verbis tan-
tis per suspendendū,
donec me huius rei
capiat obliuio, vel
tempus.

tempus. Somnium itaq; dicite mihi, vt sciam quod interpretationem quoq; eius indicare possitis.

Respoderunt Chaldaei coram rege, & dixerunt: Non est homo super terram, qui possit verbum regis explicare, Imo nullus est rex, aut princeps, aut potens, qui postulet tale verbum ab vlllo diuinate, mago & Chaldaeo. Et verbum quod interrogat rex preciosum est, nec est quifquam, qui hoc regi explicet, praeter demones, quorum habitatio non est inter homines. Quo audito, rex in furore & ira magna praecipit, vt interficerentur omnes sapientes Babylonis. Et proposito edicto, sapientes interficiebantur, quarebanturq; Daniel & socij eius, vt interficerentur. Cumq; Daniel percipisset hoc iudicium & mandatum ab Arioch summo iudice regis, qui egressus fuerat ad

aliquid interueniat, quod vos ex praesenti periculo extricet.

Chaldaei confitentur praescientiam futurorum non esse hominum, sed Dei. Ex quo probatur, prophetas Dei spiritu locutos, qui futura cecinerunt, Hieron.

Nouit Dominus eripere suos de tentatione.

interfi-

interficiendos sapientes Babylonis, respondens dixit ad Arioch præfectum regium: Quare tanta seueritate editum hoc à rege promulgatum est? Tunc Arioch ostendit Danieli verbum.

Et Daniel ingressus, postulauit à rege, vt tempus sibi concederetur ad indicandam * interpretationem regi.

Ponuntque færocia Pœni Corda volente Deo.

Daniel tempus postulat, non quo sagacitate mentis occulta perquire-

ret, sed quo occultorum Dominum precaretur. Et ideo socios iungit ad precandum, ne solus de suo merito videatur præsumere, vt quorum erat commune discrimen, communis esset & oratio, Hieronymus.

* Interpretatio complectitur somnium, & eius interpretationem.

Tunc Daniel abiit in domum suam, & indicauit verbum Hananiæ, Misaeli, & Azariæ, socijs suis, vt misericordias

peterent à Deo cœli super secreto isto, ne perirent Daniel & socij eius cum reliquis sapientibus Babylonis. Tunc reuelatum est mysterium hoc Danieli in visio-

Tertullianus in Apologetico: Coimus in cœtū & aggregationē, vt Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est.

ne nocturna, ideoque benedixit Daniel Deo cœli. Respondensq; Daniel dixit: Sit nomen Dei benedictum

à sæculo vsque in sæculum, cuius est sapientia & fortitudo. Ipse est qui mutat tempora, & articulos temporum, * qui

reges instituit, & rursus abijcit, Dat sapientiam sapientibus, & scientiam his, qui præstant intelligentia.

Ipse reuelat profunda & abscondita, nouit quid sit in tenebris, quia habitat lux cum eo. Tibi Deus patrum meorum confiteor, & te laudo ego, qui sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & nunc ostendisti mihi quod postulauimus à te. Nam verbum regis patefecisti nobis.

Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex, vt perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Noli perdere sapientes Ba-

Exemplum verficuli: Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, & tu glorificabis me.

Id est, Constituit fatales periodos regnorum & Rerumpublicarum.

* Testimonium, quod imperia diuinitus cõstituuntur.

Exemplum diuinæ exauditionis, congruens cum promissione: Omnis qui perit, accipit, & qui quærit, inuenit.

tes Babylonis, sed introduce me in conspectum regis, & indica-
bo regi interpretationem. Tunc Arioch magna festinatione
introduxit Danielem in conspectum regis, & dixit ei: Inueni vi-
rum inter captiuos

2. Timoth. 1. Dedit nobis Deus spiritum non timiditatis, sed fortitudinis, dilectionis, & modestiæ.

¶ nunciorum, qui cum bona nunciant, sua videri volunt. Hieron.

Iudæos, qui ostendere poterit regi interpretationem. Et respondens rex dixit ad Danielem, cuius nomen erat Baltasar: Poteris ne tu mihi indicare somnium quod vidi, & eius interpretationem? Et respondens Daniel coram rege ait: Arcanum, quod rex postulauit, non possunt sapientes, magi, diuinatores & arioli indicare regi, Sed est Deus in cælis, qui reuelat arcana, is notum fecit regi Nabucadnezar quid futurum sit in nouissimo dierum. Somnium autem tuum, & visio capitis tui super lectum tuum hæc est: Tu rex cogitare capisti in lecto tuo quid esset futurum post hæc, & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt. Mihi quoque non in sapien-

πρόθεραπεία plena modestiæ.

tia

tia mea, quasi huius possessione omnibus uiuentibus antecellam, hoc mysterium reuelatum est, sed ut interpretatio regi innotesceret, & cogitationes mentis tuæ scires.

Tu rex videbas, & ecce imago vna grandis, imago inquam illa magna erat, & splendor eius excellens stabat ante te, & forma eius erat terribilis.

Caput huius imaginis erat ex auro bono, pectus eius & brachia erant argentea, venter autem eius & lumbi erant ænea. Tibiæ eius erant ferreæ, & pedes eius erant partim ferrei, partim lutei.

Tantisper contemplatus es, donec auulsus est lapis à monte sine manibus, & percussit imaginem in pedibus eius ferreis & luteis, & comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, lutum, æs, argentum & aurum, & facta sunt velut palea in

Imago somnii.

STATVA:

I. Magna.

II. Splendida.

III. Terribilis.

Imperia paulatim ruunt in deterius.

Matth. 21. Qui ceciderit sup hunc lapidem, confringetur. Super quem vero ceciderit, conteret eum.

ἡ ἀρτα βασιβίς
horreo

horreo æstiuo, quæ est ludibrium venti,
& locus eorum non est inuentus. Lapis
autem qui percussit Maiestas regni
Christi.
rat statuam, factus

est mons magnus, & impleuit vniuersam
terram. Et hoc quidem somnium
est. Nunc interpreta- Interpretatio
somnia.
tionem eius dice-

mus coram te rex. Tu rex regum es, &
Deus cœli regnum potens & forte atq;
gloriosum tibi dedit, & omnia in quibus
habitant filij hominum & bestia agrorum,
volucres quoque cœli tradidit in
manum tuam, & in potestate tua omnia
posuit. Tu es ergo caput aureum. Post
te autem consurget regnum aliud minus
tuo, argenteum,

& regnum tertium
aliud æreum, quod
imperabit vniuersam
terræ. Regnum autem
quartum erit forte
sicut * ferrum. Vt
enim ferrum omnia
frangit & comminuit:
ita hoc regnum
omnia conteret &
comminuet.

Regnum Alexandri & successorum
recte æreum dicitur.
Inter omnia enim
metalla æs vocalius
est & clarius tinnit,
& sonitus eius longe
lateque diffunditur,
vt non solum famam
& potentiam regni,
sed & eloquentiam
Græci sermonis ostēderet.
Hieron.

* In ferro eminent

robur

robur & duricies, cui omnia metalla cedunt. Sic Romana Monarchia potentior fuit aliis Monarchiis, & crudelissime sc̄uuit in sua viscera & in Ecclesiam.

Quod autem vidisti pedum & digitorum partem ex luto, partem ex ferro,

regnum diuisum erit, quod tamen de robore ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mixtum luto. Porro digiti pedum partim ferrei partim lutei [significant] quod regnum partim erit potens, partim contritum. Quod autem vidisti ferrum mixtum testæ, commiscebuntur quidem humano semine, sed non coalescent, sicut ferrum non potest luto misceri.

In diebus autem illis videlicet regum istorū, suscitabit Deus cœli regnum quod in æternum non destruetur, & regnum hoc alteri populo

Inclipatio imperii Romani facta imperante Honorio filio Theodosii.

Mixtabilia secundum Aristotelem oportet esse *συνδύο* *ρα*, id est facile diuisibilia. Ideo ferrum non miscetur

Perspicuū & suauissimum de Christo vaticinium, quod continet testimoniū de tempore aduentus Messie, & de regni eius æterna maiestate inchoanda in hac vita per verbum

non

non tradetur, Com-
minuet autem & con-
sumet vniuersa re-
gna hæc, & ipsum
stabit in æternum, se-
cundum quod vidisti
quod de monte auul-
sus lapis sine mani-
bus comminuit lu-
tum, & ferrum, & æs
& argentum, & au-
rum. Hoc modo De-
us magnus ostendit
regi quæ vêtura sunt,
& † verū est somni-
um & certa interpre-
tatio eius.

† *πληροφορία*

Tunc rex Nabog-
donosor cecidit in
faciem suam & Da-
nielem adorauit, &
præcepit vt hostiam
& incensum ei sacri-
ficarent.

Loquens ergo rex
ait Danieli, Vere De-

& Spiritum sanctū
& post hanc vitam
consummanda, cum
Deus erit omnia in
omnibus 1. Cor. 15.

Mons est populus
Iudaicus.

Lapis est Christus.

Sine manibus, id
est sine consiliis &
viribus humanis.
Augustinus Psal. 98.

Quid est mons vn-
de præcisus est lapis
sine manibus? Re-
gnum Iudæorum.
Quid est præcisus de
mōte sine manibus.
Natus de gente Iu-
dæorum sine opere
hominum.

Danielis.

Non Danielem,
sed Deum Danielis
rex adorat, & ta-
men Danieli tanquā
organo & ministro
Dei conuenientem
honorem tribuit.

Hoc somnium
ostensum est Na-

US VE-

us vester Deus Deorum est, & Dominus regum reuelans mysteria, quia tu potuisti patefacere hoc arcanum. Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei, & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum atque magistrum super omnes sapientes Babylonis.

tione somnii de maximis rebus eruditur & confirmatur.

Daniel autem petiuit à rege, & constituit super opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Misach & Abdenago, Ipse autem Daniel erat

bogdonofori, Primū propter Danielem & Ecclesiam exulantem in Babylone. Hac enim occasione Daniel venit in noticiam regis, & populo mitigationem calamitatum impetrauit. Deinde ut rex considerata omnium rerum humanarum inconstantia & regni Christi stabilitate æterna, ad verum Deum conuerteretur. Tertio propter Ecclesiam omnium ætatū & temporum, quæ hac historia & interpreta-

Testimoniū quod liceat sanctis gerere Magistratus.

Argumentum.

IN historia huius capituli considerentur persona & personarum socij, cause factorum, poenae malorum, & liberatio iustorum. Persona sunt rex, cuius lapsus & conuersio excitent in nobis timorem & fidem, populus partim spe victus, partim metu fractus, ut se ad regis exemplum componeret, & tres confessores, qui malunt in flammis conijci, quam à vero Deo deficere. Regis socij sunt adulescentes & sycophantæ, de quibus in tragœdia dicitur: Malus est minister regij imperij pudor. Confessorum socius in medijs flammis est filius Dei, qui solus est firmus & fidelis amicus. Causa impulsiva, quæ mouit regem ut hanc statuam collocaret, fuit audacia mentis humane, quæ fingit opiniones & cultus sine verbo Dei. Finalis fuit, ut similitudo opinionum de Deo & cultuum esset vinculum consociationis diuersarum gentium in toto regno. Ut autem in poena ministrorum alienæ crudelitatis cernitur ira & iusticia Dei, sic liberatio trium confessorum est illustre testimonium de presentia Dei in Ecclesia.

TEXTVS.

F Nabog-

NABOGDONOSOR rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & collocauit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis. Misit autem Nabogdonosor rex ad congregandos satrapas, magistratus, iudices, duces, potentes, præfectos, omnesque principes regionum, ut conuenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat

Nabogdonosor rex. Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, iudices, duces, potentes, præfecti, & omnes principes regionum ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabogdonosor rex. Stabant autem coram statua, quam collocauerat Nabogdonosor rex, & præco magna voce clamabat: Vobis dicitur populis, nationibus & linguis, Quo tempore audieritis sonitum cornu, tubæ, ci-

I. Protasis.

Fabricatio statuæ aureæ, est fabricatio vituli aurei, Exodi 32.

Velox obliuio veritatis, ut qui dum seruum Dei quasi Deum adorerat, nunc statuam sibi fieri iubet, ut ipse adoretur in statua, Hieron.

Excelsa periculosus stant, & citius corruunt quæ sublimia sunt. Seductis autem magistratibus, subditi populi maiorum exemplo pereunt, Hieron.

ba, citharæ, lyræ, psalterij, symphoniæ,
 & omnium instrumentorum Musico-
 rum, procidetis & adorabitis statuam
 auream, quam collocauit Nabogdono-
 for rex. Si quis autem non prostratus
 adorauerit, eadem hora mittetur in for-
 nacem ignis ardentis. Quamobrem au-
 dito sonitu tubæ, citharæ, lyræ, psalte-
 rij, symphoniæ, & omnium instrumen-
 torum Musicoꝝ, ca-
 dentes omnes popu-
 li, nationes & linguæ,
 adorauerunt statuam
 auream, quam collocauerat Nabogdo-
 nosor rex.

Regis ad exem-
 plum totus compo-
 nitur orbis.

Eodem tempore è
 vestigio accedentes vi

Artes Sycophan-
 tarum.

ri Chaldæi, accusauerunt Iudæos, dixe-
 runtq; Nabogdonosor regi. Rex in æ-
 ternum viue, Tu rex

Exaggeratio a
 seueritate Regii
 mandati.

promulgasti decretū,
 vt omnis homo audi-
 to sonitu tubæ, fistu-
 læ, citharæ, lyræ, psalterij, & sympho-
 niæ, & omnium instrumentorum Musi-
 corum prostratus adoret statuam aure-
 am, Si quis autem non prostratus ado-
 rauerit, mittatur in fornacem ignis ar-
 dentis.

dentis. Sunt autem
viri Iudæi, quos con-
stituisti super opera

Ab indignitate
personarū violanti-
um regis edictum.

prouinciæ Babylonicæ, Sidrach, Mi-
fach, & Abednego. Hi contemnunt, ô
rex, decretum tuum, non colentes de-
os tuos, nec statuam auream, quam ere-
xisti, adorantes. Tunc Nabogdonosor
in furore & in ira præcepit, vt adduce-
rentur Sidrach, Mi-
fach, & Abednego,
qui confestim addu-
cti sunt in conspectū

Cognitio legiti-
ma antecedit exe-
cutionem.

regis. Et respondens Nabogdonosor
rex, dixit eis: Estne verum, quod vos
Sidrach, Misach, & Abednego, deos
meos non colitis, & statuam auream,
quam collocaui, non adoratis? Nunc
igitur parati estote, vt quacunq; hora
audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citha-
ræ, lyræ, psalterij, symphonix, & omni-
um Musicorum instrumentorum, vt
prostrati adoretis statuam quam feci.
Sin autem non adoraueritis, eadem ho-
ra mittimini in fornacem ignis arden-
tis, & quis est Deus,
qui possit vos eripere
de manu mea?

Blasphema ora-
tio, quæ mox refu-
tatur perspicua cõ-

sessione trium virorum.

Respon-

Respondentes Sidrach, Misach, & Abednego, dixerunt regi Nabogdonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi: Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de fornace ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti, non adoramus.

Non debes audire verba, quorum iam rebus ipsis probabis fortitudinem atque constantiam, Hieron.

Hunc locum præclare enarrat Chrysostomus 1. Cor. 6. pag. 153. & Ephes. 4. pag. 156. in Græco textu. Et Theodoretus Oratione 8. de prouidentia.

Tunc Nabogdonosor repletus est furore, & forma faciei illius immutata est super Sidrach, Misach, & Abednego, & præcepit, ut succenderetur fornax septuaginta ardentius, quam incendi consueuerat.

*Quasi non posset simplex & solitus ignis trium puerorum consumere corpora, sed furor & ira, quæ insanix proxima est, modum tenere non potest, Hieron.

Vis incendii potest æstimari partim ex hac accessione flammarum, partim ex euentu, qui paulo post recitatur, Viros illos interfecit flamma ignis.

Et viris fortissimis de exercitu suo mandatum dedit, vt ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abednego, conijcerent in fornacem ignis ardentis. Et confestim viri illi vincti cum palleis, calceis, pileis, & reliquo vestitu coniecti sunt in medium fornacis igne ardentis. Nam regis mandatum vrgebat eos. Fornax autem adeo succensa erat, vt viros illos, qui conieceraut Sidrach, Misach, & Abednego in ignem, interficeret vis flammaram. Ac tres quidem viri, Sidrach, Misach, & Abednego, ceciderunt in medium fornacis igne ardentis ligati. Et ambulabant in medijs flammis, * laudantes Deum, & benedicentes Domino.

timens flamma non tangit.

Erubuere pios iuuenes attingere flammæ,

Et quæcunque ferunt illi vestigia cedunt,

Nam merito pietas homini tutissima virtus.

* Psal. 54. Benedicam Domino omni tempore,
semper laus eius in ore meo.

II. Epitafis certaminis inter regem & tres confessores.

Pœna sycophantarum & ministrorum alienæ crudelitatis.

Grande miraculum, ligati mittuntur in fornacem, & cadunt in medium ignis præcipites, ardent vincula, quibus ligati sunt, & victorum corpora

Nabog-

Nabogdonosor vero stupefactus, surrexit cum admiratione, & respondens dixit consiliarijs suis: Nonne tres viros coniecimus in medium ignis ligatos?

Qui respondentes regi dixerunt: Vtique rex. Respondit rex & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & detrimentum nullum est in eis, & forma quarti est similis filio Dei.

Tunc accessit Nabogdonosor ad ostium fornacis igne ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abednego, serui Dei excelsi, egredimini & venite. Statimq; egressi sunt Sidrach, Misach, & Abednego de medio ignis. Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis contemplantur viros illos, quoniam ni-

O inenarrabilem Dei potentiam, vinculis stricta sunt corpora, vruntur vincula, corpora non vruntur, Hieronymus.

Præsentia filii Dei in ærumnis piorum.

III. Catastrophe lætissima, & gloriosus exitus tantorum agonum, qui præcesserunt.

Chrysof. Rom. 8. Non dissipauit Deus fornacem, nec prohibuit quo minus flamma arderet, sed per hoc ipsum incendiū tres viros illustriores reddidit.

hil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, neque palliola eorum mutata, & odor ignis non transisset per eos.

Et respondens Nabodonosor ait: Benedictus Deus Sidrach, Misach, & Abednego, qui misit angelum suum, & liberavit seruos suos, qui crediderunt in eum, & verbum regis violantes, tradiderunt corpora sua ne colerent aut adorarent vllum Deum, præter Deum suum.

Confessio regis.

Hic angelus est filius Dei, iuxta dictum Gen. 48. Angelus qui me liberavit ab omnibus malis, benedicat pueris istis.

A me ergo factum est hoc decretum, vt omnis populus, natio & lingua, quæcunque dixerit conuicium contra Deum Sidrach, Misach, & Abednego, funditus pereat, & domus eius ignominiose vastetur. Tunc rex restituit in meliorem statum Sidrach, Misach, & Abednego in prouincia Babylonis.

Edictum regis plenum pietatis.

Argumentum.

ETSI tanta fuit moles peccatorum regis Babylonici, vt magnitudo non cogitari satis possit: tamen cum ad Deum conuersus esset, & peteret sibi remitti peccata, & mitigari pœnas, rursus in regnum restitutus est, & publico scripto suam tragœdiam toti generi humano proposuit, vt considerato exemplo ira in tristissima pœna, & exemplo gratie in salutari conuersione tanti regis multi flectantur ad officia pietatis & aliarum virtutum. Sic enim pijs lectores huius capituli cogitent: Ostendit Deus iram suam aduersus tantum regem. Quare nos quoque iudicium Dei metuamus, & vere expauescamus agnitione nostrorum delictorum. Et cum receperit Deus contaminatum regem tam horrendis sceleribus, non dubitemus gratiam exuberare supra delictum, & filium Dei potentiolem esse toto regno peccati.

Discamus etiam recte intelligere dictum Danielis ad regem: Peccata tua remoue iusticia, & iniquitates tuas beneficijs erga pauperes, & erit sanatio delictorum tuorum. Concio est pœnitentia, in qua prior pars præcipit conuersionem, Abijce peccata, & conuertaris ad iusticiam, & beneficentiam erga iniuste oppressos, sicut Esaias inquit: Desinite male

facere, & discite recte facere. Secunda pars est absolutio, videlicet promissio remissionis peccatorum, quam oportet fide accipi. Ac in priorē parte cum precipitur conuersio, non hoc dicitur, nostras virtutes mereri remissionem peccatorum, sed tantum traditum est preceptum, in quo & verba recte intelligenda sunt. Regia concio est de toto Decalogo, cumq; nominatur iusticia, comprehenduntur vera agnitio Dei, agnitio promissi saluatoris & fides. Deinde precipitur beneficentia in gubernatione, vt cogitet imperia à Deo constituta esse, vt foueant & tegant legitimam societatem, ac presertim, vt oppresse Ecclesie opem ferant.

Sunt autem quatuor partes huius capituli, Prima est publicum scriptum, de quo dixi. Secunda, Narratio somnij. Tertia, Interpretatio somnij. Quarta, euentus congruens cum imagine somnij, eiusdemq; interpretatione.

T E X T V S.

N A B O G D O N O -
S O R Rex, Om-
nibus populis, natio-
nibus & linguis habi-
tantibus in vniuersa
terra. Pax vobis mul-

I.

I. Subscriptio.
VI. Epigraphe.
III. Salutatio.
IIII. Occasio
scripti publice pro-
positi.

tiplice-

tiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus.

Placuit ergo mihi prædicare signa eius, quia magna sunt & mirabilia & fortia, & regnum eius regnum sempiternum, & potestas eius à generatione in generationem.

Locus attentionis.

Amplificatio maiestatis Dei.

Ego Nabogodonosor scilicet eram in domo mea, & florens in palatio meo, somnum

Psal. 39. Quam nihil nisi vanitas omnis homo securus.

vidi quod perterrefecit me, & cogitationes in lecto meo, & visiones capitis mei conturbauerunt me. Et à me propositum est decretum, ut introderentur ad me omnes sapientes Babylonis, ut interpretationem somnij exponerent mihi. Cumque ingressi essent arioli, magi, Chaldæi, & diuinatores, & somnium narraffem coram eis, interpretationem eius indicare non potuerunt. Tandem vero venit in conspectum meum Daniel, cui nomen est Baltassar, secundum nomen Dei mei, & in quo est spiritus Deo-

Amplissimū testimonium regis de Daniele.

rum

rum sanctorum, & somnium ipsi narra-
ui. Baltassar princeps sapientum, ego
scio, quod spiritus deorum sanctorum
in te sit, & quod nullum mysterium tibi
negocium faceſſat. Visionem ſomnij
mei quod vidi, & interpretationem eius
expone.

Viſio capitis mei I I.
in cubili meo. Videbam, & ecce arbor
in medio terræ, & al-
titudo eius immenſa.

Magna erat arbor
& fortis, & proceri-
tas eius tangens cœ-
lum, & latitudo eius
uſque ad fines totius
terræ [ſc. porrecta.]

Rami eius erant pul-
chri, & fructus illius copioſus, & cibus
erat in ea pro omnibus, inferiora eius
vmbra præbebant beſtijs terræ, & in
ramis eius nidificabant volucres cœli,
& ex ea cibus capiebat omnis caro.
Videbam in viſione capitis mei ſuper
lectum meum, & ecce
vigil ſanctus de cœ-
lo deſcendit, clamans
magna voce: * Suc-

Quatuor partes
ſomnij regij de ar-
bore.

I. Splendor im-
perij Babylonici,
proponens imagi-
nem iuſtæ & mode-
ratæ gubernatio-
nis.

Vigiles ſancti ſunt
angeli, quorum ex-
cubijs & custodia
pii muniti ſunt, iux-
cidite

cidite arborē & præ-
cidite ramos eius, de-
ijcite frondes eius &
dispergite fructus ei-
us, fugiant bestia
quæ subter eam sunt, & volucres de ra-
mis eius.

ta dictum Psal. 91.
Angelis suis manda-
uit de te &c.

* I I. Pars. Dura
castigatio regis.

Veruntamen stir-
pem radicem eius re-
linquite in terra, & implicetur vinculis
ferreis & æneis in herbis terræ, & rore
cœli tinctus versetur inter bestias ter-
ræ. Cor humanum
auferatur ab eo, &
cor bestia detur ei,
& septem tempora
mutentur super eum. In sententia vi-
gilum decretum est, & sermo sanctorum
definitus est, donec
cognoscant viuentes,
quod potens sit ex-
celsus in regno ho-
minum, & cuiuscunq;
voluerit dabit illud,
& humilem constitu-
it super illud.

III. Mitigatio pœ-
næ.

Tratus ad pœnam
si quos Deus trahit,
Eripere mentē tali-
bus prius solet.

IIII. Finalis cau-
sa castigationis de
qua dicitur Psal. 119.
Bonum est mihi Do-
mine, quod humi-
liasti me, vt disce-
rem iustificationes
tuas.

Hoc somnium vidi ego Nabogdono-
for rex, Tu ergo Baltassar expone inter-
preta-

pretationem, præfertim cum omnes sapientes in regno meo non potuerint interpretationem mihi explicare.

Tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est. Tunc Daniel cuius nomen Baltassar, fuit attonitus quasi vna hora, & cogitationes eius conturbabant eum.

Respondens autem rex ait, Baltassar, somnium & interpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar & dixit, Domine mi, Somnium sit his qui te oderunt, & interpretatio eius hostibus tuis.

Arbor quam vidisti grandis & fortis, cuius altitudo tangit cælum & latitudo porrigitur in omnem terram, cuius rami sunt pulcherrimi & fructus copiosus, & in qua erat cibus pro omnibus, subter quam habitabant

Ecclesia antecellit sapientia & virtute omnibus aliis sectis.

Huius consternationis causa est non dubitatio de sententia somnii, sed societas ægritudinis, qua deplorat tragicam regis calamitatem.

Nihil est amabilius in principe, quam libertatem dicendæ sententiæ amare.

Nihil in sacerdote turpius, quam non audere quod sentiat dicere. Theodosius in quadam epistola ad Ambrosium.

tabant bestiaꝝ terræ, & in cuius ramis nidificabant volucres cœli, Tu es rex, qui factus es magnus & potens, & magnificentia tua creuit pertingens vsque ad cœlum, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ.

Quod autem vidit rex vigilem sanctum descendere de cœlo clamantem, Succidite arborem & perditte eam, at tamen stirpem radicem eius in terra relinquite, & vinciatuꝝ ferro & are in herbis terræ, & rore cœli tinctus inter bestias terræ versetur, donec septem tempora mutentur super eum. Hæc est interpretatio ô rex & decretum altissimi, quod veniet super Dominum meum regem. Eijcient te ex hominum societate & cum bestijs erit conuersatio tua, & fœnum vt bos comedes & rore cœli perfunderis, septem quoque tempora mutabuntur super te, donec cognoscas, quod excelsus sit potens in regno hominum, & cuiunque voluerit tradat illud.

Magna miseriæ consolatio, quando in tormētis positus, scit prospera secutura. Hieron.

Quod autem dixerunt relinquendam esse stirpem illius arboris, regnum tuum tibi

tibi manebit postquam cognoueris potestatem esse cœlestem. Quamobrem rex, mi rex, consilium meum placeat tibi: peccata tua remoue iusticia, & iniquitates tuas beneficijs erga pauperes, & erit sanatio delictorum tuorum.

Consilium Danielis loco epiphonematis additum interpretationi somnii.

Omnia hæc uenerunt super Nabogodonosor regem. Post finem mensium duodecim in aula Babylonis deambulabat, Responditque rex & ait: Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificauit ut esset domus

IIII.

Deus differt penam, ut concedat spacium ad conuersionem Rom. 2. Lucæ 13. 2. Pet. 3.

regni, in robore fortitudinis meæ, & ad splendorem gloriæ meæ. Cumq; sermo adhuc esset in ore

Superbia regis, quam sequitur Nemesis.

regis, cecidit vox de cœlis, Tibi dicitur Nabogodonosor rex, Regnum tuum auferetur à te, & ex hominum societate eijcient te, & cum bestijs erit conuersatio tua, fœnum quasi bos comedes, &

Promulgatio sententiæ de pœna superbiæ.

septem

septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, tradat illud.

Eadem hora sermo completus est super Nabogdonosor, & ex hominum cœtu eiectus, fœnum vt bos comedit, & rore cœli corpus eius perfusum est, donec capilli eius crescerent sicut pennæ aquilarum, & vngues eius quasi vngues auium.

Post finem igitur dierum ego Nabogdonosor oculos meos leuaui ad cœlum, & sensus meus redditus est mihi, & altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudaui & glorificaui, cuius potestas est potestas æterna, & regnum eius à generatione in generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum quasi nihilum reputati sunt, & iuxta voluntatem suam facit

Executio sententiæ, qua nihil tristius cogitari potest. Non enim regno tantum exuitur, sed etiam vsu rationis spoliatus, inter bestias discurrit.

Exemplum salutaris pœnitentiæ.

Misericordiæ Domini quod non consumti sumus, Threno. 3.

Tribuit Deo laudem potentia.

G tam

tam in virtute cœli, quam in terræ incolis, nec est qui resistat manui eius, & dicat ei, Quare fecisti?

Eodem tempore sensus meus redditus est mihi, & in honorem regni mei restitutus sum, & splendor meus redijt ad me, & optimates mei, & consiliarij mei requisierunt me, & in regnum meum reductus sum, & magnificentia amplior addita est mihi.

Prouerb. 20. Vt oculus videat, & auris audiat, Deus facit vtrunque.

Nunc igitur ego Nabogdonosor laudo & magnifico & glorifico regem cœli, quia omnia opera eius vera, & omnes viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

Inuocatio & confessio, tribuens Deo laudem veritatis & iusticiæ.

Herodotus lib. 7. pag. 201. Φιλίσι γ' ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολέει. ἔ' γ' ἔξ φρονίειν ἄλλων

μέγα ὁ θεὸς, ἢ ἑαυτὸν. Solet Deus omnia sublimia mutilare, nec finit quenquam spiritus altos gereere, cum ipse solus sit altissimus.

Xenophon ἐπιλ. σ. ὁ θεὸς δὲ ὡς ἔοικε ποικίλεις χαίρει, τὰς μὲν μικρὰς μεγάλαις ποιοῦν, τὰς δὲ μεγάλαις μικρὰς. Solet Deus ex paruis magnos facere, & ex magnis paruos.

CAPVT V.

Argumentum.

QVAM cito honorum principum posteritas deserat proximorum patrum doctrinam & exempla, & quàm horribiliter Diabolus grassetur in summo fastigio generis humani, in quo precipue eminere sapientia & virtus debebant, ostendit historia postremi regis Babylonici. Etsi enim Nabogdonosor publico edicto doctrinam Danielis de vero Deo professus fuerat, & eius filius Euilmerodach liberauerat Ieconiam ex carcere, & ei regium honorem & victurum attribuerat: tamen tertius à Nabogdonosor amplexus est idolorum cultum, & vero Deo populi Israel palam in conuiuio maledixit, ut in hoc capite scriptum est. Sic autem punite sunt eius blasphemie, ut capta Babylone, et ipso interfecto, Monarchia translata sit ad Persas, iuxta regulam communem: Regnum à gente in gentem transfertur propter iniusticiam, ac presertim propter blasphemiam ac seuitiam, que in Ecclesiam exercetur. Hac translatione Deus simul & puniuit blasphemum regem, & Ecclesiam exulantem reduxit in patriam. Excitatus est enim Cyrus, qui populo Iudeorum reditum concessit in patriam ad instauracionem templi & politie, ut 1. Esdræ 1. scribitur.

Narrat autem Xenophon in septimo libro de re, cum celebrarentur dies festi, & agerentur conuiuia magna securitate, alludens haud dubie ad hoc conuiuium à Daniele descriptum. Scribit etiam apud Cyrum fuisse duos principes ex regno Balthasaris, Gobryam & Gadamam, qui primi ingressi sunt urbem atq; arcem, & regem trucidauerunt. Nam Gobryæ filium in venatione rex Balthasar iniuste occiderat.

T E X T V S.

Balthasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille, & cum his mille bibit vinum. Præcepit ergo iam temulentus, vt afferrentur vasa aurea & argentea, quæ abstulerat Nabogdonosor pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem, vt biberent ex eis rex & optimates eius, vxoresq; eius, & concubi-

I.

Ebrietas & blasphemia regis, cuius exemplum proceres imitati sunt.

Quamdiu fuerunt vasa in templo Babylonis, non est iratus Dominus. Videbantur enim rem Dei secundum prauam quidem opinionem, tamen diuino cultui consecrasse. Postquam autem humanis vitiis diuina contaminant, statim peccant. Tunc

na. Tunc allata sunt vasa aurea, quæ asportauerant [sc. Chaldæi] de templo Ierosolymitano, & biberunt ex eis rex & optimates eius, vxoresq; & concubinæ eius. Bibentes autem vinum laudabant deos suos aureos, argenteos, æreos, ferreos, ligneos & lapideos.

Quod est in lingua ebrii, hoc est in corde sobrii.

II.

Manuscribentis tria verba in pariete.

Eadem hora egressi sunt digiti manus humanæ, & scripserunt è regione candidelabri in superficie parietis palatij regij, & rex videbat manum quæ scribebat.

Pulchre dixit, Eadem hora, ne ob aliud sibi illata supplicia, sed ob blasphemiam cognosceret, Hieron.

Tunc facies regis immutata est, & cogitationes, & compages lumborum eius soluebantur, & genua eius inter se collidebantur. Clamauit ergo rex fortiter, vt introducerent magos, Chaldæos, & diuinatores. Et respondens rex ait sapientibus Babylonis: Quicumq; legerit scripturam

ram hanc, & interpretationem eius indicauerit mihi, purpura vestiatur, & torquem aureum gestabit in collo, & tertius in regno meo princeps erit. Tunc ingressi omnes sapientes regis, nec scripturam legere potuerunt, nec interpretationem eius indicare regi. Ideo rex Balthassar vehementer conturbatus est, & vultus eius immutatus est, & principes eius consternati sunt.

*Regina autē propter verba regis & procerum eius in locum conuiuij ingressa, ad hunc modum locuta est: Rex in æternum viue, non te conturbent cogitationes tuæ, neq; facies tua immutetur.

Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet, & in diebus patris tui cognitio, sapientia & intelligentia, similis sapientia deorum inuenta est in eo, & rex Nabogdonosor pa-

Crescunt paures in impiis non agentibus pœnitentiam, iuxta dictum Prouerb. 4. Via impiorum similis tenebris, quæ crescunt vsque ad mediam noctem.

*Hæc regina nō fuit vxor regis, sed haud dubie vidua, & mater regis, pietate & sapientia præstans.

Amplissimum testimonium de Daniele.

Vices in aulis.
ter

ter tuus magistrum diuinorum, magorum, Chaldæorum, & vatum constituit eum, pater inquam tuus, ô rex, quia spiritus amplior coniunctus cum intelligentia & scientia, qua somnia interpretatur, & ænigmata soluit, & perplexa explicat, inuentus est in eo, hoc est, in Daniele, cui rex imposuit nomen Balthassari. Nunc ergo Daniel vocetur, vt interpretationem exponat.

Quare cum introductus esset Daniel in conspectum regis, sic ad eum rex locutus est: Tune es Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, quem abduxit pater meus rex ex Iudæa? Audiui de te, quod spiritum deorum sanctorum habeas, & quod scientia, intelligentia & sapientia heroica instructus sis. Et nunc venerunt in conspectum meum sapientes & magi, vt scripturam hanc legerent, & interpretationem eius indicarent mihi. Sed non potuerunt interpretationem horû verborum indicare. De te vero audiui, quod possis obscura interpretari, & intricata euoluere. Si ergo poteris scripturam legere, & interpretationem eius indicare mihi, purpura vestiêris, & torquem aureum in collo gestabis, & tertius in regno

meo princeps eris. Pfal. 15. In cuius
Ad quæ respondens conspectu impius
Daniel, dixit coram contentus est.
rege: Munera tua tibi serua, & dona
domus tuæ alteri da, scripturam autem
legam tibi ô rex, & interpretationem
eius ostendam tibi. Deus altissimus, ô
rex, dedit regnum & magnificentiam,
gloriam & honorem Nabogdonosor
patri tuo, & propter magnificentiam
quam dederat, vniuersi populi, natio-
nes & linguæ tremebant, & metuebant
eum. quos volebat, interficiebat, &
quos volebat, percutiebat, & quos vo-
lebat, exaltabat, & quos volebat, humi-
liabat.

Cum autem eleuaretur cor eius, & a-
nimus eius superbe elatus esset, deiectus
est de solio regni sui, & ablata est ab eo
gloria. Imo & ex hominum societate
eiectus est, & cor eius cum bestijs posi-
tum est, & cum onagris erat habitatio
eius, Fœnum quoque vt bos comedebat,
& rore corpus eius humectabatur, do-
nec cognosceret, quod potestatem ha-
beat altissimus in regno hominum, &
cui vult, tradat illud.

Tu vero filius eius Balthassar non humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia, sed contra Dominum cœli eleuatus es, & vasa domus eius allata sunt ad te, tuq; cum optimatibus tuis & vxoribus atq; concubinis tuis bibisti ex eis. Deos præterea argenteos, aureos, æreos, ferreos, ligneos & lapideos, qui non vident, neq; audiunt, neq; intelligunt, laudasti. Deum vero qui habet in manu sua animam tuam, & omnes vias tuas, non glorificasti. Iccirco ab eo missa est manus, quæ in conspectu tuo hæc scripsit. Hæc est autem scriptura, quæ exarata est:

Antithesis idolorum & veri Dei.

III.

Promulgatio sententiæ capitalis.

Numerata, Numerata, Appende & sint diuidentes. Et hæc quidem est interpretatio verborum: Numerata, Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Appende, Appensus es in statera, & inuentus es deficiens. Diuidens, Diuisum est regnum tuum, & datum Medis atq; Persis.

Hæc verba significant circumactis periodis regnorum deficere auctoritatē, & sequi discordias, quæ sunt exitiosæ imperiis.

Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, & gestauit in collo torquem aureum, & præconium factum est de eo: Hic tertius erit princeps in regno.

Eadem nocte interfectus est Balthassar rex Chaldæorum. & Darius Medus successit in regno annos natus sexaginta duos.

IIII.

Executio sententiæ a Xenophonte recitata lib. 7. *par-*
deias Cyri, & ab Herodoto lib. 1. qui hunc Balthassarum Labynitū appellat.

CAPVT VI.

Argumentum.

HISTORIA in hoc capite recitata, est imago aulicæ benevolentie & gratitudinis. Etsi enim Darius, quem Iosephus inquit esse Cyaxarem filium Astyagis, Danieli propter sapientiam & virtutem tertiam partem gubernationis attribuerat, & Daniel præclare de toto regno meritus erat: tamen hic præstans rex fascinetus ab adulatoribus & sycophantibus, qui virtuti & felicitàti exulis inuidebant, Danieli anguinam mercedem pro optima voluntate, & pro maximis meritis

ritis rependit. Hanc imaginem considerent
 pi, & sciant communem morbum esse ferè to-
 tius generis humani ingratitude, & pla-
 cide ferant, sibi pro optima voluntate reddi
 malam gratiam, odia, contumelias, & alia
 mala. Denique studeant propter Deum recta
 facere, non propter mercedem humanam, nec
 frangantur animis, cum non respondent homi-
 num studia & officia nostre voluntati & no-
 stris meritis.

SEMPER autem Ecclesia sic viuit,
 vt Daniel sedens inter leones. Semper vn-
 dique Diaboli nobis insidiantur, & sub-
 inde multos euertunt. Semper homines
 impij minitantur atrociam Ecclesie. Ad-
 nersus hæc pericula muniamus nos precatio-
 ne & verbo, sicut de Daniele scribitur:
 Non est inuenta in eo lesio, quia credidit
 DEO suo.

COGITEMVS etiam quod res est,
 ideo doctores magis exerceri afflictionibus,
 & liberari gloriosius, vt Ecclesia intuens
 eorum exempla, confirmetur in vtraque
 re, in perferendis arumnis, & in fide
 cernente presentiam DEI, & petente &
 expectante mitigationem aut liberationem.
 Sic Danielis liberatio multos confirmauit,
 vt certo

ut certò statuerent, quod Deus inuocantibus
ipsum assit, & opem ferat.

T E X T V S.

Placuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum & viginti, vt præessent toti regno suo, & super eos principes tres, in quorum numero Daniel vnus erat, vt satrapæ illis redderent rationem, ne rex damno afficeretur. Daniel autem superabat omnes omnes principes & satrapas, quia spiritus Dei amplior erat in illo. Ideo rex cogitabat eum præficere toti regno. Principes igitur & satrapæ cupiebant inuenire occasionem contra Danielem prætextu gubernationis, sed nullam causam vel occasionem reperire poterant, eò quod fidelis esset, & nullus error aut corruptela in eo inueniretur.

Darii voce idem significatur, quod significat vocabulū coërcentis, Herodotus lib. 6. pagin. 190.

φθόνος τήν τε φόνον, id est, Inuidia parit eadem, vt ait Chrysoft. Rom. 1. Et Cicero pro Balbo: Est huius sæculi labes quædam & macula, virtuti inuidere.

πρεσβείηδρα Con-
siliarii:
I. Fidelitas.
II. Prudentia.
III. Iusticia.

Dixit

Dixerunt ergo viri illi, Non inuenimus aduersus Danielem vllam occasionē nisi in lege * Dei ipsius. Tunc principes & satrapæ aggredientes se ad regem sic ei locuti sunt, Da-

ri rex, in æternum viue, consilium agitarunt omnes principes, magistratus, satrapæ, senatores & iudices regni tui de proponendo regio edicto & seuerissimo mandato, vt omnis qui rem aliquam petierit à quocunq; Deo vel homine intra triginta dies, nisi à te, mittatur in lacum leonum. Nunc itaque rex confirma sententiam & subscribe decreto, vt non mutetur quod statutum est à Medis & Persis, nec cuiquam id violare liceat. Confirmauit ergo rex Darius decretum eiq; subscripsit.

Hac de re cum Daniel certior factus esset videlicet talem legem fancitam esse, ingressus in domū * suam [fenestræ autem

Pestes aularum, Adulatio & Calumnia. Vigilandum est igitur, quia multæ insidiæ sunt bonis.

* Felix conuersatio, in qua inimici nullam reperiunt occasionem nisi forte in lege Dei. Hieron.

Exemplum confessionis.

Duæ species Inuocationis. Aut enim petimus aliquid a Deo, aut gratiam in ha-

in habitatione ipsius
erant apertæ versus
Ierusalem] ter vno
die flectebat genua
sua, & orabat ac gra-
tias agebat Deo suo,
sicut antea facere
consueuerat. Viri er-
go illi congregati
inuenerunt Danie-
lem orantem, & pre-
ces recitantem co-
ram Deo suo. Et ac-
cedentes ad regem

locuti sunt de regio edicto. Rex, nun-
quid edicto subscripsisti, vt omnis qui
petierit aliquid à quocunque Deo vel
homine intra triginta dies, nisi à te re-
ge, mittatur in lacum leonum? Ad hæc
respondens rex ait, Verum est verbum
iuxta legem Medorum atque Persarum,
quod violare nemini licet: Tunc re-
spondentes dixerunt regi, Daniel de fi-
lijs captiuitatis Iudæ
non curat neque te,
neque edictum atque
decretum, quod subscriptione tua con-
firmasti, sed ter vno die preces suas re-
cit.

tias agimus pro ac-
cepto beneficio.

* Ex hoc loco di-
scimus, ne temere
nos offeramus peri-
culis, sed quantum
in nobis est insidias
declinemus. Vnde
& Daniel non in
plateis faciebat con-
tra regis imperium,
sed in abscondito,
vt Dei omnipotentis
iussa non negligere-
ret. Hieron.

Interrogatio infi-
diosa.

Exaggeratio ca-
lumnix ab indigni-
tate personæ.

citat. Hoc verbo au-
 dito rex in magno
 luctu fuit, & pro li-
 beratione Danielis
 intercessit, & vsque ad occasum solis
 omni contentione pugnauit vt eriperet
 eum. Tunc viri isti congregati his ver-
 bis compellarunt regem. Scito rex, lege
 Medorum atque Persarum omne decre-
 tum regium esse ratum & immutabi-
 le.

I.

Octo indicia pie-
tatis Darii.

Ibi rege iubente
 adduxerunt Danie-
 lem & miserunt eum
 in lacum leonum.
 Dixitq; rex Danieli,
 Deus tuus, quem sem-

Darium regem sa-
 pientem & iustum,
 impulerunt tamen
 satrapæ, vt Danie-
 lem leonibus obii-
 ceret.

II.

per coluisti, ipse liberabit te. Allatusq;
 est lapis vnus & positus est super os laci,
 quem obsignauit rex

III.

annulo suo, & annu-
 lo principum suorum, ne qua vis affer-
 retur Danieli. Et abiit rex in domum su-
 am & dormiuit in-

IIII.

cœnatus, & nullus
 cibus ei appositus est, insuper & som-
 nus recessit ab eo.

V.

Tunc

Tunc rex primo diluculo confurgens magna festinatione contendit ad lacum leonum, & appropinquans lacui flebili voce Daniele[m] cōpellauit inquit, Daniel serue Dei uiuentis, An Deus tuus quem semper colis potuit te seruare inter leones? Et Daniel regi respondens ait, Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum ne nocerent mihi, quia coram eo iusticia mea inuenta est, sed & coram te, o rex delictum non feci. Tūc rex magno gaudio perfructus, iussit Daniele[m] extrahi de lacu, & nulla læsio inuenta est in eo, quia credidit Deo suo.

Iubente autem rege adducti sunt viri illi, qui accusauerant

VI.

Cordis affectum lachrimis indicat, & oblitus regis dignitatis victor ad captiuum, Dominus currit ad seruum. Hieron.

Theodoretus oratione quinta de providentia, Non leonum feritas immutata est, sed rictus eorum & rabies conclusa est ab angelo. Hieron.

Iusticia non personæ, sed causæ.

Est aliquid magnis crimine abesse malis.

Exemplum fidei & mirandæ liberationis.

VII.

Vetus, seueritas calumniatorem in Danic-

Danielem, & in lacum
leonū misi sunt, ipsi
& filij & vxores eo-
rum, cumq; non per-
uenissent vsq; ad pa-
nimentum laci, arripuerunt eos leones,
& omnia ossa eorum comminuerunt.

causa capitali, eo-
dem supplicio affi-
ciendum censuit,
quo affectus esset
aduersarius, si con-
uictus esset.

Tunc Darius rex VIII.

scripsit vniuersis po-
pulis, nationibus &
linguis, habitantibus

Edictum Darii
plenum pietatis.

in vniuersa terra. Pax vobis multipli-
cetur, A me constitutum est decretum,
vt in vniuerso imperio regni mei om-
nes timeant & reformident Deum Dan-
ielis. Ipse est enim Deus viuens & æter-
nus in sæcula, cuius regnum non de-
struetur, & cuius potestas est æterna.
Ipse est liberator & saluator, faciens si-
gna & mirabilia in cœlo & in terra, qui
liberavit Danielem ex lacu leonum.

Porro Daniel fœlix
fuit in regno Darij &
in regno Cyri Persæ. Darius & Cyrus
simul regnarunt an-
nos duos. Postea
Cyrus solus annos viginti duos. Significat au-
tem Cyrus lingua Persica Solem, teste Plutar-
cho in vita Artaxerxis.

CAPVT VII.

Argumentum.

IN CAPITE septimo imaginibus quatuor bestiarum ostenduntur Danieli quatuor Monarchie. Nam leo significat Chaldaeos & Assyrios, ursus Persas, pardus Alexandrum Magnum. Quarta bestia Romanum imperium, cuius species terribilis significat bella ciuilia & seuciam, quam tyranni in illo imperio exercuerunt, que duo mala maximas vastationes in genere humano ante Gothica, Saracenicam & Turcica tempora fecerunt. Huic visioni intertextitur insignis conuicio de Messie persona & officio, deque extremo iudicio, & sine omnium politiarum, & tristis predictio de regno Mahometico, quod significat ingens cornu exortum in fronte quartae bestiae tribus alijs cornibus euulsis. Disserte enim Daniel inquit, hoc cornu venturum inclinata Monarchia, potentius ceteris regnis, habiturum oculos & sermonem grandiloquum, & sermones contra verum Deum locuturum esse, & bella gesturum contra sanctos, & habiturum victorias. Haec omnia congruunt ad Saracenicum regnum, quod ortum est initio tribus cornibus, à Romanis

mana Monarchia auulsis Syria, & Egypto, & Africa. Oculi vero significant legem astute cogitatam, & os loquens contra verum Deum, significat blasphemias contra filium Dei. Hac predictione Danielis commonefacti & muniti, execremur Mahometum, qui delere Euangelium conatur, nec moueamur aut exemplo maxime multitudinis, quae Mahometi blasphemias amplectitur, aut fortuna & successibus regni Mahometici, ut ab Euangelio & vera Ecclesia deficiamus, sed hac cogitantes quotidie seiungamus inuocationem nostram à collunie Mahometica, & Deo gratias agamus, quod nos Ecclesia suae inseruit.

TEXTVS.

ANno primo Balathassari regis Babylonici Daniel somnium vidit. Visio autem capitis eius in cubili suo, & somnium scribens breui sermone cōprehendit, summatimque perstrin-

ἱστορολογία. Supra enim descripsit interitum huius regis.

Hæc repetitio vaticinii de quatuor Monarchiis non est otiosa, sed pertinet ad regii somnii confirmationem, ut Gen. 41. Ioseph ad
gens

gens ait : Videbam
in visione mea nocte,
& ecce quatuor venti
cœli pugnabant in
* mari magno. Et
quatuor bestia gran-
des ascendebant de
mari inter se diuersæ.
Prima quasi leo habēs
alas aquilæ, aspicie-
bā donec euulsæ sunt
alæ eius, & sublata est
de terra, & super pe-
des quasi homo ste-
tit, & † cor hominis
datum est ei.

chiz Deus in regno Babylonico summos reges
Nabogdonosor & eius filiū Euilmerodach ad Ec-
clesiæ societatem ingentibus miraculis vocauit.

Et ecce bestia alia similis vrsō in late-
re stetit, & tres costæ
erant in ore eius in-
ter reliquos dentes,
& sic dicebatur ei:
Surge, comede car-
nem multam.

Post hæc aspiciebam, & ecce alia qua-
si pardus, & * alas ha-

Pharaonem inquit :
Quod autem vidisti
secundo, ad eandem
rem pertinens som-
nium, firmitatis
indiciū est, quod
futurus est sermo
Dei, & celerius im-
plebitur.

* Mare mundum
istum saculumque
significat, falsis a-
marisque fluctibus
redundantē, Hier.

Sicut aquila mul-
to tempore viuit :
Ita regnum Assy-
riorum multis æta-
tibus stetit, Hiero.

† Nam ante fi-
nem primæ Monar-

Tres costæ seu
longi dentes signi-
ficant tres præcipu-
os reges Persicos,
Cyrum, Darium &
Artaxerxem Lon-
gimanum.

* Nihil enim A-
bebat

bebat instar auis quatuor in dorso suo, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.

Alexandri victoria velocius fuit, qui ab Adriatico mari usque ad Indicum Oceanum & Gangem fluium, non tam preliis quam victo-

riis percurrit, & in sex annis partem Europæ, & omnem sibi Asiam subiugauit, Hieron.

Quatuor alæ & quatuor capita, sunt quatuor successores Alexandri, Seleucus, Ptolemæus, Antigonus, & Antipater. Est autem Alexander similis pardali, quæ non capitur ab armatis venatoribus, sed sopita vino & Venere, Chrysof. 1. Theff. 1 pag. 4.

Post hæc videbam in visione nocturna, & ecce bestia quarta terribilis & horrenda, & armata ingenti robore, habens dentes ferreos & magnos, comedens atque comminuens, & reliquias pedibus suis conculcans. Dissimilis autem erat alijs bestijs, quas ante eam videram, & habebat

Decem cornua sunt decem præcipue provincie Imperii Romani, Italia, Hispania, Gallia, Germania, Illyricum, Græcia, Africa, Aegyptus, Asia, Syria.

Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt

sunt à facie eius, & ecce oculi quasi
oculi hominis erant
in cornu isto, & os
loquens grandia.

I.

II.

Notæ Mahometi
quatuor, quarum hoc loco duæ recensentur, In-
fra autem reliquæ recitabuntur.

Aspiciebam donec
throni positi sunt, &
antiquus dierû sedit,
vestimentum eius can-
didum quasi nix, &
capilli capitis eius
quasi lana munda,
thronus eius flammæ
ignis, & rotæ eius ig-
nis accensus. Fluvius
igneus & rapidissi-
mus egrediebatur à
facie eius, millia mil-
lium ministrabant ei,
& decies millies cen-
tena millia assisiebāt
ei, iudicium exercuit,
& libri aperti sunt.

Thronus eius flammæ ignis, vt peccato-
res tormentorum magnitudinem pertimescant,
Hieron.

Aspiciebam propter vocem sermo-
num grandium, quos cornu illud loque-
batur,

Concio de futu-
ro iudicio.

Tria *ἄσφαλα*
Iudicis :

I. Aeternitas.

II. Iusticia.

III. Potentia.

Nominatur enim
Deus antiquus die-
rum, vt æterni iu-
dicis habitus de-
monstretur. Quod
autem capilli eius
lanæ mundissimæ
comparantur, purû
ostenditur synce-
rumque iudicium,
& nullam perso-
nam in iudicando
recipiens. Senex
quoque describi-
tur, vt maturitas
comprobetur sen-
tentia.

batur, & vidi interfec-
tam esse bestiam, &
perijſſe corpus eius,
quod traditum erat vt igne combure-
retur, aliarum quoq; beſtiarum ablatam
eſſe poteſtatem, & tempora vitæ eis con-
ſtituta eſſe vſq; ad tempus & ad tempora.

Pœna regni Ma-
hometici atrocior
q̄ aliorum regnorū.

Videns etiam vidi
in viſione nocturna,
& ecce in nubib. cœ-
li quaſi filius hominis veniebat, & vſq;
ad antiquum dierum peruenit, & addu-
xerunt illum in conſpectum eius. Et de-
dit ei poteſtatem &

Teſtimonium il-
luſtre de perſona &
de regno Chriſti.

honorem & regnum,
& omnes populi, na-
tiones & linguæ ipſi
ſeruient, & poteſtas
eius poteſtas æterna,
quæ non auferetur,
& regnum eius non deſtruetur.

Ioannis 5. Pater
omne iudicium de-
dit filio, quia filius
hominis eſt.

Discrimen regni
Chriſti & aliorum
regnorum.

Fractus eſt ſpiri-
tus meus in corpore
meo, & viſiones capi-
tis mei conturbave-
runt me. Acceſſi igitur ad vnum de
aſſiſtentibus, & veritatem de omnibus
his ex eo quærebam, qui interpretatio-

Non poteſt hu-
mana imbecillitas
fulgorē maiestatis
diuinæ ſuſtinere.

nem horum verbo-
rum mihi monstrauit.

II.

Hæ quatuor bestia

Interpretatio vi-
sionis.

magnæ, quatuor sunt regna, quæ con-
surgent de terra. Suscipient autem re-
gnum sancti Dei altissimi, & obtine-
bunt regnum vsque
in sæculum & in om-
ni æternitate.

Stabilitas Eccle-
siæ, quæ est regnum
Christi, æterna.

Post hæc desiderabam veritatem de
bestia quarta, quæ erat dissimilis omnib-
alijs, & terribilis valde, cuius dentes e-
rant ferrei, & vngues ænei, comedebat
& comminuebat, & reliquias pedibus
suis conculcabat, & de cornibus decem
quæ habebat in capite, & de cornu quod
ortum fuerat, coram quo ceciderant
tria cornua, quodq; habebat oculos &
os loquens grandia, & maius erat cate-
ris. Aspiciebam, & ecce cornu illud in-
ferebat bellum sanctis, & vincebat eos,
donec venit antiquus dierum, & iudicium
dedit sanctis excelsi, & tempus aduenit,
& regnum obtinuerunt sancti.

Sic ergo locutus est [s. angelus] Be-
stia quarta regnum quartum erit in ter-
ra, & conculcabit & comminuet eam.
Porro cornua decem ipsius regni, decem
reges

reges erunt, & alius confurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi cōteret, & * putabit quod possit mutare tempora & leges, & tradentur in manum eius vsque ad tempus & tempora & dimidiū temporis. Et iudicium exercebitur, vt auferatur potentia, & conteratur, & funditus pereat vsq; in finem. metus quod conatur, quod ad summā rei atrinet.

Regnum autem & potestas & magnificentia regni sub omni cœlo dabitur populo sanctorum altissimi, cuius regnum sempiternum est, & omnes reges seruient ei atq; obedient.

Hucusq; finis verbi. Ego autem Daniel valde cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me.

III.

IIII.

Reliquæ duæ notę Mahometi. Nam prima est lex Mahometica seu Alcoranus. II. Blasphemia aduersus Christū. III. Sæuitia in Ecclesiam. IIII. Conatus delendi Euangelium & Ecclesiā.

*Putabit.] Magna consolatio in hoc verbo pposita. Non enim pficiet Mahometus summa rei atrinet.

Aeterna gloria Ecclesie.

Sancti nequaquam habebunt terrenum regnum, sed cœlestē. Cesset ergo mille annorum fabula, Hieron.

Verbum autem in
corde meo conserua-
ui.

Lucæ ii. Beati
qui audiunt verbū
Dei, & custodiunt
illud.

CAPVT VIII.

Argumentum.

*IN capite octauo describuntur due Mo-
narchia, Persica & Græca, propositis imagini-
bus arietis & hirci, quorum ille Persas, hic
Græcos significat. Intertextitur autem huic vi-
sioni vaticinium de Antiocho Epiphane, quod
Paulus 2. Theff. 2. ad Antichristum accommo-
dat. Cum enim multa iudicent homines ex
rebus secundis & aduersis, multos felicitas
Antiochi & miseria populi Dei mouerunt, ut
à Deo deficerent; existimantes nihilo magis
hunc populum esse Ecclesiam Dei, quam alias
gentes. Ut igitur p̄ confirmarentur, & scirent
hanc pœnam breuem fore, ac secuturos lecos
exitus, & Deum rursus eieciturum esse idolum
ex templo, prædixit Deus hanc calamitatem et
exitum scripto Danielis, & quidem dierum nu-
merum expressit. Ait hunc tyrannum vasta-
turum esse Iudeam, & prophanaturum templū
duobus millib. dierum & trecentis, id est, sex
annis & sex mensibus. Suntq; tot anni à ter-
tio anno Antiochi vsq; ad octauum Antiochi,
quo*

quo anno *Macabeus templum recuperauit.*
Historia perspicue recitatur in libris Maca-
beorum, & à Iosepho, & annorum numerus
congruit ad predictionem Danielis. Ideo p[er]
historiam in his libris recitatam cum Danielis
scripto conferant, quia collatio predictionum
cum euentibus confirmat assensionem de prou-
dentia, sicut collatio euentuum cum predictio-
nibus testimonium est de certitudine doctrine
Prophetice. Infra autem cap. 11. plura dicen-
tur de accommodatione typi ad regnum An-
tichristi, & quidem Pontificij.

TEXTVS.

ANno tertio re-
 Agni Balthassar
 regis visio mihi Dan-
 ieli apparuit post e-
 am, quam videram in
 principio. Vidi au-
 tem hanc visionem
 cum essem in arce Su-
 san, quæ est in prouin-
 cia Elam, iuxta fluui-
 um Vlai.

I.

1. Tempus visio-
 nis.

In principio.]
 quæ supra cap. 7.
 recitata est.

11. Locus visio-
 nis.

Susan, teste A-
 thenæo lib. 12. pag.
 253. significat lili-
 um. Habebant au-
 tem in Susis suum

domicilium Persici reges tempore hyberno, sicut
 æstiuo in Ecbatanis.

Elam stirps est Persarum Gen. 10. Et sit men-
 tio

tio apud Xenophontem tribus Elamidos de Cyro. Significat autem nomen Elam adolescentem, vnde nomen est Alma, Esa. 7. Ecce Alma, id est, Virgo concipiet.

Vlai, annis Euleus, Plin. lib. 6. cap. 23. & 27.

Et leuauit oculos meos & vidi, & ecce aries vnus stabat iuxta flumen, habens cornua excelsa, & vnum excelsius altero atq; crescens. Vidi praterea arietem cor-

Duo cornua, regnum Medicum & Persicum.

nu ferientem Occasum, Septentrionem & Meridiem, nec vlla bestia poterat resistere ei aut liberari de manibus eius, fecitq; secundum voluntatem suam, & magnas res gessit.

Cum autem diligentius hæc considerare, ecce hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem * vniuersæ terræ, nec † tangebatur terram. Habebat autem hircus cornu insignis inter oculos suos, Et venit vsque ad arietem illum habentem duo cornua, quæ

Iosephus lib. 11. cap. vltimo scribit, sacerdotes Iudæcos narrasse Alexandro hanc Danielis prædictionem, qui ante annos 200. vaticinatus fuerat, regem Græcorum potiturum esse imperio Persico.

* Lucanus libro 10. de Alexandro: Terrarum fatale malum, fulmenque quod omnes

videram

videram stantē iuxta flumen, & magno impetu in eum irruit. Cumque propius accessisset ad arietem, irritatus aduersus ipsum percussit arietem, & comminuit duo cornua eius & non poterat aries resistere ei, cumq; eum in terram deiecisset, cōculcauit, nec quiscquam poterat liberare eum de manu illius. Hircus autem captarum res maximas gessit, cumque creuisset, * fractum est cornu insigne, & orta sunt quatuor cornua in loco illius versus quatuor ventos cœli.

De vno autem ex eis egressum est cornu vnum paruulum, quod valde auctum est contra meridiem, & orientem & contra terram amœnam

Percuteret populos, pariterque & fides iniquum Gentibus.

† Non distinctissima terræ citius cuiusquam passibus peragrata, quam Alexandri non dico cursibus, sed victoriis illustrata sunt.

* Apollodorus: Fortuna magna non caret formidine.

Nec splendor emicans vacat periculo Et quicquid altum est, haud tutum diu manet

Vt quod ruat inuidia, vel tempore.

Quatuor cornua, Syriacum, Aegyptium, Asiaticum & Macedonicum regnum.

Vaticinium de Antiocho Epiphane.

contra meridiem, & orientem & contra terram amœnam

nam. Et creuit contra exercitum cœli, & deiecit de exercitu & de stellis, & conculcavit eas. Et creuit aduersus principem exercitus, & abstulit ab eo iuge sacrificium, & prophanauit locum sanctitatis eius. Et exercitus dabitur contra iuge sacrificium propter peccata, & prosternetur veritas in terra, & faciet & habebit successus.

calamitatum, peccatum Dan. 8.

V I I. Metæ tyrannidis & prophanationis Dan. 8.

Et audiui vnum ex sanctis loquentem & dixit ille sanctus ad Palmoni qui loquitur, vsq; quo hæc visio durabit de iugi sacrificio, & de peccato, propter quod fit hæc vastatio, qua & sanctuarium & exercitus conculcatur. Et dixit ad me, vsque ad

1. Terra amœna, id est, sedes veræ doctrinæ & Ecclesiæ.

II. Exercitus, id est, Ecclesia militans bonam militiam 1. Tim. 1. & quidem cœlestis, quia *αἰθέρα* nostrum in cœlis est, Colof. 3.

III. In cœlo sunt stellæ 1. Cor. 15. Sicut stella differt a stella. Et Dan. 12. Fulgebunt sicut stellæ.

IIII. Deiectio stellarum 2. Mac. 6. & 7.

V. Veritatis conculcatio 1. Mac. 1.

VI. Causa harum

Palmoni appellatio filii Dei, qui ab Esa. cap. 9. Vocatur pele, id est, Admirabilis.

vespe-

vesperam & mane
dies bis mille tre-
centi, & repurgabi-
tur sanctuarium.

Periphrasis diei
naturalis.

Repurgatio tem-
pli facta a Iuda Ma-
cabæo 1. Mac. 4.

Factum est autem cum viderem ego
Daniel visionem & quærerem intelli-
gentiam, ecce stetit in conspectu meo
quasi species viri. Et audiui vocem viri
inter Vlai & clamauit & ait, Gabriel
perface vt hic intelligat visionem. Venit
igitur in locum, in quo eram, cumque
venisset consternatus sum & cecidi in
faciem meam, & ille

Accommodatio
visionis ad regnum
Antichristi.

ad me dixit, Intellige
fili hominis, quoni-
am in tempore finis
implebitur visio.

Hunc locum plæ-
rique nostrorum ad
Antichristum ref-
runt, & quod sub Antiocho in typo factum est,
sub illo in veritate dicunt esse complendum. Hieron.

Cum loqueretur ad me quasi somno
grani sepultus cecidi in terram, & ac-
cessit ad me, & restituit me in pristi-
num locum dicens mihi, Ego ostendam
tibi quæ ventura sunt in nouissima ira,
quoniam finis habet tempus suum.

Aries quem vidi-
sti habere cornua,

II.

rex

rex Medorum est atque Persarum. Hircus autem caprarum

Interpretatio visionis de Ariete & Hirco.

rex Græcorum est, & cornu grande quod erat inter oculos eius, est rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo, quatuor reges de gente eius consurgent, sed non habentes simile robur.

Et post regnum eorum cum creuerint iniquitates, surget rex impudens facie & intelligens ænigmata. Et crescet quidem robur eius, sed non proprijs viribus,

De moribus Antiochi Epiphanijs Polybius citante Athenæo lib. 5. & 10. Furit autem astutus, audax, fœlix, immaritanis, & creuit malis artibus Pontificum Iudaicorum.

& horribiliter sæuiet, & prosperos habebit successus, & interficiet robustos & populum sanctorum. Et secundum voluntatem suam fœlix erit dolus in manu eius, & spiritus altos geret, & elatus magnitudine successuum occidet plurimos, & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur. Et visio de vespertino & matutino tempore, quæ recitata est, vera est. Tu

ergo

ergo visionem * ob-
 gna, quia post multos
 † dies implebitur.

De interitu An-
 tiochi 1. Mac. 6. &
 2. Mac. 9.

* Verbo signandi

ostendit obscura esse quæ dicebantur, & non pa-
 tere multorum auditui, nec posse ante intelligi,
 nisi rebus & operibus impleantur, Hieron.

† Post annos 337. *és 'y'isα*. Nam a tempore
 huius vaticinii vsque ad Alexandrum sunt anni
 200. A morte Alexandri vsque ad Antiochum
 137. vt testatur primus Maccabæorum.

Et ego Daniel languefactus, aliquot
 dies agrotavi, cumq; surrexissem, facie-
 bam opera regis, & mirabar visionem,
 & non erat qui inter-

Interpretaretur,

sc. omnes circum-

pretaretur. Nam prior pars
 stantias vaticinii de Antiocho. Nam prior pars
 de Persis & Græcis luculente enarrata est.

CAPVT IX.

Argumentum.

ET SI singula capita Danielis uberrimam doctrinam continent: tamen hoc caput longe antecellit cæteris. Initio enim recitatur precatio plena ardentissimorum affectuum, in qua Propheta à Deo petit reductionem populi in patriam, & templi ac politie instaurationem. Hæc precatio complectitur doctrinam

nam poenitentia, taxat fiduciam proprie iusticie, & monstrat iusticiam fidei. Deinde traditur in hoc capite illustre testimonium de tempore aduentus Christi, de morte Christi, de beneficijs noui Testamenti, de excidio et perpetua vastitate politicæ Iudaicæ. Quare cum predictio Danielis de multis magnis rebus nos doceat & confirmet, sepe multumq; cogitanda est. Complectitur enim Euangelij summam, & perspicue refutat multas Iudaorum blasphemias, qui negant natum esse Messiam, negant passurum esse, ignorant doctrinam de remissione & de iusticia, quam donat Messias, somniant instauraturum esse politicam Mosaicam. Hæ blasphemie omnes refutantur testimonio Danielis, qui diserte in hoc capite affirmat, post hebdomadas sexaginta nouem passurum esse Messiam. Intelligentur autem annorum hebdomades, ut Leuitici 25. cap. lex loquitur.

ET SI autem de initio hebdomadum varie sunt & discrepantes doctissimorum hominum sententia: tamen simplicissimum est sumere initium hebdomadum à diuino sermone, videlicet Prophetico Zachariæ & Haggei, hoc est, à secundo anno Longimani. Sunt autem ab anno Longimani secundo iuxta Metasthenem ad initium Alexandri 144. Ab initio Alexandri post Darij mortem iuxta librum Macca-

Macabeorum & Iosephum sunt anni 310. vsq; ad Christum natum. His si addantur 30. anni à nato Christo vsq; ad eius baptismum, erunt à secundo Longimani anno vsque ad baptismum Christi 484. Sunt autem hebdomades 69. anni 483. Deinde in dimidio sequentis hebdomadis Christus concionatus & passus est. Hæc annorum Danielis congruentia cum tempore aduentus Christi p̄ys grata sit. Deinde excidium urbis Ierusalem perspicue testatur, Messiam exhibitum esse, cum exhiberi eum adhuc stante politiia Iudæica oportuerit, in qua cum esset inchoata Euangelij prædicatio, postea deleta hoc populo Ecclesia colligitur ex gentibus.

TEXTVS.

Anno primo Darij filij Asueri de semine Medorum, qui tenuit regnum Chaldaorum, Anno, inquam, primo regni eius, ego Daniel consideravi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo

I.

Diserte inquit ex semine Medorū, ad differentiam Darii filii Hytaspis, qui natus est ex stirpe Persarum.

Exemplum summi prophetæ inuitet nos ad assiduam lectionem scripturæ.

I 2

Domini

Domini ad Ieremiam prophetam, videlicet Ierusalem annos septuaginta fore vastā. Et conuersus sum ad Dominum Deum meum, vt ei precēs & vota adhiberem in ieiunio, sacco & cinere. Inuocans autem Dominum Deum meum, confessus sum, & dixi.

Obsecro D O M I N E Deus magne & terribilis, qui seruas pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientib. mandata tua. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, contumaces fuimus declinando à mandatis & iudicijs tuis. Nō obediuimus seruis tuis prophetis, qui locuti

sunt in nomine tuo regib. nostris, principibus nostris, patrib. nostris, omniq; populo

Ieremias cap. 25. & 29. prædixit post annos 70. exilii, populum ex Babylone rediturum esse in patriam, & instauraturum templum & politiam.

Precatio sit sobria, Matth. 17. Lucæ 21.

Hæc precatio Daniellis recitanda est tanquam communis precatio pro Ecclesia omnium temporum, cui nunquam desunt pericula & certamina.

I.

Orditur precatio a confessione peccati, cuius duos gradus recenset, contumaciam in atrocib. delictis, & contemptum ministerii.

II.

populo terræ. Tibi Domine iusticia, nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est hodie viro Iuda &

Tribuit Deo laudem iusticiæ in pœnis, vt P sal. 119. dicitur: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.

habitorib. Ierusalem, & omnib. Israelitis, propinquis & remotis in omnibus terris, in quas tu dispersisti eos propter transgressiones eorum, quibus te offenderunt. Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccauerunt, Tibi autem Domino Deo

Tribuit Deo laudem misericordiæ iuxta promissiones Deut. 4. & Ezech. 33.

nostro misericordia & propitiatio, aduersus quem contumaces fuimus.

Et non audiuius vocem Domini Dei nostri, vt ambularem in lege eius, quam tradidit nobis per seruos suos Prophetas. Et omnes Israelitæ violarunt legem tuam, & declinantes non audiuerunt vocem tuam. Ideo stillauit super nos maledictio & execratio, quæ scripta est in libro * Moyfi serui Dei, quia pecca-

Non totam in nos effudisti irâ, quam ferre non poteramus, sed stillam furoris tui, vt correpti in plaga, reuerteremur ad te, Hie.

uimus ei. Et executus est sermones suos, quos locutus est super nos & super principes nostros, qui iudicauerunt nos, vt obrueret nos magno malo, quale nunquam fuit sub omni coelo, sicut factum est in Ierusalem. Quemadmodum enim scriptum est in lege Moyfi, ita omne hoc malum irruit in nos, & non rogauimus faciem tuam Domine Deus noster, vt conuersi ab iniquitatibus nostris, cogitaremus veritatem tuam. Ideo vigilauit Dominus, vt hoc malum adduceret super nos, quia iustus est Dominus Deus noster in omnibus operibus suis quæ fecit: Non enim audiuimus vocem eius. Et nunc Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu forti, & fecisti tibi nomen sicut hodie est, peccauimus iniquitatem fecimus. Domine propter omnem iusticiam tuam placata sit omnis ira tua & indignatio tua ciuitati tuæ Ierusalem, & monti sancto tuo. Nam

Deut. 27. & 28.
Leuitici 26.

Magnitudo calamitatum,

Ieremia 1. Virgam vigilantem ego video.

Argumentum a priorib. beneficiis.

propter

propter peccata nostra & iniquitates patrum nostrorum, Ierusalem & populus tuus subsannantur ab omnibus, qui circum nos sunt.

Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui & preces eius, & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod vastatū est, Discrimen Patris & Filii. Item veræ & falsæ inuocationis. Petit enim se exaudiri propter promissum liberatorem.

Inclina Deus meus aurem tuam & audi, aperi oculos tuos & vide vastitatem nostram & ciuitatem, super quam inuocatum est nomen tuum. Neq; enim in iustificationib. nostris p̄sternimus preces nostras in conspectu tuo, sed in misericordionib. tuis multis.

Exaudi Domine, Domine sis p̄pitius, Domine attende & fac, ne moreris propter teipsum Deus meus, quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem tuam & super populum tuum.

Consolatio opposita nostræ indignitati, & testimonium de articulo Iustificationis.

Mysterium trinitatis in appellatione Domini ter repetita.

Argumentum a causa finali: Propter gloriam nominis tui benefac Ecclesiæ.

Cum autem adhuc loquerer & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel, & profternerem preces meas in conspectu Dei mei pro monte sancto Dei mei, Cum, inquam, adhuc loquerer in oratione, vir ille Gabriel, quem antea videram in visione, cito volans, tetigit me tempore sacrificij vespertini. Et docuit me & locutus

est mihi, dicens: Daniel, nunc egressus sum, vt me docente intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desiderabilis es, Tu autem * considera sermonem, & intellige visionem.

intelligas, quod vides, quid nos facere oportet, quorum oculi ignorantie tenebris, & caligine vitiorum obæcati sunt, Hieron.

Augustinus in libro de Ecclesiasticis dogmatib. cap. 37. Sancti seruo, & in sua persona orant: Dimitte nobis debita nostra. Anathema sit contra sentiens, & fictionem hac in parte sanctis tribuens.

Exemplum exauditionis iuxta dictum Esaiæ 65. Adhuc illis clamantibus ego exaudiam. Ambrosius lib. 10. in Lucam: Semper plus Dominus tribuit, quam rogitur.

* Si Danieli dicitur, diligenter attende vt audias &

Septuaginta hebdomades decretæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, vt finiatur præuaricatio, & obfignetur peccatum, & fiat propitiatio pro iniquitate, & adducatur iusticia sempiterna, & compleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum.

Scito igitur & considerato, Ab exitu sermonis, vt iterum habitetur & ædificetur Ierusalem, vsque ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt, & rursus habitabitur, & ædificabuntur plateæ & muri in angustia temporum.

Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ei [s. populus] Ciuitatem vero & sanctuarium destruet populus ducis venturi, & finis eius mundatio, & post finem belli definita vastitas. Et confirmabit testamentum multis hebdomade vna, & in dimidio hebdomadis ces-

I I.

Hebdomades die
rum Deut. 16. Dan.
10. Annorum, Le-
uit. 25. Dan. 9.

Beneficia Messig.

Tempus aduen-
tus Messig, & per-
iodus fatalis poli-
tiæ Moyfi.

Mors Messig.

Abrogatio legis.
fabunt

fabunt hostia & sacrificium, & erit
 super alas abomina- Super alas, id est,
 tio vastatrix, & vsq; sup Cherubim stan-
 ad finem definita va- tes in tabula propi-
 stitas effusa erit. tiatorii, in sancto
sanctorum.

Perperua vastitas politiæ, de qua testimonium dicunt in Ecclesia quidem Chrysostomus in concione de Babyla, Theodoretus libro 3. cap. 20. historiæ Ecclesiasticæ, Nazianzenus in secunda oratione contra Iulianum, Niceph. lib. 10. cap. 22. Apud Ethnicos vero Marcellinus lib. 23. in historia Iuliani.

CAPVT X.

Argumentum.

ETSI Cyrus anno primo post captam Babylonem ediderat decretum, quo concessit Iudeis reditum in patriam, & dedit mandata de instauratione templi, & attribuit reditus, ut scriptum est in libro Esdræ: tamen hec letissima initia turbata sunt partim à vicinis Samaritanis, partim aulicis calumnijs. Has difficultates cum videret Daniel, totos dies viginti in luctu & squalore fuit, & sobria precatione Ecclesiam Deo commendauit. Mititur ergo angelus ad Danielem, ut sit non modo testis de exauditione precum, quas Prophetæ pro salute Ecclesiæ conceperat, sed etiam nuncius

nuncius presentium certaminum inter bonos & malos spiritus, & futurarum Ecclesie calamitatum & liberationum. Est enim narratio huius capituli *μακροῦν* ad longum vaticinium, quod recitatur in capite undecimo & duodecimo. Obseruet autem lector in capite decimo duos locos, quorum prior describit vires pauorum & consolationum in pijs pectoribus. Alter docet nos de officio angelorum caestorum & Deo obedientium.

TEXTVS.

ANno tertio Cyri regis Persarū, Danieli, cuius & alterum nomen est Baltassar, reuelatum est verbum certum, & quidem de maximis rebus, & considerauit verbum, & intellexit visionem. In diebus illis ego Daniel fui in luctu tres hebdomades dierum, panem delicatum nō comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, imo nec

Postrema reuelatio facta anno aetatis Danielis nonagesimo, aut circiter.

Locus attentionis.

Diserte inquit Hebdomades dierum ad differentiam hebdomadum, quarum supra cap. 9. mentio facta est. Sic Cicero lib. 14. vnguen-

vnguento vnctus sum,
donec complerentur
tres hebdomades die-
rum.

ad Atticum scri-
bit, tantis malis vr-
geri Remp. & tam
grauia pericula op-
timum cuique impen-
dere, vt penitus sibi

ex animo & villæ & huiuscemodi delectationes
exciderint. Et Vlyffes Iliados 9. ad Achillem in-
quit: *ἀλλ' ἔδαιτὸς ἰσηράτω ἔργα μέμνηδν*

Nec sunt nobis conuiuia curæ vlla satis.

Nam honestæ & concessæ voluptates tranquil-
lum tempus requirunt.

Die autem vicesima quarta, mensis
primi, eram in ripa fluuij magni, qui est
Tigris. Et leuauî oculos meos & vidi,
& ecce vir quidam lineis vestibus indu-
tus, cuius cingulum
erat aureum, & cor-
pus quasi Chryfoli-
thus, & facies similis
fulguri, & oculi eius inftar lampadis ar-
debant, & brachia eius & pedes quasi
species æris politî, & vox loquentis
sicut vox magnæ multitudinis.

Hæc descriptio
significat angelos
esse plenos lucis di-
uinæ.

Vidi autem ego
Daniel solus visionē,
Nam viri, qui mecum
erant, non viderunt,
sed terror ingens oc-
cupauit eos, & fugi-

Discrimen pau-
rum in piis & hy-
pocritis. Nam hy-
pocritæ, vt Saul,
fugiunt Deum. Pii
vero, vt Daniel,
manent in sua sta-
entes

entes quæsiuerunt latebras. Ego autem solus relictus vidi

tionem & sentiunt diuinam consolationem.

hanc magnam visionem, & non mansit in me robur, & species mea immutata ac deformata est, nec habui quidquam virium. Et audiui vocem sermonum eius, cumque audirem iacui consternatus super faciem meam, & vultus meus adhærebat terræ. Et

ecce manus tetigit me, & crexit me super genua mea, & super

Consolatio qua erigitur & recreatur Daniel.

articulos manuum mearum, Et dixit ad me, Daniel vir desiderabilis, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in loco tuo, Nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens, Et ait ad me: Noli

metuere Daniel, quia

Considera verborum pondera.

à primo die, quo posuisti cor tuum ad intelligendum & te afflixisti in conspectu Dei tui, exaudita

I. Deus quidem differt sed non auferit, modo sit qui sufferat.

sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos.

II. Pectus est quod facit disertos in pre-catione.

III. Necessitas precum magistra.

IIII. So-

IIII. Solus Deus inuocandus.

v. Exauditio iuxta dictum, Adhuc loquentibus illis, ego exaudiam.

Princeps autem
regni Persarum re-
stitit mihi dies vigin-

Pugna bonorum
& malorum ange-
lorum.

ti & vnum, & ecce Michael vnus de prin-
cipibus primis venit, vt mihi opitulare-
tur, & ego mansi ibi
iuxta regem Persa-

Victoria bono-
rum angelorum.

rum. Veni autem vt

docerem te, quæ euentura sunt populo
tuo in nouissimis diebus, quoniam visio
statuto tempore implebitur. Cumque
loqueretur mihi huiuscemodi verbis,
deieci vultum meum in terram & tacui.

Et ecce quidam simi-
lis filio hominis teti-
git labia mea, & ape-

Vices tentatio-
num & consolatio-
num.

riens os meum locutus sum, & dixi ad
eum qui stabat coram me: Domine mi
cum viderē te, dissolutæ sunt compages
meæ, & nihil in me remansit virium. Et
quomodo poterit seruus Domini mei
loqui cum Domino meo? Nihil enim in
me remansit virium, sed & halitus me-
us intercluditur. Rursus ergo tetigit me
quidam hominis speciem præ se ferens,
& con-

& confortauit me dicens: Noli timere vir desiderabilis, pax tibi, esto fortis & robustus. Cum autem loqueretur mecum, conualui & dixi, loquere Domine mi, quia confortasti me. Et ait, Num quid scis, quare venerim ad te? Et nunc reuertar vt dimicem aduersus principem Persarum. Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.

Veruntamen annuntiabo tibi, quod ita scriptum est, vt certo euenturum sit, & nemo est adiutor meus aduersus omnes illos, nisi Michael princeps vester. Ego enim anno primo Darij Medi ei præsto eram, vt vires & robur meum cum eo coniungerem. Et nunc veritatem annuntiabo tibi.

CAPVT XI.

Argumentum.

Hoc caput est vaticinium de regno Persico, de regno Alexandri Magni & successorum eius, & de bellis regum Egypti & Syriæ, quibus Iudæa duriter quassata est, vt dicitur, Aliquid mali propter vicinum malum.

CUM

Cum autem hoc vaticinium pene sit historia aliquot seculorum, noti sint catalogi regum Syriacorum & Egyptiorum, ut narratio apte ad regum nomina accommodari possit.

REGES SYRIÆ.

Seleucus.

Antiochus σωτήρ.

Antiochus θεός.

Seleucus καλλίνικος & frater Antiochus
ἰσθαξ.

Antiochus Magnus.

Seleucus φιλοπάτωρ & fratres.

Antiochus Epiphanes & Demetrius.

Antiochus ὑπάτωρ filius Epiphanis.

Demetrius Nicanor & frater Antiochus

Sedetes filij Demetrii.

Antiochus χυπός filius Demetrii Nicanoris.

Antiochus Cyzicenus filius Sedetis.

REGES ÆGYPTI.

I. Ptolemaeus Lagi filius.

II. Ptolemaeus Philadelphus.

III. Ptolemaeus Evergetes.

IIII.

- IIII. Ptolemæus Philopator.
 V. Ptolemæus Epiphanes.
 VI. Ptolemæus Philometor.
 VII. Ptolemæus Evergetes.
 VIII. Ptolemæus φῶσκων, id est, ventricosus
 IX. Ptolemæus Alexander.
 X. Ptolemæus λάδουρος, id est, clam re-
 uersus.
 XI. Ptolemæus ἀυλιτής, id est, tibicen.
 XII. Ptolemæus Dionysius frater Cleo-
 patre.

DE REGIBVS
SIRIÆ.

Seleucum Iosephus scribit fuisse benefi-
 cum erga Iudeos, quos permisit uti proprijs
 legibus in ciuitatibus suis. Laudat & Pau-
 sanias eius iusticiam & clementiam. Aiunt
 etiam Seleuco & eius posteris femur nativum
 ancora insignitum fuisse.

Antiochus Soter, secundus post Seleucum,
 regnavit annos nouendecim.

Antiochus Theos regnavit annos quindecim.
 Habuit ex Laodice duos filios, Seleu-
 cum Callinicum, & Antiochum, cui cogno-
 men fuit Hierax. Postea Ptolemæus Phi-
 ladelphus dedit Antiocho Theo filiam Bere-
 nicem.

nicen. Mortuo autem marito Laodice filium Seleucum hortata est ad regnum occupandum, & ad capiendam nouercam. Hanc cum obsidione coëgisset ad deditiorem, interfecit eam cum paruo filio contra datam fidem.

Seleuco Callinico Euergetes rex Egyptius, frater Berenices, intulit bellum, & ei magnam regni partem ademit. Sed Seleucus Callinicus rursus collecto exercitu, recuperauit Syriam.

Antiochus Magnus intulit bellum Ptolemæo Philopatori, & victus pacem petijt. Cum autem paulò post mortuo Ptolemæo Philopatore rursus speraret Egyptium regnum, contra fœdera bellum Ptolemæo Epiphani adolescenti intulit. Sed Romani, quibus eum commendauerat pater, iusserunt Antiochum abstinere ab Egypto. Ideo Antiochus ingens bellum aduersus Romanos mouit. Tandem vero Romani victum multis magnis prælijs coëgerunt pacem petere, & ademerunt ei florentissimam regni partem ab Ionia vsque ad Taurum montem.

Antiocho Magno tres filij fuerunt, Seleucus Philopator, Antiochus Epiphanes, & Demetrius.

Seleucus post patrem non diu regnauit.

Antiochi Epiphanis historiam necesse est
confi-

considerari, & propter exempla calamitatum & mirabilium liberationum Ecclesie, & quia hæc historia imago est Antichristi. Cepit autem regnare post mortem Alexandri anno centesimo & trigesimo septimo, cumque astutus esset, ac nosset Romanorum potentiam, nihil contra Romanos mouit, sed pretextu tutela adolescentis regis Egyptij, exercitum in Egyptum duxit. Nupta enim fuerat Ptolemeo Epiphani Cleopatra soror Antiochi Epiphani. Ex hac natus fuit Ptolemeus Philometor, cuius ætas cum mortuo patre nondum matura esset gubernationi, simulat Antiochus, se, quia auunculus erat, tutorem fore adolescentis, & sperat hoc pretextu se potiturum esse regno Egypti. Cumque venisset in Egyptum, presidia in Memphi, & in alijs quibusdam urbibus, tanquam tutor collocat.

Erat tunc summus sacerdos Onias vir sanctus, qui propter legationem aberat. Quare eius frater Iason paciscitur cum Antiocho, redeunte ex Egypto, & promissa ingenti pecunia, petit sibi tradi summum sacerdotium. Excipit ergo in urbe Ierosolyma Antiochum, qui ingressus templum, multos homines interfecit, & spoliato templo summum sacerdotium Iasoni tradidit.

Post biennium, cum Antiochus in Egyptum rediturus esset, adest ibi legatus Senatus Romani Popilius, & præcipit nomine Senatus, ut ab Egypto abstineat, & ex Egypto præsidia abducatur, quia Senatus pupillum defensurus sit. Antiochus metuens Romanos, promittit se imperata facturum esse. Rediit igitur Ierosolymam anno regni sui octavo, iratus, fremens & egens, longe maiorem crudelitatem exercere incipit, quam antea. Proponit edictum, ut relicta lege Moysi, adorent omnes idolum Iouis Olympi, quod ipse in templum Ierosolymæ collocavit. Libros Moysi & Prophetarum undiq; conquistos igni consumpsit. Munit idolum præsidijs sceleratissimorum militum. Iubet Bacchanalia celebrari in urbe Ierosolyma. Interficit horrendis supplicijs multos senes, matronas, virgines, nolentes deficere à lege Moysi. Hæc acciderunt anno post mortem Alexandri CXLV.

Anno post mortem Alexandri CXLVII. recuperavit templum Iudas Macabeus mense Kisleu, qui ad mensem Decembrem congruit.

Ut autem tota defensio Ecclesie tunc plena fuit mirabilium operum Dei & testimoniorum presentie Dei in his, qui non defecerant à lege Moysi: Ita tandem interitus tyranni ostendit, eum diuinitus repressum esse. Cum enim

enim audiret *Antiochus*, profligatos esse exercitus suos à *Iudeis*, & idolum ex templo eiectum esse, iratus nouam expeditionem suscepit. In hoc apparatu excussus ex curru, magnis cruciatibus mortuus est, cum regnasset annos duodecim.

Consentaneum est autem, quod *vetustas* sensit, *Antiochum* esse typum *Antichristi*, & quidem regni *Pontificij*. Et signa cum *Pontificio* regno congruunt. Idolum *Maozim*, prohibitio coniugij, aurea & argentea idola, circumgestatio & adoratio panis. Si quis igitur typum accommodare volet ad regnum *Pontificium*, prudenter consideret verba *Danielis*.

DE REGIBVS ÆGYPTI POST ALEXANDRVM.

Ptolemæus filius *Lagi*, qui inter *Alexandri* duces iusticia & liberalitate excelluit, retinuit *Ægyptum*, cum ei bellum inferret *Perdiccas*.

Ptolemæus Philadelphus, quo regnante pax in *Ægypto* fuit. Huius regis munificentia restituta & late propagata sunt doctrinarum studia, & libri *Prophetici* in *Linguam Græcam* translati.

Regis *Philadelphij* filius fuit *Euergetes*.

Hic bellum intulit regibus Syriacis propter interfectam Berenicen, que fuit soror Evergetæ. Studia doctrinarum instituta Philadelphi tempore, maxime floruerunt Alexandria regnante Evergete, qui & erga Iudeos beneficus fuit.

Ptolemaus Philopator vicit Antiochum Magnum, afflixit Iudeos.

Huic successit Ptolemaus Epiphanes, cui Antiochus Magnus bellum intulit. Sed postea dedit ei filiam Cleopatram uxorem.

Ptolemaus Philometor defensus à Romanis, cum ei Antiochus Epiphanes auunculus regnum erepturus esset.

Reliquorum regum Syrie & Egypti historia non pertinent ad hoc vaticinium Danielis.

TEXTVS.

ECce adhuc tres reges stabunt in Persia, & quartus plures diuitias possidebit quàm alij omnes, & cū potentissimus erit in diuitijs suis, concitabit omnes aduersus regnum Græciæ.

Stare significat florere, retinere potentiam nondum inclinatam.

- I. Cyrus.
- II. Cambyfes.
- III. Darius Hyastaspis.
- IIII. Xerxes.

Et stabit

Et stabit rex fortis,
& dominabitur dominatione magna, & faciet secundum voluntatem suam. Et cum steterit, conteretur regnum eius, & dispergetur in quatuor ventos cœli, & non ad posteros suos, nec erit tanta potentia successorum, quanta ipsius fuit, quia extirpabitur regnum eius, & ad alienos transferetur.

De Alexandro Magno & successoribus eius.

Et confortabitur rex Austri, qui est ex ducibus eius. Et alius confortabitur è regione, & erit eius magna dominatio. Et in fine annorũ sociabuntur, & filia regis Austri veniet ad regem Aquilonis, vt fiat amicitia. Et non obtinebit robur brahij, & non stabit semen eius, & tradetur ipsa & comites eius, & puer eius, & is qui eam confortauerat a-
liquantisper.

Ptolemæus Lagi,

Seleucus.

Berenice filia Philadelphi nubet Antiocho Theo regi Syriæ.

Calamitas reginæ Aegyptiæ, traditæ in manus priuignorum, quæ postea causa fuit & initium bellorum inter vicinos reges.

Et stabit de germi- Ptolemæus Euer-
 ne radicis eius in lo- getes.
 co suo, & veniet cum exercitu, & ingre-
 dietur in arcem regis Aquilonis, & vin-
 cet & obtinebit. Etiam dii illorum, &
 imagines, & vasa preciosa argentea &
 aurea vehentur in Aegyptum. Ipse præ-
 ualebit aduersus regem Aquilonis, &
 intrabit in regnum rex Austri, & reuer-
 tetur in terram suam.

Et filij illius irrita- De Antiocho Ma-
 buntur, & colligent gno & Ptolemæo
 multos exercitus, & Philopatore.

veniet veniens instar diluuij, & reuerte-
 tur & concitabitur, & congregietur
 cum robore eius. Et

prouocatus rex Au- Bellum ad Ra-
 stri egredietur, & pu- phiam, quod descri-
 gnabit aduersus re- bitur a Polybio li-
 gem Aquilonis, & ar- bro 5.

mabit maximam multitudinem, & da-
 bitur multitudo in manus eius, & ca-
 piet multitudinem, & eleuabitur cor

eius, & prosternet plurimos, & non con-
 fortabitur.

Non confortabi-
 tur, id est, non diu superstes erit, misere peribit.

Et reuertetur rex De Antiocho Ma-
 Aquilonis, & adducet gno & Ptolemæo
 maio- Epiphane.

maiolem multitudinem quam antea, & post aliquot annos veniet properans cum exercitu magno & immensa opulentia. In tempore illo multi stabunt contra regem Aegypti, & filij prauaricatores populi tui extollentur, vt impleant visionem & corruant.

Et veniet rex Aquilonis, & vallo cinget vrbes, & capiet Vrbes.] Non Aegypti, sed Syriae & Phoenices. eas, quanquam probe munitas, & brachia Austri non subsistent, & confurgent electi eius ad resistendum, in quibus non erit fortitudo. Et faciet veniens aduersus eum iuxta voluntatem suam, nec erit qui ipsi resistat, & stabit in terra desiderabili, & erit consummatio Initia seruitutis Iudaicae. in manu eius.

Et conuertet faciem suam vt adducat vniuersam potentiam regni sui. Sed facta pace dabit ei filiam, vt eum perdat. Cleopatra filia Antiochi Magni tradita in matrimonium Ptolemæo Epiphani. Neque vero euentus huic consilio respondebit, & conatus eius erit irritus.

Postea conuertet Bellum Antiochi faciem

faciem suam ad insulas, & capiet multas.

cū Romanis, quod describit Liui. Decad. quarta.

Sed princeps quidam compescet eius petulantiam, ne deinceps ignominia ipsum afficiat. Atq; ita redibit ad suas vrbes, & impingens sic corruet, vt nusquam inueniatur.

Interitus Antiochi Magni, qui spoliaturus templum quoddam in Syria, a suis interfectus est.

Et stabit in loco illius rapax quæstor honore regio, & cito peribit, non strenuitate, nec in bello.

Seleucus filius Antiochi Magni.

Et stabit in loco eius despectus, & non dabitur ei honos regni, & veniet foeliciter,

De Antiocho Euphane, qui est imago Antichristi.

& potietur regno per blanditias. Et brachia, quæ tanquam mare fluctibus inundant, ab eo conterentur,

Brachia, id est, præsidia Aegyptiaca in Syria.

& ipse dux, cum quo foedus factū fuerat.

Dux, s. Ptolemæus Philometor.

Et prætextu cognationis dolose cum illo ager, & ascendet & vincet exercitu exiguo, & in opulentam atq; florentem

Expeditio Antiochi in Phœnicen.

pro-

prouinciam veniet, & faciet quæ non fecerunt patres & aui eius rapiendo & ferendo spolia vrbiũ, & contra firmiffimas vrbes consilia agitabit, & hoc vsq; ad tempus.

Et excitabitur cor eius, & fortitudo eius

Prior expeditio in Aegyptum.

contra regem Austri cum exercitu magno, & rex Austri prouocabitur ad bellum cum copijs probe paratis & armatis, sed non potietur victoria, quia agi-

tabuntur aduersus ipsum consilia [s. proditionis.] Et comedentes vnà panem, conterent eum, exercitusq; eius opprimetur, & cadent interfecti plurimi. Duorũ quoq; regum cor erit vt malefaciant, &

Perfidia ducum Philometoris.

in vna mensa mendaciũ loquentur, & non succedent cõsilia, quia

Simulata benevolentia inter Antiochum & Philometorem.

finis in aliud tempus differetur. Et reuertetur in terram suam cum magnis opibus, & cor eius contra foedus sanctuarij, & faciet, & reuertetur in terram suã.

Certo tẽpore reuertetur in Austrũ, & non

Altera expeditio in Aegyptum.

erit posterior expeditio priori similis. Et ve-

Et venient contra eum naues ex Cithim, & dolebit & reuertetur.

Cithim gentes in Europa, orta a filiis Iauan, tum in locis Græciæ vicinis, tum in Italia.

Ibi concipiet irarum flammam contra fœdus sanctuarij, & faciet ac reuertetur.

Et communicabit cõsilia cum desertorib. fœderis sancti, & brachia eius stabunt, & prophanabunt sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium, & ponent

Initia maximorũ malorum, orta a Iudaicis pontificibus, Iasone, Menelao, & Alcimo.

Brachia vocat duces & præsidia. quæ Antiochus in Iudæa reliquit.

abominationem vastatricem, & præuaricatores fœderis decipiet blanditijs.

Populus autem agnoscens Deum suum, confortabitur & faciet. Ac docti in populo docebũt multos, & incident in gladium & flãmam, & carcerem, & direptionem

Promissio liberationis.

In certaminibus doctrina repurgatur & illustratur.

Pericula doctorum Euangelii.

multis diebus. Et cum ceciderint, iuuabuntur auxilio paruulo, &

Modus liberationis.

multi se adiungent eis fallaciter. Et docti quidem cadent vt explorentur &

pur-

purgentur, sed vsq̄
ad tempus, quia re-
stat aliud tempus.

Et faciet secundū
voluntatem suam rex
& exaltabit se & ma-
gnificabit super om-

nem Deum, & contra Deum Deorum
loquetur mirabilia, & habebit succel-

sus prosperos, donec
ira finiatur, quia præ-
finitio facta est. Et

de Deo patrum suo-
rum non intelliget,
& de desiderio mu-

lierū, & de v̄llo Deo
non intelliget, quia
super vniuersa ma-

gnificabit se. Et De-
um Maosim in loco
Dei venerabitur, &

Deum quem nescie-
runt patres sui, co-
let auro & argento & gemmis alijsque

rebus preciosis. Et his qui tuentur Mao-
sim alienum Deum, quem elegit, dabit

honores & Dominium magnarum fa-
cultatum, & terram mercedis loco eis
attribuet.

Duo fines calami-
tatum Ecclesiæ I.
Probatio, II. Pur-
gatio.

Terribilis descri-
ptio audaciæ & furio-
ris Antichristi.

Consolatio a fine
horribilium calami-
tatum.

Dux insignes no-
tæ Antichristi, vna
manifesta idolatria,
Altera, lex confir-
mans vagas libidi-
nes.

Deus Maosim, id
est, Deus præsidio-
rum seu cultus Ido-
laticus, qui imma-
ni sæuitia defendi-
tur.

Postre-

Postremo autem geret cum eo bellum rex Austri, & instar turbinis veniet contra illum rex Aquilonis cum curribus, equis & maxima classe, & impressionem faciet in prouincias, cumque vastitatem fecerit transibit. Et veniet in terram desiderabilem & multi corruent, Hi vero soli liberabuntur de manu eius, Edom & Moab & primitiæ filiorū Ammon. Et mittet robur suum in terras, & Aegyptus non effugiet eum. Et Dominus erit thesaurorum auri, & argenti & omnium rerum preciosarum quas Aegyptus Lybia & Aethiopia possident. Rumores autem terrebunt eum ab oriente & ab Aquilone. Et magnam expeditionem suscipiet vt plurimos conterat & interficiat. Et figet tabernaculum palatij sui inter duo maria circa montem desiderabilem & sanctum, & veniet vsque ad finem suum, & nemo ei auxiliabitur.

Hæc postrema pars plus habet obscuritatis, & aliquid de bellis vltimæ senectæ mundi significat.

Conseruatio reliquiarū Ecclesiæ aduersus furores Antichristi.

Domicilium Antichristi.

CAPVT XII.

Argumentum.

EXTREMA pars vaticiny ait paulo ante resurrectionem futuras ingentes arumnas Ecclesie. Quatuor autem consolationes hoc loco traduntur, quæ pijs omnibus semper in conspectu esse debent.

Prima est, quod Ecclesia non sit penitus interitura, sed tunc quoq; in illis periculis duratura. Ideo inquit, Docti docebunt multos.

Secunda consolatio, quod ibi sint futura Ecclesie membra, ubicunque erunt amplectentes puram Euangelij doctrinam. Erit enim, ut hic inquit, dispersio populi.

Tertia consolatio, quod in his tantis periculis habitura sit Ecclesia defensorem filium Dei. Ideo hic in textu dicitur: Illo tempore stabit Micael dux magnus pro filijs populi sui.

*Quarta consolatio est, quam hic quoq; proponit angelus. Cum arumnae non sint futurae perpetuae, hac spe facilius eas feramus, quod pijs promittitur gloriosa liberatio & aeterna leticia, Impijs vero denunciantur aeterni cruciatus. Ideo hic Daniel inquit, Multi resurgent ex puluere terræ, alij
ad*

ad eternam gloriam, alij ad cruciatus sempiternos.

T E X T V S.

IN tempore autem illo stabit Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui, & veniet tempus quale non fuit, ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alij quidem ad vitam æternam, alij vero ad perpetuam ignominiam & probrum.

Qui autem doctores fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iusticiam multos erudiunt, fulgebunt vt stellæ in perpetua æternitate.

Consolatio a præsentia filii Dei.

Prædictio calamitatum, quæ resurrectionem mortuorum antecedent.

Illustre testimonium de Resuscitatione mortuorum.

Non cœli puritas, non stellarum fulgor, non solis claritas vincet hanc lucem, quam Deus doctoribus & discipulis Euangelii communicabit.

Tu autem Daniel reconde sermone,
 & obsigna librum vsq; ad tempus finis,
 quo plurimi discurrent, & multiplicabitur scientia. Et vidi ego Daniel, & ecce duo alij stabant, vnus in citeriore ripa fluminis, alter in vltiore. Et dixit ad virum qui erat indutus lineis, qui stabat, & qui erat in superiore parte aquarum fluminis: Quando erit finis horum mirabilium? Et audiui virum, qui erat indutus lineis, & qui erat in superiori parte aquarum fluminis, cum eleuasset dexteram & sinistram suam in cœlum, & iurasset per viuentem in æternum, quia ad tempus, tempora & dimidium. Et cum consummata fuerit dispersio populi sancti, complebuntur hæc vniuersa. Ego vero audiens nõ intellexi, & dixi: Domine mi, quid erit post hæc? Et ait, vade Daniel, quia recondata sunt & obsignata hæc verba vsque ad tempus finis. Ac multi quidem purgabuntur, & dealbabuntur, & explorabuntur. Impie vero agent impij, neque intelligent omnes impij, sed docti intelligent.

Ecclesia noui Testamenti vocatur dispersio, quia non habet promissionẽ certę sedis, vt quondam habebat populus Israel.

ligent. A tempore, Epitafis belli
cum Antiocho.
quo ablatum fuerit
iuge sacrificium, & collocatum idolum
vastans, erunt dies mille ducenti nona-
ginta.

Beatus qui expectat Catastrophe
belli.
& attingit dies mille
trecentos triginta quinque.

Et tu vade ad fi- Hæc verba bo-
nas mentes ad le-
ctorem Danielis
hortari debent :
nem, & quiesces & sta-
bis in sorte tua sub fi-
nem dierum.

Finis Prophete Danielis.

T H O M N H M A T A
 GRAMMATICA IN
 DANIELEM.

C A P. I.

PVEROS.] יללים Infantes. *Psal. 8.*

ינקים Lactentes.

ילם Adolescens.

נער Iuuenis.

ילים significat infantes, pueros, & adolescentes, Item discipulos, vt Esaiæ 8. Ego & pueri mei quos dedit mihi Dominus. אפי ותלמים אשר נתן לי יהוה Satis autem apparet Danielem & socios eius non fuisse pueros, sed tales, quorum atas capax esset doctrinæ & disciplinæ, & qui confecto triennio in literis ad Remp. accedere possent.

PRAESTANTES INGENIO.] מלמים Intellectu & ingenio præditi. מל Intellectus, ingenium. Hæc significatio huic loco congruit, quia adolescentes, de quibus loquitur caput primum, nondum erant imbuti literis & lingua Chaldaica. Infra vero cap. 12. eadem vox significat doctores, qui alios erudiunt, & doctrinam cum eis communicant.

QVIDAM EX EIS STARENT.] In veteri translatione hoc loco legitur postea. Sed vox Ebraica מִיָּמִינֶיךָ rectius, sicut & supra in eodem capite redditur per pronomen particulare, quidam, aliqui.

BALTASSAR.] בַּלְטַאֲסָר Hoc nomen sic interpretatur Saadias. בַּל Deus Babyloniorum אֲסָר abscondens seu conferuans אֲרָז thesaurum, id est, omnia praesidia & neruos regni. Huic nomini euentus respondit. Fuit enim Daniel salutaris gubernator Ecclesiae & politicae in regno Babylonico. Aliorum nominum Chaldaicorum etymologiae, quas affert Saadias, nimis sunt coactae, Ideo eas omitto. Baltassari vero ἑτυμον confirmat rex ipse Dan. 4. Daniel, inquit, cuius nomen est Baltassar iuxta nomen Dei mei.

C A P. I I.

SYRIACE.] Hucusque quae lecta sunt sermone narrantur Ebraeo. Ab hoc loco vsque ad visionem anni tertij regis Baltassar, quam Daniel vidit in Sufis, Ebraicis quidem literis, sed Lingua scribitur Chaldaica, quam vocat hic Syriacam, Hie-

Hieron. Est autem sermo Syriacus seu Chaldaicus affinis Ebraico, quia vicinae gentes linguam Ebraeam à patribus usurpatam retinuerunt, sed paulatim deprauarunt, vt fieri solet, vestigia tamen agnosci possunt.

TANTA SEVERITATE.] הַצֵּף Durus fuit. Inde מִתְהַצֵּפִים & forma Chaldaica מִתְהַצֵּפִים.

ARIOLI.] גִּזְרֵי Symmachus *divas* interpretatus est, quos Græci solent *ἰπατροσόφους* appellare, qui extra inspiciunt, vt ex his futura prædicent.

CAPVT III.

CORNŪ.] In hoc catalogo Muscorum instrumentorum quatuor nomina recensentur, quæ cum Latinis & Græcis appellationibus congruunt, Cornu, Cithara, Psalterio, & Symphonia קַרְנָא
סַמְפִּנְיָא פַּסְנַחְרִי קִיתֵרִים

PALLIIS.] Lingua Chaldæorum *Saraballa* סַרְבַּל crura hominum vocantur & tibiæ, & *ὑμῶν* etiam brachæ eorum, quibus crura teguntur & tibiæ, quasi crurales & tibiales appellatæ sunt, Hieron.

C A P. I I I I.

DEORVM SANCTORVM.] Non mirum est si erret Nabogdonosor, & quicquid super se cernit, non Deum sed deos arbitretur, Hier.

VIGIL.] וּיְהוּ Hæc vox significat angelos, quod semper vigilant, & ad Dei imperium sint parati, Hier.

ERIT SANATIO.] In Chaldaico textu non est particula significans dubitationem, sed Daniel perspicua asseueratione affirmat regem accepturum esse remissionem peccatorum, si agat pœnitentiam. Hæc enim sunt verba quibus Daniel utitur: וְהָיָה עַד עַתָּה Ecce erit, quasi dicat: Certus hic sermo est, & dignus quem toto pectore amplectaris. Non igitur probanda est glossa, quæ confirmat dubitationem: Cum beatus Daniel præsciens futurorum de sententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatorib. indulgentiam pollicentur. Imo qui non credit, sed dubitat, arguit Deum mendacij, vt in epistola Ioannis dicitur.

C A P. V.

L E G A M

LEGAM TIBI.] קָרָא vocavit, legit,
מִקְרָא conuocatio. Significat etiam vel
integra Biblia, vel versum Bibliorum à
legendo.

CONTRA DOMINVM COELI.]
עַל מָרָא Mar seu Mara significat Domi-
num. Consentaneum est autem nomen
Mara esse à dictione מוֹרָא quod signi-
ficat doctorem, vel à dictione מוֹרָא
quod significat terribilem. Et notæ
sunt origines יָרָא docuit, & יָרָא timuit.

C A P. V I.

DAMNO.] נֹזֵק damnum. הוֹזִיק nocuit.

SUPERABAT.] Vfitatissima vox est
in titulis Psalmodum מִבְּצָה significans
vincentem, quem vulgo Altissimam vo-
cant. Ita hoc loco Daniel appellatur
מִתְבַּצֵּה id est, longe inter alios eminens,
publici consilij autor & princeps.

INTERCESSIT.] שָׂם בֵּל posuit cor.
Ponitur autem בֵּל pro לֵב per metha-
thesin literarum, Ebraeis & Chaldæis
familiarè.

C A P. V I I.

MINISTRABANT.] שֹׁמְרֵי ministravit.
Inde Sol dictus est שֶׁשׁ quia toti rerum
naturæ seruit. Et apud Grammaticos
literæ serviles appellantur מְשֻׁמְרֵי

FRACTVS EST.] Confossus est à
verbo כָּרַה quod fodere significat Psal-
mo 22. & aliàs sæpe.

DE BESTIA QVARTA.] Singula-
ris numerus à plurali discernitur pun-
ctis vocalibus, non ipsa terminatione.
Nam הַיְהוּדִים est bestia vna הַיְהוּדִים bestia
plures. Hoc exemplum declarat, quam
necessarius sit vsus punctorum vocali-
um. His enim remotis infinita confusio
sequitur.

C A P. V I I I.

Hactenus liber Danielis Chaldaico
Syriacoq; sermone conscriptus est. Cæ-
tera quæ sequuntur vsq; ad finem volu-
minis Ebraice legimus, Hier.

AM OENAM.] אֶבְיָ proprie hinnulum
significat. Est autem Ecclesia hinnulus,
id est, pusillus grex, cui lupi & aliæ ty-
rannicæ bestiaë insidiantur.

REPVRGABITVR.] In Ebræo est
Iustificabitur, sumta metaphora à iusti-
ficatio-

ficatione hominis, qui ex reo & polluto fit non reus & mundus seu iustus.

GRAECORVM.] In Ebræo est Iauan. Ostendit autem hic locus appellatione Ionum comprehendi Græcos. Nam euerforem regni Persici nominat regem Iauan, id est, regem Græcorum.

C A P. I X.

CITO VOLANS.] קָיִם est Paul teste Kimhi in radicibus. קָיִם est nomen addita præpositione In.

SEPTUAGINTA.] Petrus Galatinus libro 4. à capite 14. vsq; ad 18. inclusiue non modo refutat Iudaicas corruptelas, sed etiam confirmat natiuam interpretationem huius præclari vaticinij de septuaginta hebdomadibus.

HEBDOMADES.] Necessè est hoc vaticinium intelligi aut de hebdomadibus dierum, aut de hebdomadib. annorum. Non enim plures species in scriptura leguntur. Sed non potest intelligi de dierum hebdomadibus propter temporis breuitatem. Nam dierum hebdomades 70. non conficiunt integrum sesquiennum. Loquitur ergo Daniel de annorū hebdomadib.

VT FINIATUR PRAEVARICATIO.] Obseruet lector pondera verborum in textu Ebraico. Primus gradus est consumere peccatum. Vt enim stipula à flammis consumitur, sic tota obedientia Mediatoris peccata nostra consumit. Secundus gradus est obsignari, id est, tegere, non imputare peccatum. Nam propter obedientiam Mediatoris pro iustis suscipimur & habemur. Tertius gradus est expiare peccatum, videlicet placata ira Dei per mortem Filij.

Porro verbum סֵּתֵר bis hoc loco repetitum duas habet significationes. Primum enim usurpatur pro occultare & tegere, vt cum dicitur, ad obsignandum peccatum. Deinde significat confirmare, vt paulò post angelus inquit: Ad obsignandas visiones. Nam sigillum aut tegit ea, quæ nolumus ab omnibus conspici, aut confirmationis causa publicis edictis additur.

IUSTITIA SEMPITERNA.] Cum nominat Daniel iusticiam sempiternam, loquitur de consummato beneficio Christi. Nam & in hac vita propter obedientiam Christi habemus remissionem peccatorum & imputationem iusticiae,

ciæ, & per Christum inchoationem nouitatis & vitæ æternæ, & viuificationem ad vitam æternam, & deinde per eum resuscitationem, iusticiam & vitam æternam. Ac manifestum est, nomen æternæ iusticiæ, opponi iusticiæ operum, quæ definit cum hac corporali vita.

CAP. X.

MENSIS PRIMUS.] Duplex est ordo mensium Ebraicorum.

ORDO MENSIVM ORDO MENSIVM
seruatus in quem recentes
Biblijs. Iudæi seruāt.

1.	ניסן	Aprilis	Septimus
2.	אייר	Maius	Octauus
3.	סיון	Iunius	Nonus
4.	תמוז	Iulius	Decimus
5.	אב	Augustus	Vndecimus
6.	אלול	September	Duodecimus
7.	תשרי	October	Primus
8.	מרחשון	November	Secundus
9.	כסליו	December	Tertius
10.	טבת	Ianuarius	Quartus
11.	שבט	Februarius	Quintus
12.	אדר	Marcus	Sextus

CAP.

C A P. X I.

REX AVSTRI.] נגב nomen habet à ficitate פון à caligine, quia regiones Septentrionales plus habent caliginis & tenebrarum.

PRAEFINITIO.] פון פון significat fofulas in ligno facere, quarum numerus nos de alia re commonefacit.

INSTAR TURBINIS.] פון פון vel פון פון Iactavit, sicut turbo aliquid iactare solet. Hinc פון פון vel פון פון tempestas.

F I N I S.

I N D E X

I N D E X M O N -
S T R A N S V S V M L E C T I O -
N I S P R O P H E T Æ D A N I E L I S .

I. Testimonia de articu-
lis doctrina.

- De persona Messie cap. 7.
De regno Christi cap. 2. 7.
De morte Christi cap. 9.
De beneficijs eiusdem Domini cap. 9.
De tempore aduentus Messie cap. 9.
De iustificatione cap. 9.
De vocatione gentium cap. 7.
De pœnitentia cap. 4. 9.
De officio Angelorum cap. 4. 7. 10.
De cruce cap. 4. II.
De postremo iudicio cap. 7.
De Resuscitatione mortuorum cap. 12.
De fine omnium politiarum cap. 2. 7.
Quod imperia diuinitus constituantur cap. 2.
Quod sanctis liceat gerere Magistratus cap. 2.

II. Consolationes.

- Consolatio à presentia filij Dei in arumnis
cap. 3.
Consolatio de stabilitate Ecclesie cap. 7.
Quatuor

I N D E X.

*Quatuor loci consolationis propositi senescenti
Ecclesie cap. 12.*

III. Precationes.

*Precatio plena ardentissimorum affectuum
cap. 9.*

*IIII. Gratiarum-
actiones.*

*Gratiarumactio pro reuelatione mysterij igno-
ti omnibus creaturis cap. 2.*

Gratiarumactio pro miranda liberatione ca. 3.

*Gratiarumactio pro mitigatione poenarum &
liberatione cap. 4.*

*V. Vaticinia de Mo-
narchijs.*

De quatuor Monarchijs cap. 2. 7.

De regno Mahometico cap. 7.

*De duabus Monarchijs Persica & Græca cap.
8. II.*

De Antiocho Epiphane cap. 8. II.

De Antichristo cap. 8. II.

*De fine politie Iudaice & perpetua vastitate
cap. 9.*

De bellis regum Syria & Egypti cap. II.

Vl. Con-

V I. Conciones de bonis operibus.

προσκειύμενα accessuri ad Remp. cap. 1.

προσκειύμενα gubernatoris in Rep. cap. 6.

V II. Prædictiones.

De reditu populi exulantis in Babylone cap. 9.

De calamitatibus que resuscitationem mortuorum antecedent cap. 12.

V III. Miracula.

Conseruatio trium virorum in medijs flammis cap. 3.

Conseruatio Danielis inter leones cap. 6.

I X. Exempla.

Conuersionis mali in bonum cap. 1.

Clementie & moderationis in victoria cap. 1.

Fidei & constantia cap. 1.

Fidelitatis seruorum ergo dominos cap. 1.

Premiorum pietatis cap. 1.

Exaudite precationis cap. 2. 9. 10.

Modestie & dilectionis cap. 2.

Pœne Sycophantarum cap. 3. 6.

Vanissima arrogantie cap. 2.

Seuere iusticie cap. 2.

I N D E X.

- Retractionis impiorum edictorum cap. 3. 6.*
Ire cap. 4.
Gratia cap. 4.
Pœnitentia cap. 4.
Punite blasphemie cap. 5.
Aulice benevolentie & gratitudinis cap. 6.
Fidei cap. 6.
Confessionis cap. 6.
*Vicissitudinis tentationum & consolationum
cap. 10.*
*Calamitatum Ecclesie & mirabilium libera-
tionum cap. 11.*

X. *Lumina elo-
cutionis.*

- Hypotyposis diuinorum pauorum cap. 5.*
Antithesis veri Dei & idolorum cap. 5.
Imago Ecclesie cap. 6.
Descriptio Antichristi cap. 11.

F I N I S.

*In officina Ernesti Vœgelini
Constantiensis.*